

VEILIGHEID
DOOR
SAMENWERKEN

TREND- SIGNALEMENT 2010

Ontwikkelingen in
maatschappelijke veiligheid

Leeswijzer

Hier is sprake van een **negatieve trend**. De praktijk ervaart een verslechterende situatie, een zorgwekkende ontwikkeling of een aanhoudend knelpunt.

Hier is sprake van een **nieuwe trend**: een innovatieve preventiestrategie, een baanbrekende ontwikkeling of een nog niet eerder gesignaleerde veiligheidskwestie.

Hier is sprake van een **positieve trend**. Een gunstige ontwikkeling of vermeldenswaardige aanpak stimuleert tot nadenken, experimenteren en leren.

Goede samenwerking kan tot betere resultaten leiden. Door krachten te bundelen en kennis te delen, worden bestaande kaders verstevigd en krijgen nieuwe initiatieven een kans.

Veiligheidsproblemen houden zich niet altijd aan de kaders van het criminaliteitsbeleid, maar hebben betrekking op verschillende thema's en aanpakken. In ieder hoofdstuk van dit boekje zijn pregnante voorbeelden van dit soort **veelkoppige veiligheidsvraagstukken** opgenomen.

Ieder jaar zien talloze eendagsvliegen het levenslicht. Het CCV selecteert hieruit een aantal kansrijke **proefballonnetjes**: kersverse signalen uit het veld die uitnodigen tot vroegtijdig nadenken over nieuwe kansen en toekomstscenario's.

TREND SIGNALLEMENT 2010

TREND- SIGNALEMENT 2010

OVER HUFTERHUTTEN, HOFJESVERBODEN, HULPSHERIFFS EN
97 ANDERE ONTWIKKELINGEN IN MAATSCHAPPELIJKE VEILIGHEID

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	6
1 TRENDBEELD	9
2 20 TRENDS OP HET GEBIED VAN VEILIG SAMENLEVEN	21
Geweld in de samenleving	24
Buurtbemiddeling	29
Overlast en verloedering	30
Hangjongeren	32
3 15 TRENDS OP HET GEBIED VAN VEILIG WONEN	41
Politiekeurmerk Veilig Wonen	44
Veilige wijk	45
Woonfraude	50
Veiligheidseffect-rapportage	51
Fietsdiefstal	51
4 18 TRENDS OP HET GEBIED VAN VEILIG ONDERNEMEN	55
Keurmerk Veilig Ondernemen	58
Transportcriminaliteit	64
Brand	65
FOTOSERIE	71

5	12 TRENDS OP HET GEBIED VAN VEILIG UITGAAN EN RECREËREN	77
	Alcohol	80
	Uitgaansgeweld	85
	Voetbalvandalisme	86
6	7 TRENDS OP HET GEBIED VAN VEILIG LEREN	91
	Veilige school	94
	Geweld op scholen	95
7	8 TRENDS OP HET GEBIED VAN INTEGRAAL VEILIGHEIDSBELEID	101
	Integraal Veiligheidsbeleid	104
	Veiligheidshuizen	104
	Regionale samenwerking	106
8	20 TRENDS OP HET GEBIED VAN BESTUURLIJKE AANPAK	113
	Bestuurlijke aanpak	116
	Drugs	121
	Prostitutie	123
	Cameratoezicht	126
	NABESCHOUWING	131
	COLOFON	136

VOORWOORD

Verrassende innovaties, hightechsnufjes en verre toekomsten. Dat zijn associaties die de term trends oproept. Toch gaat niet ieder trendrapport over ingewikkelde toekomst-scenario's, hoogtechnologische beloften of Willie Wortelachtige uitvindingen. Dat blijkt wel uit het voorliggende Trendsignalement 2010. Hoewel deze publicatie ruimschoots stilstaat bij nieuwe ontwikkelingen en baanbrekende interventies, komen er ook oude bekenden voorbij.

Want straatverlichting, camera's, blaastesten en alcoholvoorlichting klinken misschien niet sexy, maar scoren kunnen ze wel. Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) signaleert daarom niet alleen de laatste trends, maar ook nieuwe ontwikkelingen die zich afspelen rond de aanpakken en maatregelen die inmiddels behoren tot het basisgereedschap van Nederlandse veiligheidsprofessionals. Want zelfs over klassiekers zoals het Politiekeurmerk Veilig Wonen, de lokvrachtwagen, Cruyff Courts en Meld Misdaad Anoniem zijn nieuwtjes te vertellen.

Misschien heeft de aandacht voor gebaande paden in deze derde editie van het Trendsignalement te maken met het vijfjarige bestaan van het CCV. In 2009 blikte het jubilerende centrum natuurlijk terug op de behaalde resultaten. Een groot aantal veiligheidsaanpakken heeft zich bestendigd en bewezen, kan gerust worden geconcludeerd. Om een aantal willekeurige voorbeelden te noemen: voor het Keurmerk Veilig Ondernemen is steeds meer belangstelling, de uitkomsten van buurtbemiddeling zijn ongekend positief en er komt steeds meer lokaal alcoholbeleid.

Toch is er geen reden om met de armen over elkaar te zitten. De misdaadwereld is – met dank aan internationale netwerken en hoogtechnologische ontwikkelingen – creatiever dan ooit. Daarnaast worden de gevolgen van de recessie steeds meer voelbaar en geven de gemeenteraadsverkiezingen een indicatie van het verschuivende politieke landschap waarbinnen onze toekomstige veiligheidszorg vorm krijgt. Bovendien is het de bedoeling dat in 2010 de veiligheidsdoelstelling van het kabinet bereikt is. In het najaar van 2009 noemde minister van Justitie Ernst Hirsch Ballin de vermindering van onveiligheid met 25 procent ten opzichte van 2002 nog 'een stevige, maar realistische ambitie'.

Dat nog niet alles in kunnen en kruiken is om Nederland veilig te maken, blijkt ook uit het Trendsignalement 2010. Naast de positieve ontwikkelingen, veelbelovende aanpakken en voorbeelden van effectieve samenwerkingsverbanden komen de nodige zorgwekkende trends en niet mis te verstane uitdagingen aan bod.

De behandelde onderwerpen, die variëren van krimpgemeenten, krachtwijken en kansenzones tot coffeeshops en containerwoningen, blijven wel beperkt tot het werkkterrein van het CCV, dat wil zeggen het brede veld van maatschappelijke veiligheid dat zich uitstrekt van straatgeweld, woninginbraak en schoolbrand tot overlast, verloedering en georganiseerde criminaliteit. Voor al deze thema's geldt dat het de moeite waard is om de nieuwste snufjes in het vizier te hebben én om voort te bouwen op effectieve aanpakken die we al langer kennen. Want gezien de uitdagingen waarvoor we staan, klinken de *golden oldies* helemaal niet verkeerd.

1 TRENDBEELD

PROBLEEMWIJKEN BLIJVEN EEN PROBLEEM

Stakende woningcorporaties, stagnerende investeringen, journalistieke trucs en geklaag over projectencarroussels. Het zit de veertig probleemwijken die in 2007 door voormalig minister Vogelaar in de spotlights zijn gezet nog altijd niet erg mee. Uit de meest recente Leefbarometer van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu blijkt dat het aantal Nederlanders dat woont in een wijk met leefbaarheidsproblemen de afgelopen tien jaar behoorlijk is afgenomen: van ruim 1,3 miljoen in 1998 tot minder dan 900 000 in 2008¹. Toch blijft de kritiek op de aanpak van de Vogelaarwijken, waarvan de rangorde in 2009 na speurwerk van RTL openbaar is gemaakt, maar aanhouden.

Een kleine greep uit de argumenten van de criticasters. De Rotterdamse wethouder Dominic Schrijer pleit voor een halvering van het aantal Vogelaarwijken in 2010. Volgens de wethouder van grotestedenbeleid smeert het kabinet de financiële steun uit over te veel wijken, waardoor per buurt onvoldoende middelen beschikbaar zijn om de problematiek goed aan te pakken.

Het Wetenschappelijk Bureau GroenLinks richt, na eigen onderzoek in de Utrechtse wijk Kanaleneiland, de pijlen op de aannames van het Vogelaarbeleid². Het uitgangspunt dat problemen in wijken samenhangen met een gebrek aan sociale cohesie en met een concentratie van kansarmen wordt niet onderbouwd door wetenschappelijk onderzoek. Ook de doctrine dat leefbaarheid het beste kan worden aangepakt op het niveau van de wijk deugt volgens de onderzoekers niet, omdat de achterliggende problemen (zoals scholing en werkeloosheid) niets te maken hebben met een postcodegebied maar met de individuele kenmerken van de bewoners. Dat sociale problemen zich concentreren in bepaalde wijken, wil nog niet zeggen dat de oorzaak én oplossing ook op wijkniveau liggen, zegt GroenLinks – overigens net als de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling en de VROM-raad in hun recente publicaties over het wijkenbeleid³.

1 *Leefbaarheid door de tijd*, RIGO/Atlas voor Gemeenten/ ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, Amsterdam/Utrecht/Den Haag, oktober 2009.

2 Katinka Eikelenboom en Gerrit Pas, *Banen of barbecues? Kanaleneiland als case study van het wijkenbeleid*, Wetenschappelijk Bureau GroenLinks, Utrecht, 2009.

3 Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, *De wijk nemen. Een subtiel samenspel van burgers, maatschappelijke organisaties en overheid*, SWP, Amsterdam, 2009 en VROM-Raad, *Stad en wijk verweven. Schakelen, verbinden, verankeren in de stad*, Den Haag, 2009.

Ten slotte plaatst onderzoek van de Stichting Atlas voor Gemeenten vraagtekens bij de effectiviteit van de inspanningen die woningcorporaties zich in de probleemwijken getroosten⁴. Hoewel een aantal fysieke ingrepen, waaronder de verkoop van sociale huurwoningen en herstructurering, veelbelovend is, hebben de sociale investeringen (zoals buurthuizen en straatfeesten) geen enkel effect gesorteerd op gebied van overlast, onveiligheid en verloedering. De onderzoekers concluderen dan ook dat corporaties hun geld het beste kunnen besteden aan activiteiten die ze van oudsher goed onder de knie hebben, zoals onderhoud van gebouwen, fysieke herstructurering en het verkopen van sociale huurwoningen.

Het is gezien deze uiteenlopende kritieken geen wonder dat Sako Musterd en Wim Ostendorf in hun inleiding bij de bundel *Problemen in wijken of probleemwijken?* signaleren dat de spelers in het debat over aandachtswijken het gemakkelijker met elkaar oneens dan eens zijn⁵. De hardnekkige meningsverschillen hangen volgens de redacteurs vooral samen met verwarring over de inzet van het beleid. Ook brengen verschillende partijen nu eenmaal een verschillende focus aan in de problematiek. Zo is de wijkaanpak goed verdedigbaar met het oog op de complexiteit van sociale en fysieke problemen die op buurtniveau op elkaar ingrijpen. Want via landelijk wijkenbeleid kan op meerdere fronten tegelijk gewerkt worden. Maar vanuit het perspectief van de woningcorporaties, die tegen wil en dank de belangrijkste financiers zijn geworden, is de landelijke prioriteitsstelling van veertig Vogelaarwijken minder voor de hand liggend, omdat hun betrokkenheid om begrijpelijke redenen primair ligt bij de eigen huurders. De veelbesproken staking van vier Eindhovense woningcorporaties, die in 2009 publiekelijk het vertrouwen in de krachtwijkenaanpak opzeggen, kan dan ook niet als een publiciteitsstunt worden weggewuifd. Voor de projecten die sinds 2007 in de drie Eindhovense prachtwijken zijn gestart, hebben de corporaties nog geen enkele vergoeding gekregen. Ook vinden de corporaties de financiële regeling, die erop neer komt dat corporaties in het hele land meebetalen aan de vernieuwing van de veertig Vogelaarwijken, onevenwichtig. Minister Van der Laan heeft inmiddels toegezegd dat de regeling tot 2010 wordt gehandhaafd maar daarna mogelijk wordt herzien.

En dan is er nog de recessie. Die zal de aanpak van de Vogelaarwijken niet makkelijker maken, voorspellen verschillende onderzoeken. Bijvoorbeeld: de financiële ruimte van woningcorporaties om te investeren in sloop, nieuwbouw en ingrijpende verbetering neemt het komende jaar af, blijkt uit cijfers van het Centraal Fonds Volkshuisvesting. En nu banken voorzichtiger worden met het verstrekken van hypotheekleningen, komt de ambitie om eigen woningbezit in probleemwijken te vergroten onder druk te staan. De Leefbarometer voorspelt dat de verbetering in leefbaarheid die sinds 2006 is ingezet, door de recessie weer teniet gedaan zal worden. Dat is extra zuur omdat naar verwachting vooral de wijken die toch al te kampen hebben met een ongunstige leefbaarheidssituatie de klos zullen zijn.

⁴ G. Marlet, J. Poort, C. van Woerkens en K. S. Janssen, *De baat op straat*, Atlas voor Gemeenten, Utrecht, februari 2009.

⁵ Sako Musterd en Wim Ostendorf, *Problemen in wijken of probleemwijken?*, Van Gorcum, Assen, 2009.

Een helpende hand krijgen de veertig probleemwijken gelukkig ook. Zo geeft Rijksbouwmeester Liesbeth van der Pol advies over groenvoorzieningen en de herbestemming van leegstaand vastgoed, waardoor de wijkenaanpak kan worden ondersteund met ruimtelijk kwaliteitsbeleid. Bovendien kunnen de wijken baat hebben bij de extra wijkverpleegkundigen die het kabinet gaat financieren en bij de initiatieven van Albert Heijn om zich voor de buurt in te zetten via onder andere leerwerktrajecten en buurtactiviteiten. En met het *Zakboekje experiment Samenhang in de wijk* krijgen gemeenten de broodnodige inspiratie voor het vinden van onorthodoxe en innovatieve oplossingen voor de meer-voudige problematiek in achterstandsbuurtten⁶.

KOMT CRIMINALITEIT VAN VERRE?

Wat hebben Marokkaanse-Nederlanders, Polen, Antillianen en de Roma-gemeenschap met elkaar gemeen? Ze zijn allemaal onderwerp van speciaal op hen toegesneden veiligheidsbeleid. Het kabinet stort bijvoorbeeld tussen 2010 en 2013 jaarlijks 60 000 euro in de kas van de VNG voor een stevigere aanpak van problemen die Roma in een aantal gemeenten veroorzaken. De aanpak richt zich op zo'n drieduizend personen, die zich in Nederland hebben gevestigd als gevolg van een pardonregeling uit 1978 en die zich schuldig maken aan criminaliteit en overlast. De problematiek is volgens gemeenten hardnekkig en complex, onder andere omdat de probleemgroep de biezen pakt zodra een oplossing in zicht komt en daardoor steeds een andere gemeente opzadelt met problemen.

De mobiliteit van overlastgevers is een kwestie die ook vaak in verband wordt gebracht met de Antilliaanse gemeenschap in Nederland. Het is de bedoeling dat de Verwijsindex risicjongeren, die in 2010 wettelijk wordt geregeld, gemeenten gaat helpen om zicht te houden op de bemoeienis met steeds verhuizende probleemindividuen. De aanpak met Bestuurlijke Arrangementen, die van 2005 tot 2008 door het kabinet is gestimuleerd, krijgt dan ook voor de jaren 2010 tot 2013 een vervolg in 22 zogenoemde Antilliaanse-gemeenten. Een naar verhouding groot deel van de 130 000 Antilliaanse-Nederlanders heeft namelijk nog steeds te maken met criminaliteit, werkeloosheid en voortijdig schooluitval⁷. Antillianen zijn bovendien, ondanks een lichte afname van de problematiek in de afgelopen jaren, oververtegenwoordigd in de criminaliteitscijfers.

Verreweg de meeste aandacht gaat uit naar de problemen met Marokkaans-Nederlandse jongeren. Er verschijnen nieuwe boeken over het criminele gedrag van Marokkaanse jongeren, schrijvers kruisen op de opiniepagina's van kranten de 'hype' en verschillende politici roepen dat de politie de bevoegdheid moet krijgen gericht op de crimineeltjes te schieten. De cijfers liegen er dan ook niet om: Marokkanen komen vijf keer vaker in de statistieken van verdachten voor dan autochtonen. En uit casus-onderzoek in Utrecht blijkt dat van de veelplegende jongeren meer dan de helft

6 *Zakboekje experiment Samenhang in de wijk*, ministerie voor Wonen Wijken en Integratie, Den Haag, maart 2009.

7 TK 26283, nr. 52, 2 oktober 2009.

Marokkaans is⁸. Geruchtmakende incidenten, zoals de bedreiging van buschauffeurs in Gouda en het getreiter van een lesbisch stel in Utrecht, versterken het gevoel van de ernst van de problematiek.

Het kabinet kondigt in 2009 extra maatregelen aan om de criminaliteit en overlast te bestrijden die Marokkaanse jongens in stadsbuurten veroorzaken. Het motto is: grenzen stellen en perspectief bieden. Want in de groep Marokkaans-Nederlandse jongens is, net als bij de Antilliaanse jongeren, sprake van een meervoudige problematiek op het gebied van criminaliteit, werk en opleiding. De jongeren veróórzaken problemen, maar hebben ook problemen, is het idee.

De oplossing wordt vooralsnog niet gezocht in wilde ideeën zoals het terugsturen van amokmakers naar Marokko of het bij de Marokkaanse grens opsluiten van notoire veelplegers. Wel wordt er ingezet op onder andere gezinscoaches voor multiprobleem-gezinnen, een landelijk praktijkteam dat als vliegende brigade overlastveroorzakers aanpakt en Marokkaanse buddies en 8-tot-8-coaches die als rolmodel met straatjeugd in gesprek gaan over hun problemen. Een jongerenwerker pleit in *Trouw* voor een nationale coördinator jeugdcriminaliteit, omdat de bestrijding nu te versnipperd en inefficiënt zou zijn⁹.

Opvallend genoeg roert de Marokkaanse gemeenschap zich zélf ook. Uit een enquête van Top-X, het jongerenpanel van EénVandaag, en Maroc.NL blijkt dat een derde van de 800 ondervraagde Marokkaans-Nederlandse jongeren vindt dat het huidige rechtssysteem niet hard genoeg optreedt tegen hun criminele leeftijdgenoten¹⁰. Ook roept de Marokkaans-Nederlandse gemeenschap een actiegroep in het leven die naar eigen zeggen preventief en corrigerend gaat optreden tegen onverbeterlijke raddraaiers¹¹. Om het tij te keren, is actie vanuit die gemeenschap onmisbaar, aldus het platform 'Stop criminaliteit Marokkaanse jongeren'.

En het goede nieuws? Dat is er ook. Zo concluderen onderzoekers van het Bonger Instituut van de Universiteit van Amsterdam op grond van een analyse van politie-statistieken uit de regio Amsterdam-Amstelland dat de criminaliteit onder Chinezen in Nederland – die nogal eens worden geassocieerd met opiumhandel, wapensmokkel en mensensmokkel – tegenwoordig beperkt is tot een kleine groep illegalen¹². En: Nederland heeft met Martin Sitalsing zijn eerste allochtone korpschef; uit de meest recente Jeugdmonitor blijkt dat niet-westerse allochtonen steeds vaker een baan en een diploma van het hoger onderwijs hebben; en met de emotionele en gedragsproblemen van Marokkaanse jongeren valt het volgens het al eerder genoemde onderzoek van Nicis

8 Gonneke Stevens, Violaine Veen en Wilma Vollebergh, *Marokkaanse jeugddelinquenten: een klasse apart? Onderzoek naar jongens in preventieve hechtenis met een Marokkaanse en Nederlandse achtergrond*, Nicis Institute, Den Haag, 2009.

9 www.trouw.nl/opinie/podium/article2751773.ece.

10 www.eenvandaag.nl/binnenland/35043/eenderde_marokkaanse_jongeren_vindt_nederland_te_soft.

11 Ibrahim Wijbenga, Fadma Bouchataoui en Hassan Lamou, 'Stop criminaliteit Marokkaans-Nederlandse jeugd', in: *Volkskrant*, 12 oktober 2009, p. 7.

12 Jaap Knotter, Dirk J. Korf en Hiu Ying Lau, *Slangenkoppen en tijgerjagers. Illegaliteit en criminaliteit onder Chinezen in Nederland*, Boom, Den Haag, 2009.

Institute reuze mee¹³. Bovendien gaat het kabinet ervan uit dat overlast van Oost-Europese arbeidsmigranten – ondanks het risico dat de problematiek zou kunnen verergeren naarmate de recessie meer bouwvakkers en aspergestekers werkeloos maakt – met het bestaande instrumentarium kan worden aangepakt. Sowieso is de verwachting dat categoriaal beleid in de toekomst verdwijnt. Dan moeten de problemen binnen de reguliere kaders en budgetten worden opgepakt. Of misschien zijn ze zelfs wel de wereld uit.

CRIMINALITEIT IN CRISISTIJD

Woninginbraken, overvallen op supermarkten, vastgoedfraude in de horeca, oplichting door werknemers in de detailhandel, winkeldiefstal. Het zijn delictsoorten die – als we afgaan op de krantenberichten – toenemen naarmate de financiële crisis zich verdiept. Personeel dat zich geconfronteerd ziet met onzekerheid over hun arbeidscontract en bevroren salarissen, doet vaker een greep in de kassa, signaleert de Stichting Fraude Aanpak Detailhandel. En wie werkeloos thuis zit, zoekt de toevlucht tot een inbraak of overval, vermoedt de politie.

Of het verband tussen de financiële malaise en de criminaliteitscijfers zo eenduidig is als de krantenkoppen suggereren, is nog maar de vraag. De stijgende werkeloosheid kan leiden tot een toename van vermogensdelicten, voorspellen sommigen. Een criminele carrière begint namelijk nog wel eens bij gebrek aan legaal werk. Maar als de welvaart vermindert, is er minder buit beschikbaar, zeggen anderen. Bovendien neemt de sociale controle toe, want werkelozen zitten vaker thuis en verkleinen daarmee de gelegenheid tot woninginbraak.

De bestaande wetenschappelijke literatuur geeft ook weinig uitsluitsel over wat ons in tijden van crisis op veiligheidsgebied te wachten staat. Sinds het nieuwe millennium neemt de criminaliteit gestaag af. Volgens criminoloog Jan van Dijk kan deze daling het beste verklaard worden door het groeiende aantal maatregelen op het gebied van criminaliteitspreventie dat door burgers, bedrijven en overheden genomen is¹⁴. Veranderingen in demografie, welvaart, straffen en het justitieel opsporingsapparaat zijn slechts van zeer beperkte invloed. Uit onderzoek dat in opdracht van de Commissie Politie en Wetenschap wordt verricht, komt naar voren dat de sterke daling van de werkeloosheid sinds de jaren 1995 een drukkend effect heeft gehad op criminaliteit in ons land¹⁵. Maar volgens de onderzoekers kan dat – met name wat betreft geweldsdelicten – niet de enige verklaring zijn voor de positieve criminaliteitscijfers van de laatste jaren. Deskundigen zijn het over één ding wel eens: het is belangrijk om voldoende voorbereid

13 Gonneke Stevens, Violaine Veen en Wilma Vollebergh, *Marokkaanse jeugddelinquenten: een klasse apart? Onderzoek naar jongens in preventieve hechtenis met een Marokkaanse en Nederlandse achtergrond*, Nicis Institute, Den Haag, 2009.

14 Jan van Dijk, *The World of Crime. Breaking the Silence on Problems of Security, Justice and Development Across the World*, Sage, Thousand Oaks, 2007.

15 Ben Vollaard, Peter Versteegh en Jan van den Brakel, *Veelbelovende verklaringen voor de daling van de criminaliteit na 2002. Onderzoek in opdracht van de Commissie Politie en Wetenschap*, februari 2009.

te zijn op een crisisgerelateerde misdaadgolf. Terwijl bedrijven geneigd zijn op alle fronten te bezuinigen, zijn investeringen in beveiliging juist een must. Volgens internationaal onderzoek van PricewaterhouseCoopers onderschatten Nederlandse ondernemers de veiligheidseffecten van een aanhoudende recessie nog¹⁶. Bijna 20 procent van de ondervraagde Nederlandse bedrijven verwacht dat vanwege de economische situatie fraude zal toenemen – tegen 40 procent van de respondenten wereldwijd.

In de Justitiebegroting voor 2010 is in ieder geval niet beknibbeld op de bestrijding van criminaliteit en het terugdringen van recidive. Het budget hiervoor is hetzelfde als in 2009. En hoewel de Nederlandse politie de komende jaren gaat bezuinigen, is de belofte dat dit niet ten koste gaat van blauw op straat en bij de recherche. Sterker nog, op de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is voorzien in budget voor extra wijkagenten en extra forensisch assistenten.

Vooralsnog zijn de berichten uit het buitenland hoopgevend. De criminaliteit in de Verenigde Staten is bijvoorbeeld voor het tweede achtereenvolgende jaar gedaald, meldt de FBI¹⁷. Volgens de NYPD is de veiligheid in vrijwel alle wijken in New York toegenomen. De korpsleiding van Los Angeles, waar gewelds- en vermogensdelicten significant zijn verminderd, gelooft dan ook niet dat de recessie de criminaliteit zal doen exploderen¹⁸. Wel wordt ook hier gewaarschuwd voor bezuinigingen in het opsporingsapparaat: daardoor komt de politiezorg onder druk te staan en kunnen de risico's van cybercrime explosief toenemen.

POLARISERING VAN DE POLDER

Dierenrechtenextremisme wordt steeds radicaler. Tegelijkertijd neemt het extremistische verzet tegen het Nederlandse asiel- en vreemdelingenbeleid toe. Dat maakt de AIVD in 2009 bekend in twee trendpublicaties over de problematiek¹⁹. Hoewel de AIVD benadrukt dat beide vormen van extremisme doorgaans gescheiden trajecten zijn, doemt bij het lezen van de AIVD-rapporten *Dierenrechtenextremisme in Nederland gefragmenteerd maar groeiende* en *Het vuur van het verzet. Groeiende weerstand tegen het Nederlandse asiel- en vreemdelingenbeleid* toch het beeld op van een aantal onrustbarende radicaliseringsfenomenen.

Zo zijn dierenrechtenactivisme en dierenrechtenextremisme steeds meer verweven. In het publieke domein voeren dierenrechtenorganisaties bijvoorbeeld acties – zoals collectes of protestdemonstraties – die binnen de grenzen van de wet blijven. Maar personen die bij deze organisaties zijn aangesloten, ontplooiën daarnaast ook gewelddadige acties waarbij bewust de grenzen van de wet worden overschreden. Tussen 2007 en 2009 nam dit soort illegale activiteiten – waaronder bijvoorbeeld vernielingen,

¹⁶ *Global economic crime survey 2009. Resultaten wereldwijd, West-Europa en Nederland*, PricewaterhouseCoopers, 2009.

¹⁷ www.usatoday.com/news/nation/2009-04-09-lacrima_N.htm?csp=34.

¹⁸ www.nydailynews.com/news/ny_crime/2009/05/26/2009-05-26_nypd_crime_statistics_say_new_york_city_is_safer_but_many_worry_economy_is_spark.html.

¹⁹ *Dierenrechtenextremisme in Nederland gefragmenteerd maar groeiende*, AIVD, Den Haag, 2009 en *Het vuur van het verzet. Groeiende weerstand tegen het Nederlandse asiel- en vreemdelingenbeleid*, AIVD, Den Haag, 2009.

brandstichting, dreigmails, *home visits* en bekladding van panden vallen – significant toe. De preventie en opsporing ervan wordt bemoeilijkt door het groeiende veiligheidsbewustzijn van de daders. De verschuiving van doelwitten maakt de boel er voor de AIVD niet makkelijker op: waren eerst vooral de bio-industrie en de pelsdierfokkerij slachtoffer, sinds 2007 zijn daarnaast circussen een dankbaar doelwit.

Ook bij het radicale verzet tegen asiel- en vreemdelingenbeleid signaleert de AIVD dat steeds meer maatschappelijke sectoren het risico lopen om het doelwit van extremistische acties te worden. Zowel bij beleidsmakers als bij beleidsuitvoerders (zoals de marechaussee, vreemdelingenpolitie en architecten en bouwers van uitzetcentra) ligt *naming and shaming* op de loer. En vanwege de verwevenheid van legale en illegale activiteiten is ook hier succesvolle opsporing lastig.

De AIVD voorspelt dat de komende jaren rekening moet worden gehouden met een toename van illegale en intimiderende activiteiten van dierenrechtenextremisten en asielgerelateerd extremisme. De internationale samenwerking tussen verschillende groeperingen – zoals de Britse Stop Huntingdon Animal Cruelty en de Nederlandse zusterorganisatie – speelt daarbij een grote rol. De AIVD merkt namelijk dat internationale contacten toenemen en er in internationaal verband sprake is van sterke solidariteit tussen de verschillende actiegroepen.

De AIVD wil dan ook, in samenwerking met het ministerie van Justitie en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, risicobewustwording van de problematiek bevorderen bij instellingen en ondernemingen. De ministers van deze departementen hebben inmiddels al extra maatregelen aangekondigd. Zo wordt gewerkt aan een manifest waarin dierenbescherming- en dierenrechtenorganisaties onderschrijven dat het nastreven van dierenwelzijn op legale wijze moet gebeuren²⁰. Bij het Korps landelijke politiediensten (KLPD) is inmiddels een speciaal team ingericht dat zich richt op dierenrechtenextremisme. En met het in werking treden van de Wet maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast krijgt de burgemeester bevoegdheden om gebiedsverboden en groepsverboden op te leggen bij de voorbereidende handelingen van extremistisch geweld.

Ook naar polarisatie – dat vaak als voorportaal van radicale verzetsbewegingen wordt gezien – gaat steeds meer beleidsaandacht uit. Zo wordt in het Operationeel actieplan polarisatie en radicalisering 2010 extra ingezet op de aanpak van polarisatie, omdat gemeenten vaker interetnische en interreligieuze spanningen signaleren dan processen van radicalisering²¹. En het Verwey-Jonker Instituut heeft een methodiek ontwikkeld waarmee de mate van vertrouwen en polarisatie tussen bevolkingsgroepen in woonbuurten kan worden gemeten. Uit onderzoek dat met behulp van de methodiek is uitgevoerd, blijkt dat polarisatie vooral samenhangt met een persoonlijke beleving van overlast en intimidatie en met conflicterende ideeën over het gebruik van (semi)publieke ruimten²². Polarisatie kan volgens het onderzoek daarom niet worden teruggevoerd op een tweedeling tussen autochtone en allochtone groepen.

²⁰ TK 29754, nr. 148, 1 april 2009.

²¹ www.minbzk.nl/@124870/operationeel.

²² Ron van Wonderen, 'Polarisatie in buurten. Spanningen onder de oppervlakte', in: *SECONDANT*, jaargang 23, nummer 5, oktober 2009, p. 34-37.

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) gaat in een advies aan het kabinet nog een stapje verder²³. Polarisatie hoeft – als het wordt begrepen als het proces van verscherping van maatschappelijke tegenstellingen – niet altijd te leiden tot radicalisering. Polariseren is volgens de RMO in onze poldercultuur een onvermijdelijk en onmisbaar verschijnsel, dat vanuit het gezichtspunt van burgerparticipatie en politieke stabiliteit nadelen én voordelen met zich meebrengt. Zo kan polarisatie leiden tot stigmatisering en uitsluiting, maar ook verschillen tussen bevolkingsgroepen helder maken. *Polariseren binnen onze grenzen* stelt dan ook dat er geen reden is om polarisatie, net als radicalisering, bij voorbaat in de verdachte hoek te plaatsen.

Misschien is het beste nieuws nog wel de signalering van de RMO dat een sterke polarisatie van de samenleving meestal wordt gevolgd door een periode van verbinding en gehechtheid. In dat geval zou er geen reden zijn om wakker te liggen van het bericht van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding dat Nederlanders zich in 2009 meer zorgen maken over radicalisering dan in het voorgaande jaar²⁴. En kunnen we uit het rapport van de AIVD waaruit blijkt dat de dreiging van lokale jihadistische netwerken zich in de afgelopen twee jaar minder is gaan richten op Nederland, hoop putten dat de verijdelde aanslag op een vliegtuig naar Detroit geen grootschalige navolging krijgt²⁵.

COMMOTIE ROND DE COFFEESHOPS

Alsof de verhitte discussies over het rookverbod, paddoverbod en de alcoholconsumptie van Nederlandse jongeren ('zuipschuiten van Europa') nog niet genoeg hoofdbreken opleveren, worden we in 2009 ook nog eens geconfronteerd met een nieuwe visie op het Nederlandse drugsbeleid.

De wereld van softdrugs is namelijk niet meer wat die geweest is, wordt ons uit verschillende hoeken verteld. De oudere jongere die voor een blowtje een paar wietplanten op zolder poot, behoort voorgoed tot het verleden, waarschuwt de politie. In het Nederland van nu baten internationaal opererende criminele bendes grootschalige hennepkwekerijen uit, die ze – al dan niet met geweldsdreiging – vestigen in woningen, bedrijfsruimten of mobiele installaties. Of het onderscheid tussen hard- en softdrugs ervoor zorgt dat cannabisgebruikers zich verre houden van harddrugs, is volgens het Trimbos-instituut niet aan te tonen²⁶. Ondertussen heeft de overlast van drugstoerisme rond coffeeshops in een aantal grensgemeenten het afgelopen decennium een hoge vlucht genomen. Belgische burgemeesters uit de grensregio roepen Nederlandse bestuurders al op om het gedoogbeleid in de koelkast te zetten en op te treden tegen de grootschalige coffeeshops die dagelijks duizenden drugstoeristen trekken.

23 RMO, *Polariseren binnen onze grenzen*, SWP, Amsterdam, 2009.

24 Carlijn Ritzen en Ewout Witte, *Terrorismemonitor 2009 – Kwantitatief onderzoek naar de risicobeleving van terrorisme onder burgers*. In opdracht van de RVD/Dienst Publiek en Communicatie (proj nr P4345), op aanvraag van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb), Intromart GfK, Hilversum, 2009.

25 *Lokale jihadistische netwerken in Nederland. Veranderingen in het dreigingsbeeld*, AIVD, Den Haag, 2009 en www.minbzk.nl/actueel/@124820/niveau-van_o.

26 Margriet van Laar en Marianne van Ooyen-Houben (red.), *Evaluatie van het Nederlandse drugsbeleid*, Trimbos Instituut/WODC, Utrecht/Den Haag, 2009.

De tijd lijkt rijp voor een revisie van het roemruchte Nederlandse gedoogbeleid. Naar het eindrapport van de Adviescommissie Drugsbeleid, dat in juli 2009 is verschenen, is dan ook reikhalzend uitgekeken²⁷. De Adviescommissie onder voorzitterschap van WRR-voorzitter Wim van de Donk doet onder andere voorstellen voor één lijst met verboden middelen, gereguleerde coffeeshops met wietpassen en verhoging van de minimumleeftijd voor het kopen van softdrugs. Ondertussen zijn op lokaal niveau al allerlei andere plannetjes de revue gepasseerd, van het sluiten van coffeeshops via gebiedsaanwijzingen (Den Haag) en coffeecorners aan de randen van de stad (Maastricht) tot het verbieden van growshops (Rotterdam) en het experimenteren met gecontroleerde wietteelt (Amsterdam).

In de Hoofdpijnenbrief drugsbeleid, waarmee de ministerraad in september 2009 instemt, zet het kabinet de nieuwe inzet van het drugsbeleid op een rij. Centraal staat de ambitie om coffeeshops voor de gedoogde verkoop van hasj en wiet kleinschaliger te maken. Op die manier kunnen de wietwinkels zich richten op de lokale gebruiker en worden de overlast en criminaliteit waarmee het drugstoerisme gepaard gaat, tegengegaan.

Als eerste uitvloeisel van de Hoofdpijnenbrief, die na het akkoord van de Tweede Kamer wordt uitgewerkt tot drugsnota met bijbehorend actieprogramma, start in Limburg, Eindhoven en Enschede een proef met besloten coffeeshops. Door maatregelen zoals een pasjessysteem, een verkooplimiet van maximaal 3 gram per klant en verplichte betaling met bankpas worden drempels opgeworpen tegen het drugstoerisme. Burgemeesters verwachten namelijk dat Belgen, Fransen en Duitsers een bezoek aan een Nederlandse coffeeshop minder aantrekkelijk zullen vinden als ze er niet meer anoniem een flinke gebruikershoeveelheid kunnen kopen.

Aan het uitgangspunt van het Nederlandse drugsbeleid, dat internationaal bekend staat onder de noemer *harm reduction*, verandert het kabinet maar weinig. 'Het Nederlands drugsbeleid richt zich op het tegengaan en reduceren van drugsgebruik, zeker voor zover leidend tot gezondheids- en sociale schade, en eveneens op het voorkomen en verminderen van de schade die aan het gebruik van, de productie van en de handel in drugs is verbonden,' schrijft de Hoofdpijnenbrief drugsbeleid over de nieuwe beleidsdoelstelling²⁸.

Daarmee loopt Nederland dan toch weer in de maat met internationale ontwikkelingen. De acceptatie van *harm reduction* neemt de laatste jaren namelijk wereldwijd toe. Er treedt, zo blijkt uit een studie van de Europese Unie, langzamerhand een convergentie op in het nationale drugsbeleid²⁹. *Demand reduction* is hoger op de agenda komen te staan, terwijl *harm reduction* steeds meer wordt geaccepteerd en het beleid ten aanzien van verkopers en handelaren zich juist heeft verhard. Dat de onderzoekers geen bewijs hebben gevonden dat het wereldwijde drugsprobleem in de periode 1998-2007 is vermindert, is misschien een kwestie van dikke pech.

27 Adviescommissie Drugsbeleid, *Geen deuren maar daden. Nieuwe accenten in het Nederlands drugsbeleid*, 2009.

28 TK 24077 nr 239, 11 september 2009.

29 Peter Reuter en Franz Trautman, *A report on Global Illicit Drugs Markets 1998-2007*, European Community, 2009.

EEN GEVARIEERDE DAGELIJKSE DOSIS CRIMINALITEIT

Oplaaierend voetbalgeweld in én buiten het stadion, zinloos geweld tegen personeel in het openbaar vervoer, bloedstollende berichten over brute overvallen en de aanhoudende recessie kunnen eenvoudig tot een gevoel van somberte leiden. Toch zijn er ook enigszins opwekkende cijfers te melden.

Als we afgaan op recente uitkomsten van de tweede tweejaarlijkse Jeugdmonitor, gaat het met een groot deel van onze jongeren helemaal niet verkeerd. Zo is slachtofferschap onder Nederlanders tussen de 15 en 25 jaar gedaald en voelen minder jongeren zich onveilig. Bovendien is de stijging van de jeugdcriminaliteit van de afgelopen jaren in 2008 tot stilstand gekomen. Het jaarrapport van de landelijke Jeugdmonitor uit 2009 laat bijvoorbeeld zien dat er in 2008 (ten opzichte van 2006) geen noemenswaardige toename heeft plaatsgevonden van het aantal jongeren van 12 tot 25 jaar dat in aanraking komt met politie en justitie.

De Monitor Criminaliteit Bedrijfsleven 2008 laat een gemengd veiligheidsbeeld zien. Ten opzichte van 2004 is een groot deel van de criminaliteit waarmee Nederlandse ondernemers worden geconfronteerd gedaald. Maar in vergelijking met 2007 zijn in 2008 bij verschillende sectoren juist meer bedrijven slachtoffer van criminaliteit geworden en is de bedrijfschade die ermee gepaard gaat met wel 10 procent toegenomen. Met name diefstallen in de detailhandel zijn in 2008 flink gestegen ten opzichte van het jaar ervoor.

Ten slotte is er recentelijk ook sprake van een heuse kloof tussen objectieve en subjectieve veiligheid. Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit zoals geweld, vandalisme en vermogensdelicten is volgens de Integrale Veiligheidsmonitor 2008 de laatste jaren gestaag gedaald. Vooral op het vlak van inbraak, diefstal uit auto's en fietsdiefstal laten de slachtofferstatistieken een positieve trend zien. Maar als burgers op de man af wordt gevraagd of ze zich veilig voelen, meldt in 2007 én 2008 grofweg een kwart van de volwassen bevolking soms of vaak onveiligheidsgevoelens. Ook de schaal-scores voor overlast en verloedering worden er de laatste twee jaar nauwelijks positiever op. Maar met een beetje geluk blijken die teleurstellende resultaten – net als de misère van de recessie – van tijdelijke aard te zijn.

2

20 TRENDS OP HET GEBIED VAN VEILIG SAMENLEVEN

Geweld in de samenleving

Meer aandacht voor geweld in het busvervoer

Na een reeks incidenten in 2009 leggen buschauffeurs verschillende keren het werk neer. Ze staken vanwege de agressie en bedreigingen van jongeren en eisen nieuwe veiligheidsmaatregelen. Volgens onderzoek zijn agressie en geweld tegen buschauffeurs van Connexxion in 2008 met 10 procent gestegen ten opzichte van 2007. Het aantal incidenten in Noord-Hollandse streekbussen is bijvoorbeeld in twee jaar tijd meer dan verdubbeld: werden er in 2006 nog 149 gevallen gemeld, in 2008 waren dat er 337.

De zorgwekkende cijfers – en de geweldsincidenten die voor veel commotie in de media en bij de bevolking zorgen – zijn in 2009 aanleiding voor uiteenlopende maatregelen om de veiligheid van het buspersoneel te verbeteren. Een aantal busbedrijven komt met de Raad van Korpsscheffers overeen dat bij wijze van proef in een aantal steden undercoveragenten meereizen op buslijnen die vaak het decor van agressie zijn. En in onder andere Gouda, Eindhoven en Almere worden in bussen en bij bushaltes politieagenten ingezet ter voorkoming en opsporing van geweld. Streekvervoerder Veolia zoekt de oplossing in onorthodoxe instrumenten zoals extra luide alarmsystemen, drugs-honden en detectiepoortjes.

Vanuit de ministeries wordt in 2009 actie ondernomen door de instelling van een Taskforce Veiliger Openbaar Vervoer. De Taskforce gaat de bestrijding van geweld en agressie intensiveren en verschillende aanpakken stroomlijnen. In haar eerste rapport zet de taskforce zestien maatregelen op een rij die moeten leiden tot

minder incidenten in het openbaar vervoer, met name in het streekvervoer. Er wordt ingezet op onder andere cameratoezicht, veiligheidsteams, schadeverhaal en reisverboden.

Over de beste benadering van de geweldsproblematiek in het openbaar vervoer lopen de meningen danig uiteen. Leon Verver, landelijk contactfunctionaris Openbaar Vervoer, toont zich voorstander van een vervoersverbod voor raddraaiers en een landelijk registratiesysteem voor veelplegers. Cameratoezicht kan op de nodige steun rekenen bij busbedrijven en bij lezers van *Metro* en *De Telegraaf*.

Ondertussen betoogt een voormalige RET-controleur dat 90 procent van alle agressie in het openbaar vervoer voortkomt uit misdragingen van het ov-personeel. Dat percentage mag dan rijkelijk hoog klinken, een steekproef die FNV Bondgenoten in 2009 onder haar leden uitvoert, laat wel zien dat vertraagde bussen vaak een oorzaak zijn van agressie tegen chauffeurs.

Geweld in de trein neemt langzaam af

Het aantal geweldsincidenten waarmee NS-personeel wordt geconfronteerd, is de laatste vijf jaar langzaam afgenomen, meldt FNV Bondgenoten in 2009. De totaalcijfers over 2007 en 2008 zijn ongeveer gelijk, maar vooral de verbale agressie is de afgelopen periode wel verminderd. Ook uit reizigersonderzoek komt een hoopgevend beeld naar voren. Het aantal reizigers dat aangeeft in de trein of op het station slachtoffer te zijn geweest van geweld, is licht gedaald. Reizigers beoordelen de veiligheid in het openbaar vervoer gemiddeld met een 7,5. De cijfers zijn verrassend gezien de incidenten in trein- en busvervoer waarover in 2009 uitvoerig in de media bericht wordt. Zo levert een aantal gevallen van mishandeling van NS-personeel in Almere de nodige publieke verontwaardiging op. De gemeente lanceert vervolgens een omvangrijk veiligheidsarrangement om samenwerking tussen betrokken partijen te stimuleren.

Meer maatregelen tegen geweld tegen werknemers met een publieke taak

Werkgevers kunnen door het treffen van veiligheidsmaatregelen direct een positieve invloed uitoefenen op de veiligheidsbeleving van hun werknemers. Dat concludeert de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uit de evaluatie van een pilot waarin 130 gemeenten de bruikbaarheid testten van het zogenaamde diagnose-instrument agressie en geweld³⁰.

Het diagnose-instrument, dat een van de maatregelen vormt van het overheidsprogramma Veilige Publieke Taak, geeft werkgevers een instrument in handen om een diagnose te stellen over de kwaliteit en de effecten van hun aanpak. Het instrument wordt sinds het najaar van 2009 beschikbaar gesteld aan werkgevers met een publieke taak. Uit de evaluatie van de pilot is namelijk gebleken dat de werknemers van gemeenten die veiligheidsmaatregelen goed uitvoeren zich op de werkplek veiliger voelen en zich minder vaak ziek melden.

Minister Ter Horst kondigt in 2009 aan dat werkgevers naast het diagnose-instrument agressie en geweld ook andere maatregelen gaan inzetten. Het percentage slachtoffers van ongewenst gedrag in de publieke sector is de afgelopen twee jaar ondanks verhoogde aandacht voor het onderwerp namelijk nauwelijks gedaald: van 66 procent in 2007 naar 65 procent in 2009³¹. De minister wil daarom dat werk-

³⁰ Belevingsonderzoek veiligheid, agressie en geweld. Nulmeting sector gemeenten, april 2009.

³¹ Menno Jacobs, Mireille Jans en Beatriz Roman, *Aard en omvang van ongewenst gedrag tegen werknemers met een publieke taak. Een vervolgonderzoek*, IVA, Tilburg, oktober 2009.

gevers extra inzet tonen, bijvoorbeeld door structureel aandacht te besteden aan geweld en agressie, door anonieme aangiften van incidenten te bevorderen en door standaard schade te verhalen op daders.

Het programma Veilige Publieke Taak, dat voorvallen van agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak in 2011 met 15 procent – ten opzichte van 2007 – moet verminderen, inspireert inmiddels ook internationale dadendrang. De Europese raad van ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken heeft in 2009 op voorstel van minister Ter Horst besloten om de veiligheid van reddingswerkers (politie, brandweer en ambulance) hoog op de Europese agenda te plaatsen. De lidstaten gaan de situatie in hun eigen land in kaart brengen, zodat een beeld ontstaat van de omvang en aard van de problematiek die wel wordt samengevat met de leus ‘Handen af van onze helpers’. Het is nu namelijk nog de vraag of de agressie tegen verkeersregelaars, die in Nederland al roepen om vaardigheids-trainingen tijdens de opleiding en zelfs om een eigen vakbond, ook een Europees fenomeen is.

Journalisten vaker doelwit van agressie

Een groot deel van de Nederlandse journalisten is bij verslaggeving in woonwijken wel eens geconfronteerd met agressie of bedreiging. Dat maakt de Nederlandse Vereniging van Journalisten in 2009 bekend naar aanleiding van onderzoek van de Universiteit Utrecht³². Ruim de helft van de 691 ondervraagde journalisten rapporteert (dreiging met) fysieke agressie, zoals geweld of vernieling van de auto of fotoapparatuur.

De toename van geweld en agressie van wijkbewoners tegen de pers lijkt samen te hangen met de omvangrijke media-aandacht voor buurtproblemen, onveiligheid in het openbaar vervoer en de Vogelaarwijken. In het verleden leidden vooral voetbalvandalisme en krakersacties tot vijandigheid tegenover journalisten. De gerichte agressie van buurtbewoners tegen journalisten kan er toe leiden dat reportages worden stopgezet en dat de pers bepaalde wijken gaat mijden. Maar volgens het onderzoek is de agressie niet zo ernstig dat de persvrijheid wordt aangetast. Ook zijn er in 2009 – in tegenstelling tot 2008 – geen doden of ernstige gewonden gevallen.

³² www.spitsnieuws.nl/archives/binnenland/2009/05/meer_dan_helft_journalisten_be.html.

Meer meldingen van ouderenmishandeling

Het aantal meldingen van ouderenmishandeling is de laatste jaren fors toegenomen, bericht Movisie in 2009³³. De toename komt vooral doordat dienstverleners alerter zijn geworden op de signalen van ouderenmishandeling en daardoor vaker melding doen. Naar schatting zijn jaarlijks zo'n 130 000 ouderen in Nederland slachtoffer van mishandeling. Psychische mishandeling komt het meeste voor, maar ook fysieke bedreiging en financiële uitbuiting zijn een probleem. In een kwart van de gevallen gaat het om zogenoemde ontspoorde zorg: partners of familie voor wie de zorgbelasting of het gevoel van onmacht te veel worden.

Psychiatrische patiënten vaker geweldslachtoffers

Drugsverslaafden met psychische ziekten zorgen nog al eens voor overlast op straat. En gezond verstand zegt ons dat psychiatrische patiënten bovengemiddeld scoren als het gaat om het plegen van geweld. In 2009 wordt bekend dat deze kwetsbare groep, waartoe in Nederland een paar honderdduizend mensen behoren, ook vaker dan gemiddeld slachtoffer is van geweld. Het geweld varieert van uitbuiting en afpersing tot diefstal en verkrachting, zegt Jaap van Weeghel, directeur van het Kenniscentrum Rehabilitatie van de GGZ naar aanleiding van het onderzoek dat hij in opdracht van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek uitvoerde³⁴.

Volgens het onderzoek van Van Weeghel lijden psychiatrische patiënten twee tot vier keer zo veel onder gewelddadige situaties als de gemiddelde Nederlander. Vooral patiënten met ernstige aandoeningen, zoals schizofrenie, depressie en ADHD, lopen grote risico's. Als zij langdurig in de war zijn, kampen met een verslaving of dakloos worden, komt namelijk de zelfkant van de samenleving in zicht – met alle risico's van geweld en criminaliteit van dien.

33 www.movisie.nl/smartsite.dws?id=125658&ch=DEF.

34 www.refdag.nl/artikel/1428966/Psychiatrische+pati+nt+vaker+dupe+van+geweld.html.

Dierenmishandeling als waarschuwings-signaal voor huiselijk geweld

Als organisaties die zich bezighouden met de bestrijding van huiselijk geweld beter samenwerken met dierenbeschermers, kan dit een hoop leed voorkomen. Dat zeggen Marie-José Enders-Slegers en Mark Janssen in 2009 naar aanleiding van onderzoek dat zij uitvoerden naar de verbanden tussen dierenmishandeling en gewelddadige gezinssituaties³⁵. Wanneer kinderen dieren mishandelen, kan dat een teken zijn dat er in de thuis-situatie iets grondig mis is, blijkt uit *Cirkel van geweld*. En plegers van huiselijk geweld blijken vaak een geschiedenis van dierenmishandeling met zich mee te dragen. Dierenmishandeling kan volgens het onderzoek daarom worden gezien als een voorspeller van relationeel geweld. Sinds de invoering van de Wet tijdelijk huisverbod in 2009 is huiselijk geweld een belangrijk thema voor onder andere gemeenten, die bevoegdheden hebben gekregen om zelfs achter de voordeur in te grijpen bij vermoedens van partnermishandeling.

Tot nu toe is in Nederland bij de bestrijding van huiselijk geweld nauwelijks gekeken naar het dierenleed dat er mee gepaard kan gaan. Volgens deskundigen kan een interdisciplinaire samenwerking tussen betrokken partijen preventie naar een hoger plan tillen en snellere oplossingen bieden aan slachtoffers onder volwassenen, kinderen én dieren. Daartoe is in 2009 een taskforce ingesteld die onder andere de informatie-uitwisseling tussen sectoren en de scholing aan professionals gaat verbeteren.

³⁵ Marie-José Enders-Slegers en Mark Janssen, *Cirkel van geweld. Verbanden tussen dierenmishandeling en huiselijk geweld*, Stichting DierZijn, Amsterdam, januari 2009.

Rode kaarten tegen agressieve patiënten

Er zijn natuurlijk al rode kaarten voor onsportieve voetballers, gewelddadige stappers, overlastveroorzakende buspassagiers en onverbeterbare winkeldieven. Maar ook ziekenhuisbezoekers lopen het risico te worden geconfronteerd met een handhavend fluitsignaal. Steeds meer ziekenhuizen experimenteren namelijk met rode kaarten.

Vanuit het project Veilige zorg van de Stichting Arbeidsmarkt Ziekenhuizen en de Stichting Centrum Arbeidsverhoudingen zetten de ziekenhuizen verbaal en fysiek geweld, diefstal en vernielingen hoog op de agenda. De rode kaart voor patiënten en bezoekers maakt – naast onder andere verbeterde aangifteprocedures en agressiepreventietrainingen voor het personeel – deel uit van deze aanpak. Wie zich binnen de ziekenhuismuren misdraagt, kan na ontvangst van de rode kaart bijvoorbeeld alleen nog maar het ziekenhuis in voor acute zorg of psychische hulp. De sanctie duurt meestal drie tot zes maanden.

Buurtbemiddeling sorteert succes

Buurtbemiddeling, de methode waarbij vrijwilligers ruziemakers helpen om conflicten onderling op te lossen, blijkt succesvol. Bijna 70 procent van de zaken die in 2008 werden aangemeld voor bemiddeling, zijn opgelost met een gesprek, blijkt uit cijfers van het CCV³⁶. Inmiddels zijn in Nederland ruim 130 projecten buurtbemiddeling in gang gezet. Veruit de meeste bemiddelpogingen hebben te maken met geluidsoverlast – van burens, kinderen, dieren of groepen hangjongeren. Ook pesterijen en parkeeroverlast zijn een geliefd onderwerp van gesprek. In een groot deel van de gevallen – ruim 65 procent – verwijzen politie en woningcorporaties getroebleerde burens naar buurtbemiddelaars.

³⁶ www.hetccv.nl/nieuws/2009/09/Tweederde+burenruzies+opgelost+met+buurtbemiddeling.html?reference=dossiers/Buurtbemiddeling/index/index.

Overlast en verloedering

Panden kopen tegen overlast

Utrecht en Amsterdam spannen de kroon als het gaat om het opkopen van potentiële probleempanden. De twee grote steden snaaien vrijkomende gebouwen van de huizenmarkt om te voorkomen dat ze in handen vallen van malafide ondernemers of huisjesmelkers. De bedoeling is dat daarmee verloedering van straten wordt voorkomen, want de gemeenten gaan hun woningbezit vervolgens verhuren aan 'betere' winkels en horecazaken. Het Utrechtse initiatief tegen leegstand is gebaseerd op een samenwerking tussen woningcorporaties en gemeente. Beide partijen pompen budget in een bv, die panden kan aankopen en verhuren. Dat gemeenten het bezit van ongewenste vastgoedeigenaren niet altijd probleemloos in handen kunnen krijgen, blijkt wel uit de moeizame sluiting van prostitutie-panden. Gemeenten zoals Amsterdam, Alkmaar en Groningen slagen er niet of nauwelijks in om de deuren van bordelen, sekstheaters, clubs of raamprostitutie-panden te sluiten. Laat staan dat de panden van Yab Yum of Casa Rosso in handen komen van de gemeente en moeiteloos worden omgetoverd tot respectabele etablissementen.

Nieuwe maatregelen tegen graffiti

Hoewel Nederlandse burgers de aanpak van hondenpoep, zwerfvuil en vernielingen op straat urgenter vinden, blijft graffiti een hardnekkig buurtprobleem. Uit de landelijke Integrale Veiligheidsmonitor 2008 blijkt dat de problematiek de laatste jaren niet of nauwelijks is afgenomen. Geen wonder dus dat er in 2009 steeds meer actie tegen bekladding wordt ondernomen. Treinonderhoudsbedrijf NedTrain kondigt bijvoorbeeld aan dat treinen worden voorzien van een speciaal laagje folie, dat ervoor zorgt dat graffiti sneller te verwijderen is³⁷. Het bedrijf verwacht met de innovatieve aanpak niet alleen tijdswinst te boeken (en dus geld te besparen), maar ook graffitimakers te ontmoedigen om de spuitbus überhaupt nog op te pakken. Gemeenten kiezen doorgaans voor minder hightechmiddelen, die variëren van scherpgeprijsde schoonmaakcontracten voor bewoners tot legale graffitimuren en intensief toezicht op hotspots. Om gemeenten te helpen bij de bestrijding van graffiti publiceert het CCV in 2009 een toolkit met aanpakken. Uitgangspunt daarbij is dat de ontmoediging van het geklieder met verfspuiten staat of valt met een integrale aanpak die zich richt op preventie, opsporing én repressie.

37 www.volkskrant.nl/binnenland/article1257594.ece/Folie_moet_graffiti_op_trein_weren.

Opvallend genoeg zijn er ook steden die graffiti omarmen. Zo wordt op de stoep-tegels voor parkeerautomaten in Amsterdam 'groene graffiti' geplaatst³⁸. De tekst van de tijdelijke, milieuvriendelijke verf luidt: 'Voorkom autokraak; Let op je laptop'. Daarboven prijkt een cartoon van een inbreker. De graffiti blijft zes weken zichtbaar en is dan – zonder dat het een centje geld of pijn kost – verdwenen.

Extra inspanningen in de strijd tegen overlast en verloedering

In 2009 staat de bestrijding van overlast en verloedering in menige gemeente met stip in de top drie van veiligheidsprioriteiten. Uit onderzoek in opdracht van de VNG blijkt in ieder geval dat gemeenten in hun veiligheidsbeleid voor de periode 2009-2011 topprioriteit geven aan de bestrijding van overlast door jongeren, de aanpak van alcohol- en drugsproblemen onder jongeren en de overlast in de woon- en leefomgeving van mensen³⁹.

De bijzondere aandacht voor overlast en verloedering heeft in belangrijke mate te maken met de kabinetsdoelstellingen om criminaliteit in 2010 met een kwart te hebben verminderd ten opzichte van 2002. De overlast- en verloederingproblematiek blijkt hardnekkig en vergt extra inspanningen om voldoende te worden teruggedrongen, blijkt uit de landelijke Integrale Veiligheidsmonitor 2008. Veertig Nederlandse gemeenten ontvangen in 2010 en 2011 van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van het ministerie voor Wonen, Wijken en Integratie dan ook extra financiering om de overlast en verloedering te lijf te gaan. In een convenant tussen de gemeenten en het rijk wordt bovendien vastgelegd dat gemeenten een jaarlijkse opruimdag organiseren en met voorrang vijf maatregelen – van buurtvaders tot gezinscoaching – inzetten tegen overlast. Toch zijn de meeste maatregelen tegen overlast en verloedering die de afgelopen decennia door de overheid zijn ingezet,

38 www.politie-amsterdam-amstelland.nl/get.cfm?id=8630&d=0.

39 *Rapport prioriteiten veiligheid*, VNG/BMC, Den Haag/Amersfoort, september 2009.

Hangjongeren

niet of niet voldoende geëvalueerd op hun effecten, meldt het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) in 2009⁴⁰. Hierdoor blijft het onduidelijk of de lichte daling in de overlast- en verloederingsproblematiek die de laatste jaren heeft plaatsgevonden werkelijk het gevolg is van de maatregelen uit het Actieplan overlast en verloedering. Zo is onbekend of bijvoorbeeld likopstukbeleid bij uitgaansgeweld, campussen voor criminele jeugdbendes en buurtfeesten wel effect sorteren.

Meer straatcoaches de straat op

Door de inzet van straatcoaches is de overlast van hangjongeren in probleemwijken gedaald, meldt het *Nederlands Dagblad* in 2009⁴¹. De krant vroeg gemeenten zoals Amsterdam, Utrecht, Leeuwarden en Venlo of de beveiligers die in hun grondgebied patrouilleren er in slagen om hinderlijk gedrag van groepen jongeren de kop in te drukken en om criminele jeugdbendes een toontje lager te laten zingen. De gemeenten signaleren zonder uitzondering dat dankzij de straatcoaches een aantal risicojongeren uit de criminaliteit is gehaald en het aantal jeugdgroepen afneemt.

Sinds het Amsterdamse stadsdeel Slotervaart in 2006 voor het eerst de – toen nog omstreden – straatcoaches inzette, zijn steeds meer steden de beveiligers met *street credibility* gaan inhuren. Onderzoek in Amsterdam meldt positieve effecten van de aanpak en het ministerie voor Wonen, Wijken en Integratie stelt er in 2010 extra geld voor beschikbaar.

Ondanks deze positieve signalen concludeert het SCP in zijn evaluatie van het kabinetsbeleid op het gebied van overlast en verloedering dat de effectiviteit van straatcoaches onbekend is⁴². Er is nationaal of internationaal geen wetenschappelijk verantwoorde evaluatie uitgevoerd naar de effectiviteit van zware jongens die op basis van verbale en fysieke kracht respect bij de overlastgevende jongeren moeten

40 Lonneke van Noije en Karin Wittebrood, *Overlast en verloedering ontsleuteld. Veronderstelde en werkelijke effecten van het Actieprogramma overlast en verloedering*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, september 2009.

41 www.nd.nl/artikelen/2009/juni/20/overlast-daalt-door-sstraatcoach.

42 Lonneke van Noije en Karin Wittebrood, *Overlast en verloedering ontsleuteld. Veronderstelde en werkelijke effecten van het Actieprogramma overlast en verloedering*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, september 2009.

afdwingen. Ook over de effectiviteit van buurtvaders – surveillanten die overlast-gevende jongeren uit eigen kring toespreken op basis van gelijkwaardigheid – is niets bekend. Buurtcoaching – waarbij vrijwilligers tijd met overlastgevende jongeren doorbrengen en hen een positief rolmodel voorschotelen – wordt daarentegen in de internationale literatuur wel als veelbelovende maatregel gezien. En de MOgroep Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening vraagt meer aandacht voor jongerenwerkers, waarvan er op landelijk niveau duizend extra nodig zouden zijn⁴³. Volgens de belangenorganisatie zouden jongerenwerkers niet alleen binnen tijdelijke projecten worden ingezet voor de bestrijding van overlast, zoals nu vaak gebeurt. Als talentcoaches zouden zij ook op een meer structurele wijze aan preventie kunnen werken.

Weer gemok over de Mosquito

Het gebruik van de Mosquito – een apparaatje dat een voor jongeren irritante pieptoon verspreidt – blijft een heet hangijzer. Onnodig en onwenselijk, noemt minister Ter Horst het zoemende apparaat tijdens een debat in de Tweede Kamer in 2009⁴⁴. Het kabinet wil dan ook geen wettelijke regeling treffen om de Mosquito mogelijk te maken. Wel overlegt de minister met de VNG over richtlijnen voor het gebruik van de Mosquito. Daarbij wordt, als gevolg van een motie waarmee de Tweede Kamer heeft ingestemd, gekeken naar de mogelijkheid dat Mosquito's in de openbare ruimte alleen mogen worden ingezet na goedkeuring door het lokale bestuur.

De Rotterdamse jongerenafdeling van de SP heeft aangekondigd een proefproces te starten als de gemeente de Mosquito gaat invoeren. De jongerenpartij vindt het oneerlijk dat het hinderlijke apparaat ook jongeren treft die niets verkeerd doen. Nijmegen heeft in 2009 de Mosquito in de wijk Meijhorst uitgeschakeld, omdat een evaluatie niet kon aantonen dat het middel effect sorteerde.

In Nieuw-Zeeland worden hangjongeren overigens niet verjaagd met een irritante pieptoon, maar door operamuziek. Of dat wettelijke perikelen met zich meebrengt, is uit de berichtgeving over de inventieve benadering helaas niet op te maken.

43 De staat van professioneel jeugd- en jongerenwerk in Nederland anno 2009, MOgroep Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening/Noorda en Co, Utrecht/Amsterdam, december 2009.

44 Kamervragen 2656, ingezonden 6 april 2009.

Snellere klap tegen criminele jongeren

Het ministerie van Justitie laat drie nieuwe methoden beproeven om overlastgevende en criminele jongeren lik-op-stuk te geven. De aanpakken, die worden ingezet in Roermond, Tilburg en twee Friese gemeenten, variëren van een intensieve controle op risicojeugd door politie en jongerenwerkers tot burgersurveillance en SMS Alert tegen jongerenoverlast.

Na een evaluatie van de praktijkproeven wordt in 2010 de meest succesvolle benadering bepaald en vervolgens landelijk gepromoot. Die evaluatie is geen overbodige luxe, aangezien de effectiviteit van een groot deel van de interventies tegen jongerenoverlast nog niet (adequaat) is beoordeeld. Zo zijn, blijkens een analyse van het SCP, Burgernet en het principe van lik-op-stuk – een snelle reactie op het gedrag van licht overlastgevende jongeren – nog niet geëvalueerd⁴⁵.

Steeds meer klikken voor de veiligheid

De bereidheid van burgers om zich in te zetten voor veiligheid gaat nogal eens een stapje verder dan de inmiddels bekende vormen van burgerparticipatie, zoals buurtbemiddeling, buurtetiquette en buurtwachten. Zo heeft een burger in Utrecht in 2009 het initiatief genomen om zelf een lokfiets in te zetten om fietsendieven op heterdaad te kunnen betrappen. Hoewel juristen betwijfelen of deze werkwijze – die is afgekeken van de toepassing van de lokfiets door de politie – juridisch gezien wel door de beugel kan, is een fietswinkel als sponsor opgetreden. Het voorbeeld van de lokfiets kan makkelijk worden afgedaan als een incident of extreem geval. Maar op het vlak van klikken zijn de ontwikkelingen te talrijk om te negeren. Deze vorm van burgerparticipatie lijkt een uitvloeisel van de betrokkenheid die politiekorpsen mobiliseren via bekende methoden zoals het uitloven van tipgeld, het stimuleren van meldingen bij Meld Misdaad Anoniem (M.), en het reageren op opsporingsberichten via Burgernet en SMS Alert.

Verontruste inwoners van Lelystad lanceren in 2009 een website om de 'seriesteker' die in de stad actief is op te sporen. De RET opent een speciaal telefoonnummer waarop reizigers melding kunnen maken van incidenten zoals graffiti, vernielingen en bedreigingen. En bioscoopketen Pathé start een experiment met een hufteralarm, een sms-systeem waarmee bezoekers overlastgevende medebezoekers kunnen aangeven.

⁴⁵ Lonke van Noije en Karin Wittebrood, *Overlast en verloederung ontsleuteld. Veronderstelde en werkelijke effecten van het Actieprogramma overlast en verloederung*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, september 2009.

Burgers worden ook door bestuurders gestimuleerd om via allerlei nieuwe klikmethoden actief een steentje bij te dragen aan opsporing en preventie. Leefbaar Rotterdam heeft de website burenterreur.nl gelanceerd, waarop Rotterdammers anoniem hun beklag kunnen doen over asociale burens. Met het oog op het plukken van criminelen roepen verschillende politiekorpsen buurtbewoners op om verdachte praktijken te melden – van cabrio's voor de deur van de werkeloze buurman tot hennepgeuren uit de zolderetage. In een brief aan de Tweede Kamer moedigt de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties getuigen van agressie of geweld tegen hulpverleners aan om incidenten met hun mobiele telefoon te fotograferen. En in de decembermaand lanceert het ministerie een campagne waarin burgers worden opgeroepen in te grijpen bij agressie tijdens de jaarwisseling.

Burgerparticipatie bereikt vierde generatie

Dat burgerparticipatie in de lokale veiligheidszorg een vanzelfsprekendheid is geworden, blijkt wel uit het alsmaar stijgende aantal tips dat binnenkomt bij kliklijn M. en het Meldpunt Cybercrime. De anonieme tips die burgers bij M. deponeerden, hebben bovendien geleid tot het oplossen van belangrijke zaken. Dankzij het meldpunt pakte de politie onder andere verschillende overvallers, mensenhandelaren en verkrachters op en werd een moordzaak opgelost, meldt het jaarverslag van M.

Toch blijft de betrokkenheid van burgers bij veiligheid in de buurt niet beperkt tot klikken en tippen. Als het aan het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ligt, gaan burgers ook daadwerkelijk zelf actie ondernemen om hun buurt veiliger en leefbaarder te maken. Het ministerie sponsort onder de noemer In actie met burgers! lokale proeftuinen waarin gemeenten intensief samenwerken met hun inwoners – niet alleen om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren, maar ook om burgers weerbaarder en actiever te maken.

Die weerbaarheid is ook een uitgangspunt van de projecten waarmee de overheid de zelfredzaamheid van burgers bij rampen en crises wil vergroten. Vanuit het idee 'minder regels, meer eigen verantwoordelijkheid' wordt geprobeerd om burgers risicobewustzijn bij te brengen en hen (bijvoorbeeld via de campagne Denk vooruit) handvatten te geven voor redzaamheid bij noodsituaties zoals een overstroming, vliegtuigcrash of terroristische aanslag. Het ministerie van Binnen-

landse Zaken en Koninkrijksrelaties maakt in 2009 bekend dat inmiddels bijna een kwart van de bevolking het advies van Denk vooruit heeft opgevolgd om voorzorgsmaatregelen te nemen⁴⁶.

Volgens een recent onderzoek van Regio-plan zijn burgerinitiatieven op het gebied van criminaliteitspreventie maar beperkt effectief⁴⁷. Zo is de daling van fietsdiefstal die zich de afgelopen jaren aftekent volgens het onderzoek niet toe te schrijven aan het verbeterde preventiegedrag van fietsbezitters. In het Verenigd Koninkrijk denken ze daar kennelijk anders over: daar kunnen burgers via internet de beelden uitkijken van de vele beveiligingscamera's op straat. Leden van de VNG zien de toekomst van burgerparticipatie vooral als een kwestie van betere inbedding in lokaal beleid, waarbij de gemeente meer open staat voor ideeën van het volk⁴⁸.

Burgernet boekt successen

Een proef met Burgernet in negen gemeenten heeft tot successen geleid, zegt de Stuurgroep Burgernet⁴⁹. De inzet van ruim 26 000 deelnemers aan het alerteringssysteem, waarmee burgers de politie tippen, heeft in alle pilotregio's geleid tot aanhoudingen of belangrijke informatie voor de opsporing. Zo zijn verdachten op heterdaad door de politie aangehouden en vermiste personen opgespoord.

Uit een evaluatie die heeft plaatsgevonden na de proefperiode van november 2008 tot en met mei 2009 komt naar voren dat veel burgers bereid zijn om deel te nemen aan Burgernet. Gemiddeld heeft bijna 5 procent van de inwoners van de negen proefgemeenten zich als deelnemer aangemeld en is het aantal afmelders met minder dan 2 procent beperkt. In totaal is bijna de helft van de Burgernetberichten door de politie als succesvol bestempeld. Dat wil zeggen dat de sms of het voicemailbericht van de politie heeft geleid tot een of meer reacties van deelnemers of dat er sprake is van een concreet opsporings-succes.

Uit een onderzoek naar de aanpak van overlast en verloedering dat het SCP in 2009 publiceert, blijkt dat er geen wetenschappelijk verantwoord evaluatieonderzoek beschikbaar is dat onomstotelijk aantoont dat Burgernet een positief effect heeft op de opsporing⁵⁰.

46 www.minbzk.nl/@123532/kwart-bevolking.

47 Ger Homburg, Maikel Groenewoud en Ronnie Maathuis, 'Twijfel over invloed van criminaliteitspreventie door burgers. Preventieve maatregelen niet de oorzaak van daling fietsdiefstal', in: *SECONDANT*, jaargang 23, nummer 2, april 2009, p. 26-31.

48 www.vng.nl/eCache/DEF/92/709.html.

49 www.minbzk.nl/actueel/120940/proef-met-burgernet_1.

50 Lonke van Noije en Karin Wittebrood, *Overlast en verloedering ontsleuteld. Veronderstelde en werkelijke effecten van het Actieprogramma overlast en verloedering*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, september 2009.

Wel kan op basis van internationaal empirisch onderzoek worden geconcludeerd dat Burgernet ertoe kan leiden dat burgers meer tevredenheid uiten over het optreden van de politie. En die tevredenheid kan vervolgens weer positief uitpakken voor veiligheid, omdat burgers meer geneigd zijn zich aan de regels te houden en zich minder onveilig voelen wanneer ze een goede band met de politie ervaren.

Sporten voor de veiligheid

Na de Cruyff Courts en Helden langs de Velden gaan steeds meer sporten zich om probleem- en risicojongeren bekommeren. Zo sponsoren gemeenten zoals Emmeloord gratis boks- en fitnesslessen voor risicojongeren en hangeugd. Het doel is uitval op school te voorkomen en probleemgedrag – zoals spijbelen, rondhangen en herrie trappen – tegen te gaan. In Tuitjenhorn (gemeente Harenkarspel) wordt een groep voormalige hangjongeren voor hun gedragsverandering beloond met een gratis bokscursus.

Voormalig wereldkampioen judo Ruben Houkes is van mening dat woningcorporaties een voortrekkersrol kunnen vervullen bij het stimuleren van judo in (probleem)wijken. Zij zullen daar zelf ook de vruchten van plukken, want door het pedagogische karakter van judo draagt de sport bij aan leefbaarheid en sociale cohesie, schrijft de judoka in een opinieartikel in *AEDES Magazine*⁵¹.

Volgens onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut zijn dankzij schoolsportverenigingen vier op de tien kinderen uit achterstandswijken structureel aan het sporten te krijgen. Dat maakt de kinderen niet alleen fitter, maar leidt meteen ook tot minder rondhangen op straat. Schoolsportverenigingen worden de laatste jaren dan ook steeds vaker opgezet in wijken waarin de sportparticipatie laag tot zeer laag is. Via de vereniging kunnen kinderen uit minimagezinnen gratis deelnemen aan verschillende sportlessen. Erica Terpstra heeft inmiddels opgeroepen tot een

⁵¹ Ruben Houkes, 'Judo als bindmiddel', in: *AEDES Magazine*, 4 november 2009, p. 26-27.

landelijke uitrol van gesponsorde sport. Dat sporten meer dan ooit een rol speelt in criminaliteitspreventie blijkt ook wel uit het project Doelbewust, dat in 2009 de Hein Roethofprijs ontvangt. In Den Bosch worden risicojongeren tussen twaalf en zestien jaar tot gedragsverandering gestimuleerd door in profvoetbalachtige teams te trainen en spelen. Discipline, respect en regels maken dat de deelnemers uiteindelijk minder overlast veroorzaken, beter op school presteren en meer betrokkenheid genereren van ouders, school, buurtbewoners en politie.

Schadeverhaal wordt steeds populairder

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties richt in 2009 een expertisecentrum op dat werkgevers ondersteunt die plegers van geweld tegen personeel met een publieke taak financieel aansprakelijk stellen. Daarmee wordt het verhalen van schade op daders eenvoudiger en sneller.

De vereenvoudiging van het schadeverhaal lijkt geen overbodige luxe. Uit onderzoek dat het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in 2009 publiceert in het kader van het programma Veilige Publieke Taak blijkt namelijk dat overheidsorganisaties zelden schade verhalen op geweldplegers. De politie, die warm voorstander is van schadeverhaal bij geweld en agressie tegen agenten, werkt nog aan een landelijk beleid om daders te plukken voor materiële én immateriële schade, bijvoorbeeld vanwege ziekteverzuim onder slachtoffers. Alleen de gemeentelijke vervoerbedrijven zijn er in de praktijk al volop mee bezig, aldus het onderzoek. Schadeverhaal wordt wel al steeds inniger omarmd in de winkelbranche. Het instrument, dat erop is gericht om oponthoud en overlast die met een winkeldiefstal gepaard gaan te verhalen op de verdachte, sorteert effect en wordt al in verschillende gemeenten en bij een aantal grote winkelketens ingezet. De Stichting Overlastdonatie, die is opgericht om namens de winkelier een civiele schadevergoeding van de dief te eisen, helpt hen daarbij.

Wat vindt de burger van het risico om bij een overtreding een vette boete te krijgen? Lezers van *De Telegraaf* zijn verdeeld over de effectiviteit van het schadeverhaal dat de NS in 2009 inzet vanwege geweld tegen treinpersoneel⁵². De helft van de deelnemers aan de Stelling van de Dag over het onderwerp denkt dat het financieel plukken effect zal hebben, maar een derde gelooft dat er meer voor nodig is om agressie en geweld een halt toe te roepen.

⁵² www.telegraaf.nl/binnenland/stelling_van_de_dag/3605313/___Uitslag_Stelling___Kaalplukken_dat_tuig___html.

3

15 TRENDS OP HET GEBIED VAN VEILIG WONEN

Politiekeurmerk Veilig Wonen

Inbrekers gaan voor meer gemak

Anno 2009 worden de meeste woninginbraken gepleegd door gelegenhedsvonden, die zich richten op buit die makkelijk te scoren is en geen voorkeur hebben voor een bepaalde wijk of woningsoort. Twintig jaar geleden lag de focus van het gilde juist op specifieke typen huizen (zoals de hoek- en vrijstaande woning) in de betere buurten. Dit blijkt uit het tweede groot-schalige Nederlandse onderzoek naar de modus operandi van inbrekers⁵³.

Het onderzoek, dat is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het CCV, is de opvolger van een baanbrekende studie uit 1989.

De ideaaltypische inbreker van nu werkt niet te hard, kan worden geconcludeerd uit *Hoe doen ze het toch? Modus Operandi Woninginbraak Eindrapportage*. De dader staakt een poging tot inbraak zodra er niet binnen een paar minuten succes wordt geboekt en kiest een doelwit op basis van een inschatting van de eenvoudige bereikbaarheid van de buit (zoals een prominent in de erker geplaatste breedbeeld-tv) en van een geringe pakkans (zoals een ingang aan een donker achterpad). Aan het einde van de jaren tachtig was de zichtbaarheid van de buit geen primaire motivatie voor inbrekers: zij kozen hun doelwitten vooral op basis van een voorkeur voor eengezinswoningen in gezonde wijken die via de begane grond konden worden betreden.

In vergelijking met de jaren tachtig wordt er tegenwoordig trouwens vaker gebruik gemaakt van een koevoet of breekijzer om deuren te openen. Ook het vernielen van ruiten is toegenomen. Deze ontwikkelingen houden verband met de verbetering van hang- en sluitwerk in de afgelopen decennia, waaronder de groeiende populariteit van het moeilijk met een schroeven-draaier te breken cilinderslot.

⁵³ Carolien van den Handel, Oberon Nauta, Paul van Soomeren en Pepijn van Amersfoort, *Hoe doen ze het toch? Modus Operandi Woninginbraak Eindrapportage*, DSP, Amsterdam, 2009.

Veilige wijk

Wit voetje tegen woninginbraak

De politiekorpsen Haaglanden, Hollands-Midden en Zuid-Holland Zuid starten in de zomer van 2009 met een ludieke actie om burgers bewuster te maken van de risico's van inbraak in hun woning. Agenten nemen huizen onder de loep en laten in inbraakgevoelige woningen een witte papieren voet achter met daarop de tekst: 'Deze schoenafdruk had van een insluiper kunnen zijn...!'. Op het witte voetje staat een verwijzing naar de website over het Politiekeurmerk Veilig Wonen (www.politiekeurmerk.nl), waar bewoners informatie vinden over woningbeveiliging. De politie geeft bovendien telefonisch uitleg over de nepinbraak en adviseert over het voorkomen van insluipen.

Bij de korpsen Kennemerland en Amsterdam-Amstelland is de campagne al eens met succes uitgevoerd. Wie weet liggen de witte voeten dus binnenkort in heel Nederland.

Meer aandacht voor de brandwerendheid van woningen

Gemeenten en brandweerkorpsen hebben in 2009 van het ministerie voor Wonen, Werken en Integratie een oproep ontvangen om woningen te inspecteren op brandveiligheid. Volgens het ministerie bestaat het risico dat zo'n 28 000 Nederlandse woningen – huizen van voor 1980 met een houten plat dak – onvoldoende brandwerend zijn. De cijfers doen het ergste vermoeden: in 2008 vonden er in Nederland meer woningbranden met dodelijke afloop plaats dan in het jaar ervoor⁵⁴.

Uit cijfers van het Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid Nibra blijkt overigens dat niet meer dan een tiende van alle woningbranden 'gebouwgelerateerd' is. Het gaat dan bijvoorbeeld om falende elektrische installaties of schoorsteenbranden. Het merendeel van de branden – 61 procent – is het gevolg van (ongelukig) menselijk handelen. Te denken valt aan het blussen van een vlam in de pan met water, in slaap vallen met een brandende sigaret of brandende kaarsen die buiten het zicht omvallen.

Mede vanwege de zorgen om brandveilige woningen plaatst een woningcorporatie in Amsterdam in 2009 sprinklers in een aantal renovatiewoningen. Volgens de brandweer kan de sprinkler ervoor zorgen dat bewoners bij brand tijdig hun woningen kunnen ontvluchten en dat de brandschade beperkt blijft. De toepassing van de sprinkler in woningbouw staat nog in de kinderschoenen. Veel bewoners zijn

⁵⁴ *Fatale woningbranden 2008*, Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid Nibra, Arnhem, juni 2009.

huiverig voor de waterblussers vanwege de (in de praktijk zeer geringe) kans op vals alarm.

Het kabinet zet in 2010 in op een ander preventiemiddel: rookmelders. Als het aan de ministers Ter Horst en Van der Laan ligt, komen die in alle woningen. Daarom stimuleren de ministeries – samen met brandweer, verzekeraars, woningverhuurders en de Brandwondenstichting – het toepassen van rookmelders in huis. Omdat de meeste woningbranden waar dodelijke slachtoffers vallen zich afspelen in huurwoningen en galerijflats, richt de voorlichtingscampagne zich vooral op deze doelgroepen.

Kinderen spelen minder met vuur

Het aantal kinderen dat brandschade veroorzaakt door in huis met vuur te spelen, is de afgelopen jaren gedaald. Dat blijkt uit cijfers die het Verbond van Verzekeraars in de zomer van 2009 bekendmaakt. In 2006 werden 181 woningbranden veroorzaakt door kinderen. Een jaar later was dit aantal al met ongeveer een derde gedaald. Ook het aantal branden waarmee kinderen buitenshuis spelen is afgenomen.

De positieve ontwikkeling wordt door verzekeraars in verband gebracht met de uitbreiding van voorlichting op scholen en met het toenemende gebruik van rookmelders, blusdekens en brandblussers. Ook de verminderde populariteit van roken pakt voor de brandveiligheid gunstig uit: kinderen komen minder makkelijk in aanraking met lucifers en aanstekers nu er binnenshuis minder wordt gerookt. Op scholen is de brandveiligheid rondom onze kinderen nog wel een aandachtspunt. Volgens het CBS vinden er jaarlijks ongeveer 300 branden plaats in schoolgebouwen, wat een kostenpost van vele miljoenen euro's oplevert. Het CCV publiceert in 2009 dan ook een webdossier met onder andere een overzicht van relevante regelgeving en informatie over preventieve maatregelen die scholen kunnen nemen⁵⁵.

⁵⁵ www.hetccv.nl/dossiers/Brandveiligheid+in+en+rond+scholen/index.

Meer verzet tegen hostels

In Den Bosch breken in de zomer van 2009 hevige protesten uit van buurtbewoners die fel gekant zijn tegen de komst van woonvoorzieningen voor drugsverslaafden met psychiatrische problemen. Een heuse actiegroep, Stop Hostels Den Bosch, verzet zich met spandoeken en protestborden tegen de plannen van de gemeente om in vijf wijken hostels te vestigen. Dit soort emotionele reacties zullen we nog vaker gaan horen, voorspellen betrokkenen⁵⁶. Want in een groot deel van de Nederlandse steden worden de komende jaren drugshostels gerealiseerd of uitgebreid. Dat leidt, zo leert de ervaring, in de meeste gevallen tot protesten van buurtbewoners die vrezen voor overlast op straat.

Het Verwey-Jonker Instituut constateerde al in 2008 dat er onvoldoende huisvesting is voor veelplegers aan wie de ISD-maatregel is opgelegd. Een groot deel van deze overtreders kampt met een drugsverslaving én psychiatrische aandoeningen, waardoor opvang in reguliere afkickprogramma's of zorginstellingen onmogelijk is. De hostels kunnen deze lacune opvangen door 24 uursvoorzieningen te bieden voor verslaafde daklozen, die vervolgens worden begeleid naar een zelfstandige woonruimte en baan.

Voorstanders van de verslaafdenpanden benadrukken dat de overlast van verslaafde veelplegers juist zal worden teruggedrongen door de combinatie van opvang en onderdak. Bovendien adviseren zij gemeenten om hun plannen voor de vestiging van een hostel zorgvuldig te communiceren met buurtbewoners. Op die manier zou het verzet wel eens gebroken kunnen worden.

⁵⁶ www.volkskrant.nl/binnenland/article1260423.ece/Een_drugshostel_Niet_in_onze_buurt.

Steeds meer vraag naar containerwoningen

In 2008 kondigde de gemeente Gouda aan dat overlastgevende gezinnen uit de probleemwijk Oosterwei verbannen zouden worden naar containerwoningen aan de rand van de stad. Het voorstel was toen voorpaginanieuws. Tegenwoordig gaan steeds meer gemeenten over tot het plaatsen van de zogenaamde hufterhutten.

Volgens een reportage in *De Pers* leidt de komst van aso-woningen – net als bij hostels – geheid tot buurtprotesten⁵⁷. Maar in de praktijk blijkt de overlast waarmee de tijdelijke woonruimte voor onverbeterlijke overlastveroorzakers omwonenden opzadelt beperkt. Ook de probleemgevallen zelf zijn tevreden, want zij hebben eindelijk een huis waar ze kunnen doen en laten wat ze willen. De ervaring leert dat de beperkingen van de Nederlandse variant van de *skaeve huse* vooral liggen in de tijdelijke aard van de voorziening en de beperkte groep overlastgevers die er kan worden gehuisvest.

Meer acties tegen vrijplaatsen in woonwagencentra

In 2009 is de intrekking van de Woonwagenwet precies een decennium oud. Misschien is het jubileum van de wetswijziging – die tot gevolg heeft dat woonwagenlocaties tot het reguliere huisvestingsbeleid behoren en gemeenten op dit gebied zelf maatregelen en budgetten kunnen toepassen – de reden dat er steeds meer acties tegen woonwagencentra worden ontwikkeld. Uit onderzoek van de VROM-Inspectie blijkt namelijk dat een groeiend aantal gemeenten herstructureringsplannen in woonwagenkampen uitvoeren, of al hebben uitgevoerd⁵⁸. Het gaat bijvoorbeeld om het verplaatsen of opheffen van bestaande woonwagenlocaties, het inkrimpen van het aantal standplaatsen, het aanleggen van nieuwbouwlocaties voor woonwagens of het vervangen van woonwagens door woningen ('verstenen'). Daarnaast vinden ook vaker controles op overtredingen plaats. Knelpunt daarbij is met name de geweldsdreiging, die de handhavingsacties bij gemeente-ambtenaren niet erg populair maakt. Samen met partners zoals de Belastingdienst en het Openbaar Ministerie pakken gemeenten de boel steviger aan. Want er wordt een groeiend aantal invallen in woonwagencentra gedaan. In 2008 voerde de Belastingdienst in overleg met zijn convenantpartijen gemiddeld eenmaal per twee weken een handhavingsactie uit. In 2004 was dat nog tweemaal per jaar.

⁵⁷ www.depers.nl/binnenland/345944/Tevreden-over-hufterhutten.html.

⁵⁸ *Vrijplaatsen op woonwagenlocaties*, Ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieu, Den Haag, april 2009.

Meer acties tegen woonoverlast

Lastige klanten van Rotterdamse woningcorporaties die zich schuldig maken aan geweld, drank- en drugsmisbruik of geluidshinder hangt een huurverbod boven het hoofd. Rotterdam neemt hiermee in 2009 het voortouw door huurders die gedurende drie maanden overlast veroorzaken hun huis uit te zetten. De lastpakken krijgen onder strikte voorwaarden een laatste kans in een andere woning in een andere wijk. Daarna krijgen de spreekwoordelijke Tokkies van de woningcorporaties geen contract meer. De Rotterdamse aanpak gaat een stap verder dan het selectieve woningtoewijzingsbeleid dat andere gemeenten – vaak in de zogenaamde kwetsbare wijken – hanteren. Mensen die er een huis willen huren, worden dan uitvoerig onder de loep genomen. Als uit de screening blijkt dat zij in het verleden overlast hebben veroorzaakt, zijn geregistreerd als veelpleger of worden verdacht van een misdrijf, kunnen woningcorporaties de huurwoning weigeren.

Dat woonoverlast een reëel probleem is, blijkt wel uit het succes van het Meld- en Steunpunt Woonoverlast van de gemeente Den Haag. Alleen al in de eerste helft van 2009 ontving het meldpunt ruim 1000 meldingen. De klachten gaan vooral over geluidshinder, overbewoning en hinderlijk gedrag op straat.

Volgens de PvdA is niet alleen woonoverlast door huurders een issue, maar is ook aandacht nodig voor aso-gedrag door huiseigenaren. De partij stelt in de zomer van 2009 een zwartboek samen om de problemen in kaart te brengen. Daaruit blijkt onder andere dat geluids- en stankoverlast de grootste burenergernissen zijn. De PvdA pleit voor instelling van een anti-overlastcontract voor overlastgevende huiseigenaren, waarin woon- en leefregels worden vastgelegd. Ook ziet de partij graag maatregelen zoals loketten voor overlastmeldingen in alle gemeenten, verplichte buurtbemiddeling en een contact- of gebiedsverbod voor overlastgevende bewoners.

De redactie van NRC haalt in een commentaar fel uit naar de nieuwe maatregelen tegen woonoverlast⁵⁹. 'Voor een bepaalde groep burgers wordt het recht op wonen voorwaardelijk. Afhankelijk van allerlei gegevens, hard en zacht, die de politie bij elkaar scharrelt uit justitiedatabanken, bij het Gemeentelijk Meldpunt Woonoverlast, de corporaties en zelfs de GGD. Meer macht voor de overheid dus, en minder vrijheid voor de burger', briest het hoofdredactionele commentaar. 'Stadsdelen sluiten zich zo voor diegenen die voor het examen 'sociale burger' zakken. Informatie kan echter verouderen. Burgers kunnen zich rehabiliteren. Zij moeten zich in beginsel vrij kunnen bewegen en ont-plooien. (...) Is 'social engineering' door de staat in het verleden voldoende succesvol geweest om deze weg met vertrouwen in te slaan?'

⁵⁹ <http://weblogs3.nrc.nl/commentaar/2009/07/06/marginale-burgers>.

Woonfraude

Leefstijlbenadering tegen woonoverlast

Selectieve woningtoewijzing is al jaren een geliefd instrument voor woningcorporaties die willen ingrijpen in de bevolkingssamenstelling van probleembuurten. Om leefbaarheid te vergroten, worden aan huurders die zich in de wijk willen vestigen eisen gesteld, bijvoorbeeld wat betreft hun huurbedrag in het verleden of hun huidige inkomen.

Een benadering van recenter datum is de selectie op basis van leefstijlen. Om overlast in woonwijken tegen te gaan, worden corporatiewoningen in flatgebouwen toegewezen aan huurders met vergelijkbare leefstijlen. Zo komen huurders met behoefte aan een stille en solitaire woonomgeving in dezelfde flat te wonen, terwijl ook de sociale en tolerante types samen hokken.

Uit een evaluatie van de leefstijlbenadering die woningcorporatie Vestia in Zoetermeer hanteert, komt naar voren dat de overlast en burenruzies binnen twee jaar met zo'n 20 procent gedaald zijn. Toch blijkt de leefstijlmethode niet in alle toepassingsgebieden een succes. Ook roept de benadering principiële vragen op, bijvoorbeeld over de veranderlijkheid van het begrip leefstijl en de wetenschappelijke onderbouwing van de methodiek.

Bestuurlijke boete tegen woonfraude ingevoerd

Gemeenten hebben sinds 2009 de mogelijkheid om een boete op te leggen tegen woonfraude en illegale bewoning. Het gaat bijvoorbeeld om illegale onderverhuur, overbewoning, illegale pensions of beddenverhuur aan seizoensarbeiders. Ook voor het onrechtmatig gebruik van een woning voor hennepcultuur, prostitutie of drugshandel kan de gemeente het bonnenboekje trekken.

Hoewel landelijke cijfers over de omvang van de problematiek ontbreken, gaan schattingen er vanuit dat tussen de 10 en 15 procent van de sociale huurwoningen illegaal wordt bewoond. Hoe hoog de schade is van de uitkerings- en subsidiefraude die samenhangt met illegale bewoning, weet niemand precies. Maar tientallen miljoenen per jaar lijkt geen overdreven schatting. Zo maakte het Interventieteam Utrecht in 2009 bekend dat alleen al in de wijk Overvecht in een periode van anderhalf jaar tijd voor 12,5 miljoen euro gefraudeerd is met wonen, werken en ondernemen.

Het CCV ondersteunt in 2009 woningcorporaties in vijf steden om een efficiënte aanpak van woonfraude te ontwikkelen en in de praktijk te brengen. Een belangrijk wapen in de strijd is het koppelen van adresbestanden (zoals die van kadaster en bevolkingsregister) en het speuren naar verbanden tussen rekeningen van telefoniebedrijven, bestellingen bij postorderbedrijven, advertenties op Marktplaats en berichten op Hyves.

Veiligheidseffectrapportage Fietsdiefstal

Meer kansen voor de Veiligheidseffectrapportage

Een uitgebreide veiligheidsanalyse van complexe bouwprojecten hoeft niet duur, tijdrovend of ingewikkeld te zijn. Dat blijkt uit een onderzoek van de Segment Groep naar tien projecten waarbij gebruik is gemaakt van de Veiligheidseffectrapportage (VER) en tien projecten waarbij dit niet het geval was⁶⁰. Door van tevoren veiligheidskwesties te analyseren en na afloop de veiligheid te monitoren, kunnen na oplevering van het project beheerskosten worden bespaard, blijkt uit de ervaringen van bijvoorbeeld Ikea in Delft, een scholencomplex in Leiden en een stationsgebied in Alphen aan den Rijn. Al jarenlang tonen gebruikers van de VER zich enthousiast over het procesinstrument om veiligheidsaspecten van complexe bouwplannen in kaart te brengen. Onder gemeenten die niet bekend zijn met de methodiek bestaat nog twijfel over nut en noodzaak. Zij zullen blij zijn met het nieuws dat in de praktijk steeds vaker light-versies van de VER worden gebruikt, die de analyse beperken tot bijvoorbeeld de veiligheidsscan. De positieve effecten die de VER met zich meebrengt, zoals bewustzijn van de veiligheidsproblematiek en inzicht in een integrale aanpak, kunnen dan toch behouden blijven.

Diefstal van jong en oud

Fietsverzekeraars signaleren in 2009 dat de diefstal van fietsen verschuift. Fietsendieven waren voorheen vooral geïnteresseerd in nieuwe fietsen, maar volgens verzekeraars zijn tweewielers van drie of vier jaar oud steeds meer in trek. De toenemende interesse voor oude fietsen kan te maken hebben met de verbeterde kwaliteit van sloten, die de splinternieuwe tweewielers minder aantrekkelijke doelwitten maken. Ook de veranderde daderpopulatie speelt een rol. Zo blijkt uit onderzoek in Amsterdam dat verslaafde veelplegers, die van oudsher uitblinken in het kraken van sloten en het grootste deel van de fietsdiefstal voor hun rekening nemen, steeds vaker achter de tralies zitten⁶¹. Daardoor is een aanzienlijk deel van de gespecialiseerde fietsendieven uit de circulatie verdwenen. Opvallend is dat zich bij autodiefstal een vergelijkbare trend lijkt voor te doen. De diefstal van oldtimers en andere oudjes blijkt de afgelopen jaren explosief te zijn gestegen. Uit een analyse van het Landelijk Informatiecentrum Voertuigcriminaliteit blijkt dat de diefstal van het aantal bejaarde personenauto's (voertuigen die ouder zijn dan 21 jaar) in 2008 is verdubbeld ten opzichte van het jaar 2000. Hier toont vooral de fysieke beveiliging zich essentieel: oude auto's zijn relatief eenvoudig te stelen omdat ze geen startonderbreker hebben.

60 VER. *Hoe ver gaan we met het integreren van veiligheid in het planproces?*, Segment Groep in opdracht van het CCV, Leusden, 2009.

61 Ger Homburg, Maikel Groenewoud en Ronnie Maathuis, 'Twijfel over invloed van criminaliteitspreventie door burgers. Preventieve maatregelen niet de oorzaak van dalende fietsdiefstal', in: *SECONDANT*, jaargang 23, nummer 2, april 2009, p. 26-31.

Aanhoudende aandacht voor lokmiddelen

Lokken is niet alleen in 2008, maar ook in 2009 een favoriet opsporingsmiddel voor de politie. Met name de lokvrachtwagen, waarmee ladingdieven worden opgespoord, toont zich populair. Zelfs politiekorpsen uit Groot-Brittannië en Frankrijk komen bij het KLPD kijken naar het gebruik van de lokauto's.

Onderzoekers van de Universiteit Nijmegen komen na onderzoek tot de conclusie dat de lokoma een legitiem opsporingsmiddel is. 'Zolang het geld maar niet zichtbaar uit de fietstassen steekt is er geen sprake van uitlokking'. Maar in februari 2009 is wel een tweetal verdachten van inbraak in een lokvrachtwagen vrijgesproken. De inzet van lokmiddelen is dus nog steeds omstreden.

Uitbreiding van toegangsverboden zet door

Minister Hirsch Ballin kondigt in 2009 aan dat hij een gebiedsverbod, meldplicht of contactverbod als zelfstandige sanctie wil opnemen in het strafrecht⁶². Rechteren hebben al verschillende mogelijkheden om zo'n verbod op te leggen, bijvoorbeeld bij een voorwaardelijke gevangenisstraf. De bedoeling van de nieuwe regeling is om de toepassing als zelfstandige maatregel mogelijk te maken, bijvoorbeeld bij lichtere vergrijpen die doorgaans met een boete worden afgedaan.

De wetgeving die de minister van Justitie voor ogen heeft en waarover hij ook een burgerconsultatie heeft uitgevoerd, richt zich op jongeren die zich schuldig maken aan delicten zoals vernielingen, geweld, bedreiging van hulpverleners verstoren en overlast op straat. Op basis van de verbodsbepaling kunnen bijvoorbeeld jongeren van hangplekken worden verjaagd of drugsdealers van populaire handelslocaties worden geweerd.

Het gebiedsverbod is niet de enige toegangsbeperkende maatregel die op warme belangstelling kan rekenen. Zo kunnen gewelddadige stappers op het Amsterdamse Rembrandtplein en Leidseplein een pleinverbod tegemoet zien, wil de Rotterdamse burgemeester Aboutaleb een feestverbod voor agressieve evenementenbezoekers, en pleit de VVD in de hoofdstad voor een hofjesverbod voor hangjongeren in het centrum.

62 www.justitie.nl/actueel/persberichten/archief-2009/90107wijkverbod-bij-aanpak-overlast-van-probleemjongeren.aspx.

In Groningen, Drenthe en Friesland krijgen jongeren die zich in een openbaar zwembad misdragen een toegangsverbod voor alle baden in de regio's. En volgens CDA-Kamerlid Sybrand van Haersma Buma moet ook aan hardnekkige graffitispuiters een gebiedsverbod opgelegd kunnen worden. Op die manier kunnen buurten beter worden schoongehouden, is de gedachte.

Volgens het SCP is de effectiviteit van de bestuursrechtelijke verboden voor het terugdringen van overlast en verloederings niet eenduidig vast te stellen⁶³. 'Bestuursrechtelijk probeert men overlast te voorkomen door notoire veelplegers te beperken in hun bewegingsvrijheid, bijvoorbeeld door gebiedsverboden of een meldingsplicht op te leggen. Hoewel dit type maatregel geschikt is om delicten en overlast op een specifieke plaats en tijd te voorkomen, wijzen effectevaluaties uit dat straffen die alleen de bewegingsvrijheid in fysieke zin beperken, recidive niet verlagen als niet ook een gedragsinterventie wordt opgelegd', schrijven onderzoekers Lonneke van Noije en Karin Wittebrood.

Slachtofferhulp helpt steeds meer

Slachtofferhulp Nederland heeft in 2008 significant meer slachtoffers geholpen dan in de jaren daarvoor, meldt de vrijwilligersorganisatie in 2009 in haar jaarverslag. Nog altijd worden vooral slachtoffers van geweldsdelicten doorverwezen naar Slachtofferhulp. Daarnaast zijn in 2008 aanzienlijk meer slachtoffers van woninginbraak geholpen. In ruim een vijfde van de gevallen wordt doorverwezen naar een externe partij, zoals een psycholoog die helpt bij de verwerking van het misdrijf of een bedrijf dat advies geeft over beveiligingsmaatregelen. Dat er nu meer mensen geholpen zijn, heeft natuurlijk niet noodzakelijkerwijs iets te maken met een toename van woninginbraken. Voor de hand liggende verklaringen voor het groeiende aantal klanten zijn betere doorverwijzingen door de politie en grotere naamsbekendheid van de diensten van Slachtofferhulp.

Jaap Smit, directeur van Slachtofferhulp Nederland, klaagt inmiddels dat politiekorpsen te vaak doorverwijzen naar zijn club⁶⁴. Er zijn 41 delictcategorieën opgesteld voor het aanbieden van slachtofferhulp, maar volgens Smit verwijzen korpsen ook steeds meer door bij 'ongemak in de categorie bloedneus'. Daardoor krijgt zijn organisatie niet alleen meer oneigenlijke klanten, maar kampt het woord slachtoffer ook met inflatie.

63 Lonneke van Noije en Karin Wittebrood, *Overlast en verloederings ontsleuteld. Veronderstelde en werkelijke effecten van het Actieprogramma overlast en verloederings*, SCP, Den Haag, september 2009.

64 Niels Rigger, 'Slachtofferhulp Nederland: Politie moet zich aan eigen richtlijn houden', in: *Metro*, 3 september 2009, p. 4.

4

18 TRENDS OP HET GEBIED VAN VEILIG ONDERNEMEN

Keurmerk Veilig Ondernemen

Meer aandacht voor de veiligheid van kleine ondernemers

Kleine ondernemingen en winkels – bedrijven met minder dan tien personeelsleden – kunnen sinds 2009 een overheidssubsidie krijgen om criminaliteit en fraude te bestrijden⁶⁵. Met de Subsidie Veiligheid Kleine Bedrijven, waarmee in totaal 24 miljoen euro gemoeid is, kan een veiligheidsscan worden uitgevoerd. Voor ondernemers is ook een (gedeeltelijke) kostenvergoeding mogelijk als op basis van de scan maatregelen en trainingen nodig blijken. De subsidieregeling is in het leven geroepen omdat kleine bedrijven vaak doelwit zijn van inbraak en diefstal, terwijl het nemen van beveiligingsmaatregelen juist bij kleine omzetten onevenredig kostbaar is.

Winkelstraatmanagers voor veilig shoppen

Inbraakgevoelige winkels, leegstaande panden, zwerfvuil op straat. Het zijn problemen waarvoor de winkelstraatmanager een oplossing zoekt. Staatssecretaris Heemskerk van Economische Zaken heeft een speciaal budget uitgetrokken voor deze nieuwe veiligheidsprofessional⁶⁶. Het idee is dat de winkelstraatmanager, die veiligheids-samenwerking bevordert tussen ondernemers, gemeenten en politie, wordt aangesteld door de gemeente. Die krijgt daarbij een steuntje in de rug met een subsidie van het ministerie van Economische Zaken. Juist in tijden van recessie heeft de detailhandel het moeilijk, benadrukt Heemskerk. Met de subsidies voor winkelstraatmanagers wordt kleine ondernemers in winkelgebieden een hart onder de riem gestoken. Zij kunnen zich met behulp van de manager effectiever weren tegen leegstand, een eenzijdig winkelaanbod, een verloederd straatbeeld, onveilige plekken en andere belemmeringen om het klanten naar de zin te maken.

⁶⁵ www.ez.nl/Actueel/Pers_en_nieuwsberichten/Nieuwsberichten_2009/Juli_2009/Heemskerk_verhoogt_budget_voor_veiligheid_kleine_bedrijven.

⁶⁶ www.ez.nl/Actueel/Pers_en_nieuwsberichten/Nieuwsberichten_2009/September_2009/Heemskerk_regelt_winkelstraatmanagers_voor_gemeenten.

Nieuwe overvallengolf

Sinds 2007 neemt het aantal overvallen toe. In 2009 lijkt de problematiek een hoogtepunt – of misschien beter gezegd: dieptepunt – te bereiken. Personeel van supermarkten wordt gegijzeld, ouderen worden in woningen overvallen, een geld-transporteur wordt met benzine overgoten en een restauranteigenaar op Callantsoog vindt de dood bij een roof-overval in zijn zaak.

De overvalgolf, die volgens de politie een toename van ruim 20 procent betreft, manifesteert zich op verschillende terreinen. Zo signaleert de Raad van Korpschefs een significante stijging van gewapende overvallen van waardetransporteurs. De raad ziet ook de druk op winkels en supermarkten toenemen. Naarmate beveiliging in andere sectoren – zoals banken en benzinestations – verbetert en er steeds latere sluitingstijden worden gehanteerd, worden onder andere supermarkten en snackbars een aantrekkelijker doelwit. Het ministerie van Justitie wil dat het aantal overvallen in 2010 met minimaal 20 procent is gedaald ten opzichte van 2008. Daartoe is onder andere de landelijke Taskforce Overvallen ingesteld, die knelpunten bij de aanpak van overvalcriminaliteit signaleert en vervolgens ook oplossingen aandraagt. Hoewel verschillende partijen pleiten voor een bovenregionaal overvallenteam, is de Raad van Korpschefs van mening dat de landelijke overvalcoördinator en de regionale politiekorpsen voldoende slagkracht bezitten om de problemen het hoofd te bieden.

Inmiddels worden op lokaal niveau al volop initiatieven genomen: van extra verkeerscontroles om overvallers af te schrikken en trainingen voor personeel tot cashloze supermarkten en slimme camera's. Politieregio's starten met overvallenteams en plukken daders. Vooral de jonge impulsovervallers in de leeftijdscategorie van 14 tot 27 jaar blijken lastig te bestrijden: die gaan onvoorbereid en razendsnel te werk en hebben het vaak gemunt op ongebruikelijke doelwitten zoals snackbars en bakkerijen. De minister van Justitie is er desondanks geen voorstander van om minderjarige overvallers volgens het meerderjarigenstrafrecht te bestraffen. Ook ziet hij geen aanleiding voor nieuw beleid dat specifiek gericht is op allochtone daders, aangezien het aandeel niet-Nederlandse verdachten tegen wie proces-verbaal is opgemaakt de laatste jaren nauwelijks is veranderd.

Menukaart tegen roofovervallen

Heeft de kerntakendiscussie ertoe geleid dat politiekorpsen zich nu met horeca-activiteiten gaan bezighouden? Het lijkt er op als we afgaan op de ‘menukaart’ waarmee de Rotterdamse politie in 2009 het nieuws haalt. Toch is de kaart geen speeltje voor kookgrage agenten, maar een nieuw wapen in de strijd tegen roofovervallers.

Roofovervallers die door de Rotterdamse politie in de kraag worden gegrepen, worden na verhoor ingedeeld in een van de vier categorieën recidivisten: meelopers, doorgroeiers, routiniers of overlevers. Vervolgens komt de menukaart uit de kast. Daarop staat een scala aan maatregelen om tegen het gilde op de treden, van gevangenisstraffen tot afkickprogramma's.

De bedoeling is dat politie, justitie en hulpverlening met behulp van de menukaart voor iedere dadercategorie de juiste aanpak vinden. Denk aan een maximale straf voor beroeps-criminelen en coaching voor meelopers. De aanpak is volgens het Rotterdamse politiekorps een Nederlandse primeur. Maar wie weet krijgen straks ook andere korpsen de smaak te pakken.

Meer agressie en onveiligheid op de werkvloer

Agressie op de werkvloer komt vaker voor dan voorheen, zegt 62 procent van de werknemers in een enquête die Abvakabo FNV in 2009 houdt⁶⁷. En alsof dat nog niet zorgwekkend genoeg is, zegt bijna de helft van de 1000 ondervraagde werknemers ook dat werkgevers onvoldoende maatregelen nemen om agressie tegen te gaan.

Vergelijkbare meningen komen naar voren in het nationaal onderzoek *Beleving veiligheid op de werkplek*, dat in 2009 voor het derde jaar is gehouden in opdracht van CSU Security Services⁶⁸. Daarin zegt ruim een kwart van de Nederlandse werknemers in 2008 te zijn geconfronteerd met onveiligheid op de werkvloer. Het gaat om incidenten zoals diefstal, geweld of fraude. Het aantal respondenten dat aangeeft zich niet veilig te voelen op de werkplek is het afgelopen jaar met 6 procent gestegen ten opzichte van 2007. Volgens CSU Security Services bezuinigen bedrijven vanwege de economische crisis op beveiliging. Die bezuinigingen pakken negatief uit voor het veiligheidsgevoel onder werknemers, dat ook volgens de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2008 van TNO en CBS nogal wat te wensen overlaat⁶⁹.

67 Ruud Storck, *Agressie op het werk*, Cintea, Amersfoort, juni 2009.

68 www.csusecurity.nl/nieuws/1240577533584.

69 Lando Koppes, John Klein Hesselink, Martine Mol en Seth van den Bossche, *Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2008*, TNO/CBS, Hoofddorp/Den Haag, mei 2009.

Meer schade door criminaliteit in bedrijfsleven

De totale schade als gevolg van diefstal, inbraak, vernieling en geweld in het bedrijfsleven wordt voor 2008 geschat op ongeveer 620 miljoen euro. Dat is weliswaar een daling van bijna 10 procent ten opzichte van 2004, maar komt neer op een toename van 10 procent in vergelijking met 2007, blijkt uit de Monitor Criminaliteit Bedrijfsleven 2008. Vooral de groei van het aantal diefstallen in de detailhandel is debet aan de negatieve ontwikkeling. De ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties maken zich zorgen over de explosieve toename, die vooral een beperkte groep bedrijven treft die al in hoge mate te maken hadden met diefstal: supermarkten, drogisterijen, kledingzaken en bouwmarkten. Dat ondernemers investeringen in het voorkomen van criminaliteit niet nalaten, blijkt wel uit de populariteit van preventieve maatregelen. Ruim 70 procent van de bedrijven die werden bevraagd in het kader van de Monitor Criminaliteit Bedrijfsleven 2008, doet aan preventie. Van de ondernemers die deelnemen aan samenwerkingsverbanden en projecten om veiligheid te vergroten, is een kwart in het bezit van het Keurmerk Veilig Ondernemen. En dat is dan wel weer positief, want dat is significant meer dan in 2004.

Meer criminaliteit op internet

Volgens de minister van Justitie is de nieuwigheid van cybercrime er nog niet af. Illegale activiteiten op internet nemen toe, signaleert hij in 2009. Vooral de risico's van oplichting en identiteitsfraude zijn zorgwekkend. Die zijn steeds vaker internationaal van aard en tonen de betrokkenheid van criminele organisaties. De Rijksoverheid lanceert in 2009 een landelijke campagne om bewustwording van de problematiek te vergroten. Onder het motto Veilig internetten worden burgers gestimuleerd om firewalls te installeren, verdachte e-mails direct te verwijderen en zorgvuldig om te gaan met het doorgeven van persoonlijke informatie aan websites. Eindgebruikers zijn, zoals ieder jaar weer blijkt uit het trendrapport van Govcert.nl, een zwakke schakel in internetveiligheid omdat hun computers relatief gemakkelijk kunnen worden gehackt⁷⁰. Corien Prins toont zich in een interview met SECONDANT sceptisch over deze aanpak⁷¹. Daarin ligt volgens de hoogleraar te veel de suggestie besloten dat burgers hun online veiligheid zelf in de hand hebben, terwijl de overheid een belangrijke taak heeft in het beschermen van burgers tegen misbruik van nieuwe technologieën. Bovendien zou de overheid identiteitsfraude in de hand werken door geen paal en perk te stellen aan de informatie-honger van bedrijfsleven én publieke sector.

⁷⁰ Trendrapport 2009. *Inzicht in cybercrime: trends & cijfers*, Govcert.nl, Den Haag, 2009.

⁷¹ Yvonne van der Heijden, 'Cybercrime is allesomvattend', in: SECONDANT, jaargang 23, nummer 5, oktober 2009, p. 15-19.

Skimmen wordt steeds duurder

Waren in 2008 vooral de NS-kaartautomaten een dankbaar doelwit, in 2009 richten skimmers zich volgens de media vooral op geldautomaten op straat, bij benzine-stations, in winkels en op treinstations. De minister van Financiën meldt in 2009 dat de totale schade als gevolg van skimming in Nederland in 2008 31 miljoen euro bedraagt⁷². Dat is een verdubbeling ten opzichte van 2007. De schade die gerelateerd is aan skimmingfraude komt in 2008 neer op 0,023 procent van de totale betaalpasomzet. Bos gaat er van uit dat skimmen op NS-stations zal verminderen met de invoering van de OV-chip, die is voorzien van een oplaadfunctie die het gebruik van de pinpas overbodig maakt. Op het gebied van geldautomaten ziet Currence reikhalzend uit naar de EMV-chip, een internationale standaard voor betalingen en opnamen met creditcards en bankpassen die tussen 2011 en 2013 in passen en automaten ingevoerd wordt. Hoewel de chip al door Britse onderzoekers is gehackt, wordt verwacht dat de risico's van skimmen erdoor verminderd worden.

Typen tegen identiteitsfraude

Onderzoekers van de Universiteit van Tilburg maken in 2009 bekend dat identiteitsfraude in veel gevallen voorkomen kan worden door een nieuwe verificatiemethode⁷³. Door pinners, chippers en creditcardbetalers niet alleen te vragen om een pincode, maar door tegelijkertijd *key stroke dynamics* toe te passen, ontstaat een veel veiliger verificatiesysteem, betogen econometristen Jan Magnus en Salima Douhou. Bij *key stroke dynamics* wordt niet zozeer gekeken wat iemand typt, maar hoe die persoon dat doet. Een individu is namelijk te identificeren aan hoe hij typt. Met name hoe lang iemand een toets ingedrukt houdt, blijkt een onderscheidende factor te zijn voor individueel typgedrag. Wanneer de verificatiemethode van de Tilburgse onderzoekers zou worden gebruikt naast het bestaande beveiligingssysteem, wordt de betrouwbaarheid van het bestaande systeem verhoogd met 85 procent, blijkt uit het onderzoek. En dat zou een aanzienlijke vermindering van de kostenpost van skimmen met zich mee kunnen brengen.

72 TK 27863, nr. 32, 18 mei 2009 en TK 28642 nr. 44, 19 mei 2009.

73 Salima Douhou en Jan R. Magnus, 'The reliability of user authentication through keystroke dynamics', in: *Statistica Neerlandica*, jaargang 63, nummer 4, p. 432-449.

Onlineboeven in real life landelijk aangepakt

Het internet is allang geen wild west wereld meer, waar boefjes en oplichters ongestoord hun gang kunnen gaan. Nieuw wapen in de strijd tegen online-fraude is de landelijke registratie van oplichters die via Marktplaats opereren⁷⁴. De Bovenregionale recherche van de politie Kennemerland en het Fraudemeldpunt Noord-West Nederland van het Openbaar Ministerie bundelen alle meldingen van fraude via Marktplaats. De koopjessite gaat alle fraudemeldingen naar het nieuwe team doorsturen, zodat oplichters die landelijk opereren beter kunnen worden opgespoord. Omdat regiokorpsen aangiften tot nu toe zelf afhandelden, was de pakkans voor criminelen die op veel verschillende plekken in het land opereren heel laag.

Het Openbaar Ministerie schat dat er in 2008 zo'n 8000 tot 10 000 politieregistraties over internetgerelateerde fraudegevallen waren. Het werkelijke aantal overtredingen zal waarschijnlijk vier of vijf keer hoger liggen. De aanpak die het Openbaar Ministerie in 2009 ontwikkelt, past bij de intensiveringsprogramma's van de Raad voor Korpschefs. Zij kennen een centrale rol toe aan informatie-gestuurde, ketenbrede bestrijding van illegale praktijken die online worden uitgevoerd en aan het opwerpen van barrières tegen financieel-economische criminaliteit.

Aanhoudende aandacht voor misdaadwebsites

Het College van Procureurs-Generaal heeft in 2009 een nieuwe aanwijzing opgesteld voor de opsporingsberichtgeving door het Openbaar Ministerie. Hierin is onder andere vastgelegd dat gegevens van voortvluchtige veroordeelden op een landelijke lijst op de website Politie.nl geplaatst kunnen worden. In januari 2010 lanceert de politie de website Nationaleopsporingslijst.nl, waarop acht mannen staan vermeld die de autoriteiten graag achter tralies zouden zien.

Ook op andere websites van politie en op sites van particulieren worden gegevens over verdachten en veroordeelden geregistreerd. De politie plaatst bijvoorbeeld informatie over woninginbraken, onopgeloste overvallen, voortvluchtige veroordeelden en verdachten van fietsendiefstal online. Ook burgers doen een duit in het zakje. Verontruste inwoners van Lelystad lanceren in 2009 een website om de 'serie-steker' die in de stad actief is op te sporen. En Leefbaar Rotterdam verzamelt via Burenterreur.nl anonieme klachten van Rotterdammers over hun asociale burens. Voorvechters van privacy plaatsen vraagtekens bij deze ontwikkelingen. Het Openbaar Ministerie in Zeeland vreest een wildgroei van boevensites en waarschuwt voor het risico dat burgers minder duidelijke informatie over opsporing ontvangen. Daarnaast protesteert een aantal advocaten dat hun cliënten ten onrechte als verdachte op een website zijn verschenen.

⁷⁴ Pieter Vermaas, 'Fraude via online handelsplaatsen. Parket Haarlem en Bovenregionale Recherche ontwikkelen informatiegestuurde aanpak', in: *Opportuun*, jaargang 15, nummer 6, juni 2009, p. 18-20.

Transportcriminaliteit

Nieuwe acties tegen ladingdiefstal

Europol maakt in 2009 bekend dat ladingdiefstal in de gehele Europese Unie toeneemt⁷⁵. Bovendien worden de dieven gewelddadiger: ze schuwen het gebruik van wapens niet en springen gerust op rijdende vrachtwagens om er zo lading uit te stelen. Ook worden chauffeurs gedwongen te stoppen bij neppolitiecontroles en nepongevallen, waarna de dieven hun buit grijpen.

Het CDA lanceert in 2009 een aanvalsplan tegen roofbendes en andere transportcriminaliteit met de veelzeggende titel *Opgeruimd staat netjes*. Hoewel de minister van Justitie naar eigen zeggen geen aanwijzingen heeft dat een waterbedeffect optreedt als gevolg van de extra inzet van bovenregionale recherche teams in de zuidelijke regio's van Nederland, heeft het convenant transportcriminaliteit tussen de overheid en de transportsector wel een opvolger gekregen⁷⁶. Daarmee wordt de geïntensiveerde aanpak van ladingdiefstal voortgezet die in de periode 2004-2008 is gestart. Bovendien wordt een landelijke officier van justitie voor de bestrijding van transportcriminaliteit aangesteld, die als centrale functionaris optreedt voor het Openbaar Ministerie, de politie, de transportsector en verzekeraars⁷⁷.

Binnen de problematiek van transportcriminaliteit blijft de beveiliging van parkeerplaatsen voor vrachtvervoerders een heet hangijzer. Minister Eurlings laat in 2009 de eerste verkeersborden plaatsen die de weg wijzen naar risicoarme parkeerplaatsen. En op de Nederlandse markt verschijnt de ZenLoc, een alarmsysteem dat pogingen tot inbraak of sabotage van vrachtwagens signaleert en aan een meldcentrale doorgeeft.

⁷⁵ Cargo Theft Report. Applying the Brakes to Road Cargo Crime in Europe, Europol, Den Haag, 2009.

⁷⁶ TK 29911, nr. 21, 16 februari 2009.

⁷⁷ www.justitie.nl/actueel/nieuwsberichten/archief-2009/91127extra-aanpak-transportcriminaliteit.aspx.

Brand

Meer schade door minder branden

Het aantal branden in ons land lag in 2008 lager dan het jaar ervoor, maar de schade en slachtoffers die ze met zich meebrachten vertonen helaas geen dalende trend. Dat blijkt uit cijfers die het CBS in 2009 publiceert⁷⁸. In totaal bedroeg de materiële schade van alle branden in 2008 zo'n 1 miljard euro. Dat is sinds 2003 niet meer zo'n hoog bedrag geweest. Er kwamen bijna honderd personen bij branden om het leven – bijna een derde meer dan het jaar ervoor.

De trend dat het aantal branden daalt, terwijl de brandschade toeneemt, lijkt in 2009 gekeerd. Zo becijferde het Verbond van Verzekeraars dat de schade door grote branden in 2009 relatief laag was⁷⁹. Het aantal grote branden was in 2009 groter dan het jaar ervoor, maar per incident was de schadelast beperkt. Uitschieters zoals de brand op de Technische Universiteit Delft, die een kostenpost van 140 miljoen euro met zich meebracht, waren er in 2009 dan ook niet.

78 www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/veiligheid-recht/publicaties/publicaties/archief/2009/2008-w35-pub.htm.

79 www.verzekeraars.nl/sitewide/general/nieuws.aspx?action=view&nieuwsid=698.

Nieuwe visie op brandveiligheid

Burgers en bedrijven moeten zélf maatregelen nemen om brand te voorkomen. Dat staat in de Visie op brandveiligheid die de ministeries van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieu en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in 2009 naar de Tweede Kamer sturen⁸⁰. Waar de overheid wetten en regels stelt, is het aan anderen – bijvoorbeeld architecten, bouwbedrijven en gebouwenbeheerders – om brandrisico's in te schatten en vervolgens preventiemaatregelen te nemen. De website www.allesoverbrandveiligheid.nl, die in 2009 is gelanceerd, helpt bedrijven én burgers hierbij.

De Visie op brandveiligheid sluit aan bij het Actieprogramma Brandveiligheid dat in 2009 is afgelopen⁸¹. Dat actieprogramma werd opgesteld naar aanleiding van de brand in het cellencomplex in Schiphol in 2005. Door alle activiteiten die sindsdien zijn ondernomen, is het bewustzijn van brandveiligheid toegenomen, meldt de eindrapportage van het Actieprogramma Brandveiligheid. Naast bovengenoemde website is bijvoorbeeld ook een Kenniscentrum opgericht dat informatie levert over het toepassen van brandveiligheidsvoorschriften en het brandveilig gebruiken van gebouwen. En al in 2008 publiceerde het CCV een model waarmee een doortimmerd plan voor brandveilige bouwwerken kan worden opgesteld. Het toegenomen brandveiligheidsbewustzijn lijkt geen overbodige luxe nu het in 2008 vernieuwde Gebruiksbesluit

80 www.minbzk.nl/@118289/nieuwe-visie-op.

81 *Eindrapportage Actieprogramma Brandveiligheid 2007-2008*, ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Den Haag, 2009.

gebouwen volgens het Nederlands Normalisatie-instituut (NEN) nog geen effecten heeft gesorteerd. Met de landelijk uniforme voorschriften zouden lokale verschillen ten aanzien van de brandeisen van gebouwen tot het verleden gaan behoren. Maar in 2009 meldt het NEN dat de plaatselijke bepalingen nog steeds grote verschillen kennen en plaatselijke handhavers niet altijd weten aan welke eisen brandveiligheidsinstallaties moeten voldoen⁸².

Ook zorgwekkend is het onderzoek van adviesbureau LBP waaruit blijkt dat veel gebouwen alleen op papier brandveilig zijn. Vooral wat betreft de bouw en het woninggebruik blijken verschillen te bestaan tussen wat er op papier staat en er in werkelijkheid aan de hand is. En ook dat komt de brandveiligheid natuurlijk niet ten goede.

Roep om verbod op wensballonnen

Een omgekeerde lampion met een vlammetje als warmtebron, hoe gevaarlijk kan dat zijn? De Nederlandse Vereniging voor Brandweezorg en Rampenbestrijding is niet dol op de wensballonnen – vooral niet omdat de miniluchtballonnen steeds makkelijker verkrijgbaar en steeds populairder worden. De papieren luchtballonetjes scheuren snel en kunnen zo brand veroorzaken. Daardoor neemt het gevaar van brand op rieten daken – en bij droogte ook op heidevelden en in bermen – aanzienlijk toe.

De Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) heeft in 2009 onderzoek gedaan naar de brandrisico's van de ballonnen en naar de mogelijkheid om de feestelijke versieringen, die in Azië gebruikt worden om onheil af te zweren, te verbieden⁸³. Hoewel Oostenrijk en een aantal Duitse deelstaten de wensballonnen al hebben verboden, acht de toezichthouder de kans op ernstige letsels gering. Wel worden importeurs, onder dreiging van een importverbod, aangeschreven om de ballonnen brandveiliger te maken.

82 www2.nen.nl/nen/servlet/dispatcher.Dispatcher?id=276090&parentid=000009.

83 *Verkenning van de veiligheid van wensballonnen*, Voedsel en Waren Autoriteit, Den Haag, november 2009.

Meer auto's gekloond

Het klonen van voertuigen is 'hot'. Steeds vaker wordt een gestolen auto met vervalste papieren, nagemaakte kentekenplaten en een voertuigidentificatienummer van een bestaand voertuig te koop aangeboden. In veel gevallen ontdekt de koper pas ná de betaling dat hij in het bezit is gekomen van een gestolen auto, omdat de kentekenpapieren op meesterlijke wijze zijn vervalst.

Volgens het Landelijke Informatiecentrum Voertuigcriminaliteit is het klonen van auto's sinds de tweede helft van 2007 een ware trend. Vooral jonge, dure auto's zijn een geliefd doelwit. Daarbij lijken gps-stoorzenders dieven een helpende hand te bieden. De spyware, die volgens *De Telegraaf* steeds vaker wordt gebruikt, verstoort het gps-volgsysteem waarmee vrachtwagens en kostbare auto's zijn uitgerust om na diefstal te kunnen worden getraceerd. Hoewel de *gps-jammers* illegaal zijn, deinzen professionele auto-dieven er niet voor terug om ze via internet aan te schaffen en op aantrekkelijke doelwitten te plaatsen.

De slinkse praktijken waarmee de wereld van autodiefstal professionaliseert, is des te zorgwekkender nu de politie, de Koninklijke Marechaussee en de Belastingdienst zulke enthousiaste gebruikers van *automatic number plate recognition* (ANPR) zijn. Met de automatische kentekenherkenning worden op straat nummerborden gescand, die vervolgens worden vergeleken met databestanden van bijvoorbeeld uitstaande boetes, voortvluchtige verdachten en de belastingaftrek voor een leaseauto. Zo kunnen strafbare feiten en fraudezaken aan het licht worden gebracht. Mede gezien de financiële opbrengsten van het opsporingsmiddel, waarmee in principe alle tien miljoen nummerplaten in Nederland in kaart kunnen worden gebracht, wil het kabinet de toepassing van ANPR stimuleren en verder ontwikkelen. Maar naarmate het klonen van auto's toeneemt, wordt de effectiviteit van automatische nummerplatherkenning – dat vanwege de privacygevoeligheid al jaren omstreden is – toch een tikje problematisch.

Meer toezicht op privaat toezicht

Particuliere beveiligings- en recherchebureaus krijgen in 2009 te maken met strengere inspecties en een grotere kans op boetes. De ministers Hirsch Ballin en Ter Horst maken dit bekend naar aanleiding van een rapport van de Inspectie Openbare Orde en Veiligheid (IOOV)⁸⁴. Daaruit blijkt dat het proactieve, represieve politietoezicht op de sector – dat wil zeggen: de controle op particuliere bureaus in de beveiligingsbranche tijdens de uitvoering van hun werkzaamheden – onvoldoende is.

Hoewel de IOOV geen structurele problemen of grote misstanden heeft gesignaleerd, is een intensivering van het toezicht op de particuliere beveiligingsbranche volgens de ministers wenselijk. Dat heeft vooral te maken met de – nog altijd – groeiende omvang van de private veiligheidszorg en de toenemende inzet van particuliere beveiligers in het publieke domein. Bovendien zou door politie en toezichthouders (zoals de dienst Justis van het ministerie van Justitie) onvoldoende gebruik worden gemaakt van de bevoegdheid om boetes op te leggen als de wet wordt overtreden.

De Vereniging van Particuliere Beveiligingsorganisaties laat in een reactie weten niet afkeurend te staan tegenover de plannen voor verhoogd toezicht. De sector is zelf al druk bezig met kwaliteitsborging, maar extern toezicht kan volgens de branchevereniging alleen maar bijdragen aan een betrouwbare sector. Naar aanleiding van een eigen onderzoek concludeert de Algemene Rekenkamer dat 'strakke sturing, monitoring, toezicht en (democratische) controle vanuit de overheid op de uitvoering van publieke taken door particuliere beveiligers essentieel' is⁸⁵. Ook is volgens de Rekenkamer een heldere afbakening nodig van de grenzen waarbinnen private bedrijven publieke beveiligingstaken mogen uitvoeren.

84 www.justitie.nl/actueel/persberichten/archief-2009/90619meer-toezicht-op-particuliere-beveiligingsbranche.aspx.

85 TK 29279, nr. 95, 5 oktober 2009.

Steeds meer hightechpreventie wordt in de praktijk toegepast

De veiligheidspraktijk is allang geen kwestie meer van sloten op de deur en jongerenwerkers op straat. Steeds vaker worden technische hoogstandjes ingezet. Denk aan DNA-douches tegen overvallen en inbraken, camera's bij scholen waarvan de beelden direct op internet te zien zijn en speciale apparaatjes waarmee gestolen iPhones en smart phones kunnen worden opgespoord. Het kabinet trekt in de periode 2010-2012 in totaal 50 miljoen euro uit voor subsidies aan ondernemers die hightechveiligheidsinstrumenten ontwikkelen.

De Wolphaertsbocht in de Rotterdamse wijk Charlois – waarvan op de volgende pagina's foto's te zien zijn – fungeert als belangrijke testlocatie voor technische snufjes. In de straat is met behulp van de subsidieregeling Veiligheid Kleine Bedrijven een keur aan nieuwe technische, bouwkundige en organisatorische maatregelen aangebracht. De maatregelen variëren van led-gevelverlichting en SelectaDNA tot camerabewaking en een burenbelsysteem.

Ondertussen wordt *good old* straatverlichting steeds slimmer. In Utrecht wordt geëxperimenteerd met een techniek die het lichtniveau van de straatverlichting bepaalt aan de hand van drukte op de weg en weersomstandigheden zoals regen, mist en sneeuw. En met de Dynadimmer kunnen gemeenten de straatverlichting zó subtiel een standje lager zetten dat inwoners het niet merken. Dat zou uitkomst kunnen bieden voor burgers die zich onveiliger voelen als gevolg van de spaarzame verlichting die gemeenten in het kader van duurzaamheid en kostenbesparing steeds vaker op straat laten schijnen.

LET OP!
CAMERA-
TOEZICHT

BROOD EN BANKETBAKKERIJ

BEYDAĞI

VATAN

ING

ING

HANS

RESTAURANT & BAKKERIJ

RESTAURANT & BAKKERIJ

Elke dag
Vers brood
• Hollands
• Turks
en
• Marokkaans

FOTOSERIE

De Wolphaertsbocht in Rotterdam geldt als modelstraat voor veilig ondernemen. De winkelstraat is voorzien van de meest geavanceerde beveiligingsmethoden: van wendbare camera's voor het toezicht in de winkel en SelectaDNA voor het tegengaan van diefstal tot een collectief alarmeringssysteem en sfeerverhogende gevelverlichting. Gestreefd is naar een combinatie van preventieve maatregelen om bijvoorbeeld overvallers af te schrikken en slimigheden die de politie helpt om snel daders in de kraag te vatten. De Wolphaertsbocht fungeert daarmee als proeftuin en inspiratiebron voor veiligheidsprofessionals op andere locaties.

5

12 TRENDS OP HET GEBIED VAN VEILIG UITGAAN EN RECREËREN

Alcohol

Steeds meer lokaal alcoholbeleid

Het toezicht op de naleving van de Dranken Horecawet verschuift, als het voorstel voor de nieuwe wet in 2010 is aangenomen, van de VWA naar de gemeenten. Onder gemeenten bestaat veel draagvlak voor deze voorgestelde wijziging, blijkt uit een inventarisatie van lokaal alcoholbeleid die het CCV in 2009 uitvoert⁸⁶. De bevroegde gemeenten verwachten bijvoorbeeld dat betere afstemming kan ontstaan tussen buitengewoon opsporingsambtenaren en de politie.

Gemeenten tonen zich ook nu al een belangrijke speler in de alcoholproblematiek. Een groot deel (zo'n 70 procent) van de gemeenten die in het kader van de inventarisatie van het CCV zijn bevroegd, voert een beleid gericht op het terugdringen van alcoholmisbruik door jongeren. Hoewel de meeste gemeenten het alcoholbeleid ontwikkelen vanwege gezondheidsbevordering, geeft bijna twee derde van de respondenten aan dat het reduceren van overlast ook aanleiding is geweest voor het initiëren van alcoholbeleid. Bij het uitvoeren van het beleid zijn verschillende publieke en private partners betrokken, zoals GGD, Bureau Halt, verslavingszorg, jongerenwerk, sportverenigingen, horeca, scholen en STAP, het Nederlands instituut voor alcoholbeleid.

Over regionale samenwerking op het gebied van jeugd en alcohol zijn de door het CCV bevroegde gemeenten overwegend positief. Door het probleem in regionaal verband op te pakken, kan alcoholtoerisme worden voorkomen, expertise worden gedeeld en een eenduidig geluid richting de doelgroep worden gegeven. Als knelpunten worden de vertragende werking, het gebrek aan concrete activiteiten en verminderde flexibiliteit genoemd.

⁸⁶ www.hetccv.nl/dossiers/Lokaal+alcoholbeleid/Landelijk+-+brochure+lokaal+alcoholbeleid.

Meer inzichten in de aanpak van alcoholgerelateerde jeugdcriminaliteit

Nederlandse gemeenten investeren met het oog op alcoholmatiging vooral in voorlichting, blijkt uit een quickscan over lokaal alcoholbeleid van het CCV. Vrijwel alle gemeenten die het CCV in het voorjaar van 2009 over het onderwerp jeugd en alcohol enquêteerde, verzorgen voorlichting aan jongeren. Een groot deel richt zich ook op het informeren van ouders. Hoewel gemeenten een breed scala aan voorlichtingactiviteiten hebben ontwikkeld – van informatieavonden voor ouders, *peer education* op schoolfeesten, stichtende toneelstukken en keukentafelgesprekken met de burgemeester – is over de effectiviteit van dit soort inspanningen nog weinig bekend. Het bestaande wetenschappelijke onderzoek wekt de indruk dat voorlichting, met name massamediale campagnes die niet worden geflankeerd door andere maatregelen, maar zeer beperkte invloed op alcoholconsumptie heeft.

Ook andere populaire maatregelen tegen alcoholgerelateerde jeugdcriminaliteit en jongerenoverlast zijn moeilijk aantoonbaar effectief te noemen, kan worden geconcludeerd op basis van de Trendanalyse jeugd & alcohol die het CCV in 2009 publiceert⁸⁷. Zo is de effectiviteit van vroege sluitingstijden in de horeca, de verhoging van alcoholprijzen en de toepassing van alcoholverboden omstreden. Want deze interventies sorteren op sommige locaties wel het gewenste effect, maar op andere weer niet. De trendanalyse

heeft bovendien geen wetenschappelijk (verantwoord) onderzoek kunnen vinden naar de effecten van actuele aanpakken zoals een poli voor jonge alcoholverslaafden, een verbod op happy hours, blaastesten bij schoolfeesten en collectieve horecaverboden.

Er is dus, zoals het Trimbos-instituut enkele jaren geleden al signaleerde, relatief weinig betrouwbaar onderzoek voorhanden naar de effectiviteit van maatregelen tegen alcoholgerelateerde criminaliteit, buurtproblemen en onveiligheid⁸⁸. Wel kunnen op basis van internationale reviews een aantal veelbelovende aanpakken worden geïdentificeerd. Zo is volgens de World Health Organization aangetoond dat alcoholconsumptie effectief kan worden teruggedrongen door onder andere strenge handhaving van een minimumleeftijd voor het kopen van alcohol, een wettelijke beperking van reclame en marketing en een strikt gehanteerd horecabeleid om dronken personen geen alcohol te schenken⁸⁹. Volgens Nederlands onderzoek dat in 2009 in *The Lancet* verschijnt, zijn een verbod op alcoholreclame en het moeilijker verkrijgbaar maken van alcohol de meest kosteneffectieve maatregelen in het terugdringen van de kwalijke gevolgen (waaronder misdaad) van alcohol⁹⁰.

88 Jacqueline Verdurmen, Manja Abraham, Michel Planije, Karin Monshouwer, Saskia van Dorselaer, Ingrid Schulten, Jan Bevers en Wilma Vollebergh, *Alcoholgebruik en jongeren onder de 16 jaar. Schadelijke effecten en effectiviteit van alcoholinterventies*, Trimbos Instituut, Utrecht, 2006.

89 *Evidence for the effectiveness and cost-effectiveness of interventions to reduce alcohol-related harm*, World Health Organization, september 2009.

90 Peter Anderson, Dan Chishalm en Daniela C. Fuhr, 'Effectiveness and cost-effectiveness of policies and programmes to reduce the harm caused by alcohol', in: *The Lancet*, 373 (9682), 2009, p. 2234-46.

Roep voor hogere prijs en hogere leeftijd in de strijd tegen alcoholmisbruik door jongeren

Volgens kinderarts Nico van der Lely worden jaarlijks zo'n 330 Nederlandse kinderen na comazuipen in een ziekenhuis opgenomen. In 2009 klinkt de roep om nieuwe maatregelen tegen drankmisbruik onder jongeren dan ook steeds luider. Deskundigen zoals STAP en criminoloog Jan van Dijk pleiten voor een hogere belasting op alcohol om drankgerelateerde overlast en criminaliteit terug te dringen.

Ook aan prijsstunts met alcohol hebben deskundigen een broertje dood: een verbod op directe en indirecte alcoholreclame – waaronder happy hours en andere prijsacties vallen – behoort volgens hen tot de meest kosteneffectieve methode om de schadelijke gevolgen van alcoholgebruik tegen te gaan⁹¹. In Engeland neemt de minister van Binnenlandse Zaken al ferme initiatieven op dit terrein: hij wil onder andere een verbod op de tandartsstoel waarin jongeren alcohol in het keelgat geschonken krijgen, openbare drinkwedstrijden en promoties in pubs die aan happy hours doen denken⁹².

De Adviescommissie Drugsbeleid, die in de zomer van 2009 haar rapport over de toekomst van het Nederlandse drugsbeleid publiceert, verwacht vooral heil van een verhoging van de leeftijdsgrens voor het kopen van alcohol, die in het voorstel voor de nieuwe Drank- en Horecawet is opgenomen als experimenteerartikel. De aanpassing van de minimumleeftijd van 16 naar 18 jaar kan ook op de steun van gemeenten rekenen, blijkt uit een onderzoek van *re.Public* en VNG. De Koninklijke Slijtersunie ziet de grootste risico's in alcoholverkoop via internet, omdat online geen enkele leeftijdcontrole plaatsvindt. Ondertussen meldt onderzoek van STAP dat steeds meer middelbare scholen alcoholvrije schoolfeesten organiseren⁹³. In 2009 waren op ongeveer een derde van de scholen feesten geheel alcoholvrij, terwijl dat in 2005 nog maar bij een kwart van de scholen het geval was.

91 Peter Anderson, Dan Chishalm en Daniela C. Fuhr, 'Effectiveness and cost-effectiveness of policies and programmes to reduce the harm caused by alcohol', in: *The Lancet*, 373 (9682), 2009, p. 2234-46.

92 <http://press.homeoffice.gov.uk/press-releases/tack-irresponsible-alcohol-sales>.

93 www.alcoholpreventie.nl/persbericht/persbericht.php3?id=154&limit=.

Hokken en keten sluiten maar niet

De VWA heeft in 2009 nog geen enkele drankkeet kunnen sluiten, meldt *Metro* in juni van dat jaar⁹⁴. Al in 2007 kondigde het kabinet aan dat er actie zou worden ondernomen tegen de ongeveer 1.500 hokken en keten in ons land. In 2008 werd afgesproken dat de VWA eerst commerciële keten zou sluiten, zodat de gemeenten ondertussen beleid ten aanzien van de overige hokken en keten konden ontwikkelen. Maar de slagvaardigheid op dit terrein laat dus nog te wensen over. De sluiting van hokken en keten, waar jongeren in een huiskamersfeer bij elkaar komen, is voor verschillende partijen een urgent punt van zorg. Bestrijders van drankmisbruik wijzen op de hoge alcoholconsumptie onder de vaak jonge bezoekers en Koninklijke Horeca Nederland vindt de goedkope drank die de tieners elkaar schenken oneerlijke concurrentie voor de horeca. De keten, die bij het schenken van alcohol in strijd handelen met de Drank- en Horecawet, zijn veel gemeenten een doorn in het oog omdat ze nogal eens brandgevaarlijk zijn en niet over de benodigde bouwvergunningen beschikken.

Toch zijn er gemeenten voor wie sluiting van de keten geen topprioriteit is. In West-Friesland blijkt maar een klein deel van het uitgaanspubliek in de hokken in te drinken. De burgemeester concludeert dan ook dat de invloed van de drankketen op het alcoholmisbruik in de regio minimaal is. In Zuidoost Brabant worden de keten gedoogd zolang de jongeren maar een voorlichtingscursus over alcohol-schade hebben gevolgd. En in de gemeente Westland stelt de gemeente samen met jongeren spelregels op die de keten veilig, verantwoord en in overeenstemming met de wet moeten maken.

94 Niels Rigter, 'Gemeenten blokkeren sluiting van zuipketen', in: *Metro*, 15 juni 2009, p. 3.

Blaastesten op straat

We kennen de verplichte blaastest in het verkeer en de vrijwillige blaastest bij schoolfeesten en in horecagelegenheden. Maar het kabinet ziet ook heil in verplichte blaastesten voor mensen die op straat lopen. Met een aanpassing van de Gemeentewet en het Wetboek van Strafrecht krijgen gemeenten de mogelijkheid om overmatig drankgebruik op straat te verbieden en het verbod vervolgens met behulp van blaastesten te controleren. Met het oog op handhaving van de openbare orde, aanpak van overlast, opsporing van strafbare feiten en het tegengaan van gezondheidsschade kunnen gemeenten dan tijdelijke risicogebieden aanwijzen waarbinnen alcoholconsumptie boven een bepaald promillage verboden is. De blaastest kan worden ingezet om te bepalen of het toegestane alcoholpromillage is overtreden. Zo'n test is volgens het kabinet nodig omdat dronkenschap – vooral bij jongeren – niet altijd tot uiting komt in uiterlijk vertoon.

Alcoholvoorlichting door barmannen

Zet populaire barkeepers eens voor de klas. Op die manier nemen scholieren informatie over de gevaren van alcoholmisbruik serieuzer, denkt *Nightlife Magazine*⁹⁵. Vooral hippe horecamedewerkers die jongeren kennen uit de regio zullen effect sorteren, aldus het vakblad voor de uitgaansbranche. Die kunnen aansprekende verhalen uit hun eigen omgeving vertellen en dat maakt meer indruk dan de standaard voorlichting van preventiemedewerkers van GGD of verslavingszorg. Koninklijke Horeca Nederland toont zich in 2009 enthousiast voor het idee om barpersoneel naar de klas te halen. De horeca heeft belang bij goede voorlichting, want daarmee toont de sector betrokkenheid bij problemen zoals comazuipen. En bovendien maakt een barkeeper in de schoolklas meteen een beetje gratis reclame voor zijn zaak. Die reclame is weer wel precies waarom STAP de barmannen liever achter de toog in plaats van voor de klas ziet staan.

95 www.missethoreca.nl/1077455/cafe/cafe-nieuws/BarkeeperGeeftAlcoholles.htm.

Uitgaansgeweld

Minder incidenten rond de jaarwisseling

Beheersbaar. Dat was het meest positieve dat minister Ter Horst van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kon zeggen over Oudejaarsnacht 2009. Rustig was het, met ruim vierduizend incidenten en een dikke duizend branden, namelijk niet.⁹⁶

Ter Horst is al langer ontevreden over het aantal incidenten rond de jaarwisseling. De oudejaarsnacht 2009-2010 verliep rustiger dan voorgaande jaren. Met name het aantal branden nam significant af. Toch is de laatste avond van het jaar – met het forse aantal incidenten en de stijgende meldingen van agressie tegen politie, brandweer en ambulancediensten – nog altijd niet één groot feest⁹⁷.

Gemeenten worden dan ook aangespoord om alles uit de kast te halen om ongeregeligheden tijdens de jaarwisseling te voorkomen. Net als in de afgelopen jaren kunnen de maatregelen variëren van waarschuwingsbrieven en gebiedsverboden voor notoire amokmakers tot snelrechtvoorzieningen voor geweldsplegers en camerahelmen voor surveillerende agenten.

Slecht nieuws is dat gemeenten, blijkens een inventarisatie van het *Algemeen Dagblad*, er maar in zeer beperkte mate in slagen om de schade van vuurwerk en vandalisme te verhalen op daders⁹⁸. Van de 4,5 miljoen euro schade die de jaarwisseling 2008-2009 veroorzaakte, is maar 16 000 euro voor de gemeentekas teruggevorderd, berekende de krant. Dat komt volgens betrokkenen vooral doordat daders moeilijk getraceerd kunnen worden.

96 www.minbzk.nl/actueel/@124992/nieuw.

97 www.minbzk.nl/actueel/116706/jaarwisseling-iets.

98 www.ad.nl/ad/nl/1000/Nieuws/article/detail/450302/2009/12/12/Schade-oud-en-nieuw-nauwelijks-verhaald.dhtml.

Voetbalvandalisme

Nieuwe maatregelen bij het weekendarrangement

In Amersfoort worden plegers van uitgaansgeweld sinds 2007 onmiddellijk een weekend in de politiecel gestopt, waarna ze *in no time* een boete, taakstraf of dagvaarding krijgen. In 2009 wordt het weekendarrangement, dat inmiddels in steeds meer Nederlandse steden wordt gebruikt, uitgebreid met nieuwe maatregelen: van blaastesten, verplichte agressietrainingen tot zwaardere straffen voor recidivisten. Ook het toepassingsbereik van de bijzondere vorm van supersnelrecht breidt zich uit. Zo wordt ook van het weekendarrangement gebruikgemaakt tijdens bijvoorbeeld de jaarwisseling in Den Haag en de Tilburgse zomerkermis.

De Nationale Ombudsman heeft zich kritisch uitgelaten over het weekendarrangement, want 'de doelstelling van het ingezette beleid is dat het onderzoeksbelang zodanig wordt opgerekt dat de termijn van de in verzekeringstelling altijd ten volle wordt gebruikt, ondanks dat voortvarendheid binnen het onderzoek altijd een dwingend uitgangspunt dient te zijn'⁹⁹. Ook de rechter buigt zich in een aantal gevallen over de juridische toelaatbaarheid van het lange verblijf op het politiebureau. Bijvoorbeeld in Friesland en in Breda, waar rechters oordelen dat het onderzoek niet onnodig gerekt mag worden en dat ook niet op voorhand mag worden besloten dat een verdachte tot maandag achter de deur blijft.

⁹⁹ *De burger in de ketens. Verslag van de Nationale ombudsman over 2008*, Nationale Ombudsman, Den Haag, maart 2009.

Voetbalvandalisme verplaatst zich

Gewelddadige hooligans gaan tegenwoordig liever naar een strandfeestje dan het stadion. Dat concluderen COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement en Bureau Beke in hun onderzoek naar aanleiding van de rellen tijdens Veronica Sunset Grooves in Hoek van Holland. Daarbij viel een dodelijk slachtoffer nadat politieagenten het vuur openden op een gewelddadige groep jongeren¹⁰⁰. Volgens het onderzoek kiezen voetbalfans die zin hebben in een potje matten steeds vaker voor een bezoek aan een gratis, grootschalig feest. Daar is de beveiliging beperkter, de pakkans kleiner en de ME grotendeels afwezig, aldus de calculerende en goed geïnformeerde hooligans die verdacht worden van betrokkenheid bij de gewelddadigheden tijdens het strandfeest in Hoek van Holland.

Of de verdachten van de uitwassen in Hoek van Holland representatief zijn voor de Nederlandse hooliganpopulatie is nog onduidelijk. Onderzoek suggereert dat de verplaatsing van voetbalgeweld naar locaties buiten (of zelfs ver weg van) het stadion zich de laatste jaren in brede kringen heeft voorgedaan¹⁰¹. Vaststaat dat de hightechbeveiliging in en rond voetbalstadions – en het groeiende aantal stadionverboden – het voetbalvandalen in het hele land niet makkelijker maken om zich bij clubwedstrijden te misdragen.

¹⁰⁰ E.R. Muller, U. Rosenthal, M. Zannoni, H. Ferwerda en S.D. Schaap, *Strandrellen in Hoek van Holland. Dancefestival Veronica Sunset Grooves, 22 augustus 2009*, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement/Bureau Beke, Den Haag/Arnhem, december 2009.

¹⁰¹ www.trouw.nl/ opinie/podium/article2941051.ece/ Geef_hooligan_weer_z_rsqso_n_eigen_arena_.html.

Nieuwe wettelijke maatregelen tegen voetbalvandalisme

Met het in werking treden van de Wet maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast in 2010 ziet eindelijk een soort voetbalwet het levenslicht. De wet voorziet in de lang gekoesterde – en na de rellen in Hoek van Holland alleen maar sterker geworden – wens van gemeenten om hooligans een meldingsplicht te kunnen opleggen. De nieuwe wet geeft burgemeesters namelijk de bevoegdheid om hooligans die zich voor, tijdens of na een wedstrijd hebben misdragen met een gebiedsverbod, groepsverbod of meldingsplicht tot de orde te roepen. Daarmee worden meteen vandalisme en geweld tijdens het reizen naar een wedstrijd – en de voorbereidingen van herrieschopperij in groepsverband – strafbaar gesteld.

Ook officieren van justitie krijgen meer bevoegdheden om voetbalvandalisme tegen te gaan. Naast een gebiedsverbod en een meldingsplicht zijn dit een contactverbod, dat voorkomt dat een slachtoffer ongewild met een geweldpleger wordt geconfronteerd, en een intensive-ring van de hulpverlening.

Hernieuwde aandacht voor genetische factoren bij het ontstaan van criminaliteit

Mannen die een bepaalde vorm van het MAOA-gen met zich meedragen, maken twee keer zo veel kans lid te zijn van een criminele bende. Bovendien zullen deze mannen ook veel sneller een wapen gebruiken dan andere benedeleden, blijkt uit Amerikaans onderzoek dat in 2009 verschijnt.

Het nieuws van een agressiegen werd al in de jaren negentig gepresenteerd, maar in de afgelopen jaren heeft onderzoek geleid tot het inzicht dat ook andere genen én de omgeving van invloed zijn op het ontstaan van crimineel gedrag. Een van de belangrijkste onderzoeksresultaten is dat genen en omgeving elkaar wederzijds beïnvloeden: 60 procent van de persoonlijkheid is genetisch bepaald en 40 procent door de omgeving gestuurd, aldus hoogleraar Corine de Ruiter.

Het mogelijke verband tussen tekorten aan voedingsstoffen, hersenontwikkeling en later antisociaal gedrag, dat in de jaren tachtig tot felle debatten leidde, wordt nu in brede kringen als plausible these beschouwd. Over de implicaties voor criminaliteitspreventie en ons strafrechtstelsel lopen de meningen uiteen¹⁰². Als criminele carrières starten met ernstig antisociaal gedrag in de kindertijd, moet dan niet vroegtijdig worden ingegrepen bij kinderen met een verhoogd risico? Kan een volwassene aansprakelijk worden gesteld voor gedrag dat mede door de genen is bepaald? En zijn geneesmiddelen en therapie in dat geval geen betere straffen dan detentie?

¹⁰² <http://weblogs3.nrc.nl/commentaar/2009/01/31/wetenschap-zet-filosofie-criminaliteit-onder-druk>.

Pilletje voor de veiligheid

In 2009 bereikt de medicalisering van criminaliteit een voorlopig hoogtepunt. Nieuwe inzichten in de werking van medicijnen – en de genoemde populariteit van genetica – staan aan de basis van deze trend. Zo melden onderzoekers van de universiteit van Minnesota dat Naltrexon, dat de werking van endorfinen blokkeert, niet alleen helpt tegen alcohol- en drugsverslaving, maar ook bij dwangmatig stelen en gokken.

Tegelijkertijd blijkt uit steeds meer onderzoeken dat bij een aanzienlijk deel van de gevangenispopulatie een steekje loszit. Volwassenen met een antisociale persoonlijkheidstoornis en jongeren met antisociale gedragsstoornissen bevolken een groot deel van de Nederlandse detentiecentra, TBS-klinieken en jeugdinrichtingen. Deze cijfers roepen bij de leek natuurlijk meteen de vraag op of er geen medicijnen en therapie nodig zijn om recidive te voorkomen.

De Tilburgse hoogleraar forensische psychologie Stefan Bogaerts wijst er in zijn inaugurele rede ook op dat ADHD een rol speelt bij agressie en criminaliteit¹⁰³. Hij pleit er daarom voor dat rechters minder – of zelfs geen – gevangenisstraf opleggen en in plaats daarvan medicijnen voorschrijven.

De veiligheidspraktijk toont zich gevoelig voor de ontdekkingen van de wetenschap. In Amsterdam start in 2009 een pilot met gedragstherapie voor probleemjongeren. Psychiaters onderzoeken of de deelnemers aan Van Acht tot Acht, een project waarin jongeren die dreigen af te glijden in de criminaliteit door coaches intensief worden begeleid, ook psychische aandoeningen hebben. Bij problemen wordt vervolgens bekeken welke hulpverlening kan worden ingezet.

¹⁰³ Stefan Bogaerts, *Spiegelingen tussen daders en slachtoffers*, Universiteit van Tilburg, Tilburg, januari 2009.

6

7 TRENDS OP HET GEBIED VAN VEILIG LEREN

Veilige school

Aanpak van drugsgebruik op scholen uitgebreid

Sinds 2009 worden op alle scholen voor voortgezet onderwijs in Rotterdam drugs-testen gebruikt. Leerlingen worden vrijwillig aan de urinetesten onderworpen. Volgens minister Rouvoet hebben scholen geen wettelijke taak als het gaat om het controleren op drugsgebruik¹⁰⁴. Hij is er dan ook geen voorstander van dat drugs-testen op grote schaal op scholen worden ingevoerd en pleit voor een grotere rol voor voorlichting.

Nieuwe geluidsnormen voor basisscholen

Burgers die in de buurt van een basisschool of een kinderdagverblijf wonen, kunnen niet meer klagen over schallende kinderstemmen of krijsende peuters. De geluidsnormen voor basisscholen en kinderdagverblijven zijn sinds januari 2010 namelijk aangepast¹⁰⁵. De aanpassing betekent dat gemeenten bij het bepalen van de geluidsbelasting geen rekening houden met het geluid van spelende kinderen op en rond die locaties. Scholen en kinderdagverblijven vervullen een belangrijke maatschappelijke functie en kinderen moeten op het schoolplein naar hartenlust kunnen schreeuwen, vindt de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu.

¹⁰⁴ Kamervragen 2859, ingezonden 10 maart 2009.

¹⁰⁵ www.vrom.nl/pagina.html?id=44323.

Geweld op scholen

Meer aandacht voor veiligheid op scholen

De aandacht voor veilige scholen neemt in 2009 exponentieel toe na de dodelijke schietpartij in het Duitse Winnenden en de dood van een Amsterdamse overblijfskracht in maart 2009. Uit het Nationaal Scholenonderzoek 2008-2009, dat in de zomer van 2009 gepubliceerd wordt, blijkt dat de tragische gebeurtenissen ook hebben geleid tot een groeiend veiligheidsbewustzijn onder ouders¹⁰⁶. Ouders maken zich zorgen, met name over de beveiliging tegen indringers en de verkeersveiligheid rondom de school. Desondanks voelt het overgrote deel van de kinderen zich volgens de ouders wel veilig op school.

Staatssecretarissen Dijksema en Van Bijsterveldt van onderwijs hebben in 2009 aangekondigd dat het registreren van veiligheidsincidenten op scholen wettelijk verplicht wordt gesteld. De bewindslieden erkennen dat een incident niet altijd te voorkomen is, maar de registratie – die toegankelijk wordt voor scholen, gemeenten, politie, onderwijsinspectie en medezeggenschapsraden – kan wel bijdragen aan inzicht in de problematiek. Daarom starten in het schooljaar 2009-2010 pilots met incidentenregistratie. Daarnaast lanceert de overheid een bewustwordingscampagne om burgers ervan te doordringen hoe belangrijk het is mee te denken over veiligheid op scholen en worden projecten met leerlingbemiddeling en gedragscodes gesubsidieerd.

Het landelijk dekkende netwerk van Zorg- en Adviesteams (ZAT's), dat in 2011 gerealiseerd moet zijn, helpt in ieder geval al mee aan het vergroten van het veiligheidsbewustzijn op scholen. De multidisciplinaire interventieteams zetten de veiligheidsproblematiek op de agenda en ondersteunen scholen bij het uitwerken van beleid en aanpakken.

¹⁰⁶ www.scholenonderzoek.nl.

Steeds meer gegevensuitwisselingen voor jeugdveiligheid

De politie gaat met ingang van 2010 bij alle geweldsdelicten registreren of er alcohol in het spel is. Dat hebben de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in 2009 bekend gemaakt. Het besluit volgt op een pilot in drie politiekorpsen, waaruit bleek dat bij ongeveer een derde van de verdachten van geweldsdelicten sprake was van alcoholgebruik. De bedoeling is dat rechters als gevolg van de nieuwe politie-registratie hogere, of aanvullende, straffen kunnen opleggen als er alcohol in het spel is.

De registratie van het middelengebruik van geweldplegers hangt niet alleen samen met de behoefte aan ferme straffen voor geweldsdelicten, maar ook met de zorg om de schadelijke gevolgen van alcohol. Door middelengebruik bij uitgaansgeweld te registreren, komt een belangrijke doelgroep van het lokale alcoholbeleid in zicht.

Ook met het oog op het welzijn van jonge kinderen worden nieuwe gegevensstromen geregeld. Zo is een regeling in de maak die ervoor zorgt dat burgemeesters standaard worden geïnformeerd over de beëindiging van de strafperiode van pedofielen. Een aantal grote gemeenten neemt deel aan een pilot om de informatievoorziening te testen. Na evaluatie neemt het kabinet een besluit over landelijke invoering.

De verwijsindex risicojongeren wordt in ieder geval wel landelijk ingevoerd. Hulpverleners in 122 gemeenten hebben deelgenomen aan een proef met het meldingsstelsel, dat er voor moet zorgen dat hulpverleners elkaar onderling informeren over hun betrokkenheid bij probleem- en risicojongeren. Uit een evaluatie van de pilot komt naar voren dat ongeveer een zevende van de meldingen heeft geleid tot een match. Zodra het wetsvoorstel Verwijsindex risico's jeugdigen door de Eerste Kamer is aangenomen, wordt het meldingsstelsel landelijk uitgerold.

De aanpak van 12-minners wordt volwassen

‘Kinderen hebben niet uit zichzelf een moraal. Er gaat instructie en voorbeeldwerking aan vooraf. Zo niet, dan krijg je jeugdcriminaliteit en doorgeslagen assertief gedrag, variërend van baldadigheid, een grote mond, dingen slopen tot drankmisbruik.’ Dat zegt cultuurfilosoof Ad Verbrugge in 2009 in een interview met *re.Public*¹⁰⁷. Hij vindt het hoog tijd voor het stellen van grenzen en toepassen van heldere regels – een beroep op normen en waarden zal het klusje niet klaren. Verbrugge is niet de enige voorstander van een harde aanpak van jonge crimineeltjes. De Goudse burgemeester Wim Cornelis roept op tot een wetswijziging die het mogelijk moet maken om kinderen onder de twaalf strafrechtelijk te vervolgen. Aanleiding is een aantal incidenten in Gouda, waaronder de bedreiging van hulpverleners door jongens van tien jaar.

In Arnhem is de politie tevreden over ProKid, een samenwerkingsproject tussen politie, jeugdzorg en diverse hulpverleningsinstanties dat zich richt op risicojongeren onder de twaalf jaar. Door informatie samen te brengen over potentiële probleemkinderen kan vroegtijdig worden ingegrepen en wordt een criminele carrière ontmoedigd.

Uit onderzoek van Lieke van Domburgh blijkt dat het lastig is om in een vroeg stadium te bepalen welke kinderen risico lopen op persistent delinquent gedrag¹⁰⁸. Zo is een eerste delict in de kindertijd geen goede voorspeller voor recidive. Daarom is er meer onderzoek nodig naar beschermende en risicofactoren die kunnen worden afgeleid uit het gedrag van hardnekkig delinquente kinderen.

¹⁰⁷ www.republic.nl/netwerk/netwerknieuws/2009/02/-Gevraagd--sterke-overheid-voor-slappe-jeugd-.htm.

¹⁰⁸ Lieke van Domburgh, *Vroeg startende delinquenten*, VU medisch centrum, Amsterdam, 2009.

De Stop-reactie stopt

Halt Nederland kondigt in 2009 aan de taakstraf alleen nog maar als uiterste middel in te zetten¹⁰⁹. De nadruk van de werkzaamheden van Halt, dat sinds 1981 focust op het afdoen van kleine vergrijpen die zijn gepleegd door minderjarigen met een leer- of taakstraf, komt te liggen op het contact tussen slachtoffer en dader. Alleen first offenders zonder achterliggende problematiek hoeven nog bang te zijn voor een Halt-afdoening.

Wat is de reden voor de koerswijziging, die op gespannen voet lijkt te staan met de publieke roep om zwaardere straffen? Halt is van mening dat excuses maken voor boefjes een veel zwaardere straf is dan een extra huiswerkopdracht of een paar uur schadeherstellend werken. De bureaus van Halt gaan daders daarom leren om sorry te zeggen. Hierbij worden ook de ouders betrokken, zodat kan worden ingegrepen in de achtergrond van het probleemgedrag.

Halt verbant ook de zogenaamde Stop-reactie uit het takenpakket. Het waar-schuwingsgesprek voor jongeren onder de 12 jaar zal in de toekomst mogelijk bij jeugdzorg ondergebracht worden.

Nieuwe straffen voor jonge plegers van homogeweld

Al enkele jaren kampt Amsterdam met een toename van geweld tegen homo's. Camera's op hotspots zoals het Rembrandtplein en het Leidseplein moeten het uitgaansgeweld tegengaan. Maar er wordt ook geroepen om méér actie tegen de gewelddadige discriminatie van homo's.

Zo pleit de PvdA-fractie in de gemeente voor een nieuwe straf voor gewelddadige jongeren: die zouden zich, als ze eenmaal spijt hebben getoond, actief moeten inzetten voor homo-emancipatie en het bestrijden van discriminatie¹¹⁰. Net als ex-verslaafden voorlichting geven over de gevaren van drugs en barmannen scholieren kennis over alcoholmatiging kunnen bijbrengen, kunnen de homo-onvriendelijke geweldplegers scholen, buurthuizen en jongerencentra een lesje antidiscriminatie bezorgen. Portretten van de berouwvolle daders zouden volgens de partij ook kunnen worden gebruikt voor een voorlichtingsfilm of educatief project op scholen.

¹⁰⁹ www.halt.nl/index.cfm/site/Halt%20Nederland/pageid/1B602A36-3048-7291-FD49AADB336C517F/objectId/DBA0EA15-E081-2F5B-4206AD40E4DFE86D/objecttype/mark.apps.halt.contentobjects.news/index.cfm.

¹¹⁰ www.amsterdam.pvda.nl/nieuwsbericht/6023.

Ook COC Nederland maakt zich zorgen om de veiligheid van homo's. De belangenbehartiger vindt dat het homobeleid van het kabinet tot nu toe onvoldoende effect heeft gesorteerd en vraagt extra investeringen in homovriendelijke scholen en in aanpakken van geweldpleging. De penibele economische situatie is wat betreft COC geen reden om op geld te beknibbelen. 'Als het goed gaat met homotolerantie, wijst dat veelal op positieve economische ontwikkelingen', voorspelt voorzitter Wouter Neerings¹¹¹.

¹¹¹ www.coc.nl/dopage.pl?thema=any&pagina=viewartikel&artikel_id=3101.

7

8 TRENDS OP HET GEBIED VAN INTEGRAAL VEILIGHEIDS- BELEID

Integraal Veiligheidsbeleid

G27 wordt G32

Verscheen in 2008 de P10 (een consortium van tien plattelandsgemeenten) in de publiciteit, in 2009 spitst de aandacht zich toe op de uitbreiding van de G27. Almere, Apeldoorn, Ede, Haarlemmermeer en Zoetermeer treden namelijk toe tot het bestuurlijke samenwerkingsverband van Nederlandse (middel)grote steden. De vijf 100 000+ gemeenten hebben allemaal een fase van explosieve groei gekend en worden als *new towns* geconfronteerd met nieuwe opgaven op het gebied van onder andere beheer en veiligheid. Dat maakt samenwerking op veiligheidsgebied binnen het bestaande bestuurlijke netwerk van de G27 een logische stap.

Veiligheidshuizen

Veiligheidshuizen krijgen steeds meer bereik

Het bereik van veiligheidshuizen is vergroot, zowel wat betreft de geografische gebieden waarop ze actief zijn als wat betreft de veiligheidsthema's die ze aan de orde stellen. Dat blijkt uit een evaluatie van veiligheidshuizen die in 2009 in opdracht van het ministerie van Justitie is uitgevoerd¹¹². De evaluatie signaleert ook dat het aantal klanten van de multidisciplinaire samenwerkingsverbanden groeit. Daarnaast nemen steeds meer partners uit de justitie- en zorgketens deel aan de integrale, probleemgerichte aanpak van veelplegers, geweldplegers en risicojongeren.

Inmiddels is het landelijk dekkende netwerk van deze nieuwe vorm van Justitie in de Buurt werkelijkheid geworden. Het netwerk van 45 veiligheidshuizen overstijgt daarmee het niveau van papieren ambitie en is steeds meer een praktische realiteit. Hoewel er volgens bovengenoemde evaluatie risico's kleven aan de verdere ontwikkeling van de veiligheidshuizen (waaronder onvoldoende gerichtheid op problemen) zijn er ook de nodige succesfactoren te benoemen (bijvoorbeeld de lokale insteek en het justitieel casusoverleg).

¹¹² Evaluatie justitie in de buurt nieuwe stijl. Verbindende netwerken in de veiligheidshuizen, Adviesbureau van Montfoort, Woerden, 2009.

Het concrete effect dat alle veiligheids-huizen sorteren, is helaas moeilijker te meten dan de fysieke verspreiding van de organisaties. Er is nog geen gedegen effectonderzoek ingesteld en bovendien zal er enige tijd verstrijken voordat een structureel effect zichtbaar te maken is, blijkt uit de eerste evaluatie van de veiligheidshuizen. In 2010 zal een tweede evaluatie worden uitgevoerd. Dan zal ook blijken of de samenwerking tussen justitie- en zorgpartners een bijdrage heeft geleverd aan de doelstelling van het kabinet om criminaliteit in 2010 met 25 procent terug te dringen ten opzichte van 2002.

Veelplegers worden jonger en creatiever

Volgens de meest recente landelijke Monitor Veelplegers is het aantal geregistreerde zeer actieve veelplegers met 4,7 procent gedaald in 2006 ten opzichte van 2003¹¹³. Daar staat tegenover dat het aantal jonge veelplegers toeneemt. Ook uit recentere onderzoeken, zoals het recidivebericht van het WODC, blijkt dat jonge recidivisten een hardnekkig veiligheidsprobleem opleveren¹¹⁴. Volgens een analyse van registraties in het Herkenningsdienstsysteem van de politie tot en met 2008 neemt het aantal misdrijven waarvoor zij worden aangehouden af, maar is het aantal jeugdige veelplegers sinds 2002 niet gedaald¹¹⁵. Er is zelfs een groeiende subgroep jonge zeer actieve veelplegers in de leeftijdscategorie 18 tot 24 jaar¹¹⁶.

Opvallend is dat volgens de Monitor Veelplegers zowel de zeer actieve veelplegers als de jonge garde steeds minder vaak worden aangehouden voor vermogensdelicten die normaal gesproken wordt geassocieerd met deze vorm van recidive. Vernieling, misdrijven tegen de openbare orde en geweldsmisdrijven nemen onder het veelplegergilde toe.

113 N. Tollenaar, G.L.A.M. Huijbregts, R.F. Meijer en J. van Dijk, *Monitor veelplegers 2008. Samenvatting van de resultaten*, WODC, Den Haag, februari 2009.

114 B.S.J. Wartna, M. Blom, N. Tollenaar, S.M. Alma, A.A.M. Essers, D.L. Alberda en I.M. Bregman, *Recidivebericht 1997-2006. Ontwikkelingen in de strafrechtelijke recidive van Nederlandse justitiabelen*, WODC, Den Haag, november 2009.

115 Dorien van Nobelen, 'Jeugdige verdachten 2002-2008. Jonge veelplegers blijven lastpakken', in: *SECONDANT*, jaargang 23, nummer 5, oktober 2009, p. 6-13.

116 Jessica van Mantgem, 'Nieuwe dadergroep vraagt aandacht. Jongere veelplegers roeren zich', in: *SECONDANT*, jaargang 23, nummer 6, december 2009, p. 6-13.

Regionale samenwerking

De nieuwe modus operandi van veelplegers betekent werk aan de winkel voor de veiligheidshuizen, waarin gemeenten, justitie en zorginstellingen samenwerken. Een onderzoek dat het Instituut voor Maatschappelijke veiligheidsvraagstukken van de Universiteit Twente in 2009 in opdracht van Nicis Institute uitvoerde, benadrukt dat voor de adequate aanpak van veelplegers nog een verbeteringslag nodig is. In de grote steden zijn deelnemers aan de veiligheidshuizen tevreden over de behaalde resultaten. Continuïteit in samenwerking, transparante informatie-uitwisseling en lokaal draagvlak worden als de belangrijkste succesfactoren beschouwd. Tot de knelpunten behoren onder andere de gebrekkige gegevensuitwisseling tussen diverse hulpverlenende instanties en het ontbreken van een onafhankelijke coördinator.

Regionalisering krijgt op steeds meer terreinen vorm

Niet alleen komen er steeds meer veiligheidshuizen die regionaal actief zijn, ook de veiligheidsregio's (die zich bezighouden met rampen- en crisisbeheersing) hebben de boel steeds beter op orde. En als alles volgens plan verloopt, zullen er nog vóór 2011 elf Regionale Informatie- en Expertisecentra (RIEC's) in Nederland actief zijn¹¹⁷. De RIEC's hebben onder meer tot taak om gemeenten te ondersteunen bij het voorkomen en bestrijden van georganiseerde criminaliteit. Vanuit de regionale kenniscentra krijgen gemeenten bijvoorbeeld adviezen over het benutten van bestuurlijke rapportages en van Algemene Plaatselijke Verordeningen voor het tegengaan van criminele netwerken. De hoofdthema's zijn vastgoedfraude, georganiseerde hennepcultuur, mensenhandel en witwassen, maar in elke regio's kunnen ook aanvullende thema's worden opgepakt. Dat niet alleen regionale, maar ook bovenregionale samenwerking een trend is, blijkt uit het jaarverslag van de Bovenregionale Recherche-eenheden¹¹⁸. In 2009 is de officiële aftrap gegeven van het zevende Bovenregionale Recherche-team, dat in Midden-Nederland actief is.

¹¹⁷ TK 29911, nr. 27, 21 april 2009.

¹¹⁸ *Jaarverslag 2008, Bovenregionaal Recherche Overleg, Zoetermeer, 2009.*

In 2008 onderzochten de Nederlandse Bovenregionale Recherche-eenheden, die in 2003 in het leven zijn geroepen, in totaal 1100 aangiften en is voor ruim 3 miljoen euro aan ontnemingsvorderingen opgelegd. Vooral de teams die zich bezighouden met ladingdiefstal en kinderporno boekten grote successen, meldt het jaarverslag. Zo werd in 2008 een ongekend grote buit in beslag genomen bij een verzamelaar van kinderporno. Daar staat tegenover dat er minder fraude-onderzoeken zijn uitgevoerd dan voorheen. Dat heeft volgens het jaarverslag te maken met langere doorlooptijden bij deze zaken en een grotere inzet op mid-dencriminaliteit. In 2009 is het fraude-onderzoek juist hoger op de agenda geplaatst.

Verdachtenpopulatie vergrijst

De vergrijzing treft niet alleen de arbeidsmarkt, maar ook de criminaliteit. De politie houdt steeds meer verdachten aan die ouder zijn dan 65. In 1996 was 1,8 procent van alle door de politie geregistreerde verdachten 65-plusser en in 2007 lag dat percentage op 2,3 procent. Dat blijkt uit onderzoek dat het Wetenschappelijk Bureau en het Parket-Generaal van het Openbaar Ministerie in 2009 uitvoert in samenwerking met Bureau Beke¹¹⁹. Binnen de groep oudere verdachten is de groep met de relatieve jonkies (personen tussen de 60 en 65) het grootst. Maar seniorencriminaliteit neemt vooral toe onder 80-plussers: hun aandeel is tussen 1996 en 2007 verviervoudigd. Uit een rondvraag onder officieren van justitie blijkt dat 45 procent van hen bij de laatste seniorenzaak rekening heeft gehouden met de lichamelijke of geestelijke gesteldheid van de verdachte. Bijvoorbeeld door een lichtere of voorwaardelijke straf te eisen. Het Openbaar Ministerie concludeert op grond van het onderzoek dat er geen reden is om speciaal beleid te voeren ten aanzien van verdachten op leeftijd. Ook is er geen animo voor een apart seniorenstrafrecht: dat bestaat – in tegenstelling tot een jeugdstrafrecht – in geen enkel ander land. Bovendien biedt neurowetenschappelijk onderzoek geen ondersteuning voor de gedachte om (zeer) oude verdachten als verminderd strafrechtelijk aansprakelijk te behandelen.

¹¹⁹ Miranda van Turenhout en Toon van der Heijden, *Seniorencriminaliteit. Een verkennend onderzoek*, Wetenschappelijk Bureau van het Openbaar Ministerie, Den Haag, 2009.

Nieuwe instrumenten voor het omgaan met sociale onrust

Rampenplannen om op te treden bij ontploffingen en gifwolken liggen bij menig gemeente standaard op het bureau. Maar een sociaal calamiteitenplan zie je zelden. Het *Handboek Sociaal Calamiteiten Plan*, een draaiboek voor het voorkómen en bestrijden van sociale calamiteiten dat FORUM in 2009 publiceert, moet daar verandering in brengen¹²⁰.

Maatschappelijke onrust kan ontstaan als burgers heftig reageren op rellen, vechtpartijen, familiedrama's, zinloos geweld of ernstige pesterijen in hun buurt. De hevigheid van de reacties kan de onrust en spanning in de wijk vervolgens verder verergeren. Onrust onder de bevolking kan zo leiden tot confrontaties met een grote maatschappelijke impact.

Met het *Handboek Sociaal Calamiteiten Plan* kunnen gemeenten leren hoe zij effectieve maatregelen kunnen nemen om escalaties te voorkomen en hoe ze effectief op kunnen treden als zich toch calamiteiten voordoen. In zeven stappen laat het handboek zien hoe gemeenten kunnen voorkomen dat er te laat of contra-productief wordt opgetreden tegen maatschappelijke incidenten en onrust.

Gemeenten en andere organisaties die zich bezighouden met maatschappelijke onrust zijn door de VNG en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voorzien van achtergrondinformatie over het verschijnsel. Met behulp van het analysemodel, de earlywarning-vragenlijst en de checklist voor communicatie die in de publicatie *Wei Ji en de menselijke maat* zijn opgenomen, kunnen lokale veiligheidspartners inzicht krijgen in het ontstaan, escaleren en de-escaleren van maatschappelijke onrust.

Met het advies van de auteurs van *Wei Ji en de menselijke maat* om naar voorbeeld van het Auditteam voetbalvandalisme ook een nationaal Auditteam Maatschappelijke Onrust op te richten, is vooralsnog niets gebeurd¹²¹. En dat kan natuurlijk te maken hebben met de betreffende sociale rust die in 2009 in Nederland heerst.

¹²⁰ *Handboek Sociaal Calamiteiten Plan*, Forum i.s.m. CapGemini, Utrecht, 2009.

¹²¹ Anneke van Hoek, Justin de Kleuver en Paul van Soomeren, *Wei Ji en de menselijke maat. Onderzoek maatschappelijke onrust*, DSP, Amsterdam, augustus 2008.

Krimpgemeenten zijn de nieuwe probleemwijken

In 2025 neemt in meer dan 60 procent van de gemeenten de bevolking af, meldt het CBS in 2009. In ruim een kwart van de Nederlandse gemeenten daalt het aantal bewoners tot 2040 met meer dan 2,5 procent, blijkt uit de nieuwe Regionale bevolkingsprognose 2009-2040 die het Planbureau voor de Leefomgeving en het CBS publiceren¹²³. In totaal verhuist een kwart miljoen inwoners uit de perifere gebieden. De bevolkingskrimp die al zichtbaar is in het noordoosten van Groningen, het zuiden van Limburg en het zuiden van Zeeland zal zich volgens de voorspellingen voortzetten, terwijl het inwoneraantal in de Randstad groeit. De met krimp bedreigde gemeenten staan inmiddels al bijna net zo veel in de belangstelling als de nog altijd omstreden Vogelaarwijken. Door krimp kunnen namelijk voorzieningen, zorg, onderwijs en woningbouw in plattelandsgemeenten onder druk komen te staan – en dat kan vervolgens negatief uitpakken voor leefbaarheid en veiligheid in leeglopende gemeenten en wijken. Bovendien vergroot krimp de kwetsbaarheid van zwakke wijken en steden, waarschuwt de VNG.

Minister Verburg van Landbouw wil daarom – naar het voorbeeld van de krachtwijken – zogenoemde topdorpen stimuleren, die het kloppend hart voor een groter gebied worden en zo ook in krimpregio's een vitaal platteland waarborgen¹²³.

De VNG pleit in 2009 voor proeftuinen waarin regionale experimenten kunnen worden uitgevoerd met nieuwe instrumenten en samenwerkingsvormen om onder andere leeglopende wijken te herstructureren. Het huidige beleid is immers, zo signaleert het Nederlands interdisciplinair demografisch instituut in een studie over bevolkingskrimp, gericht op groei en de uitbreiding van de woningvoorraad¹²⁴. Nu de bevolkingskrimp geen tijdelijke trend maar een heuse demografische omslag blijkt, zijn nieuwe beleidsinterventies – bijvoorbeeld op het vlak van sociale woningbouw en herstructurering – een must.

122 www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/bevolking/publicaties/artikelen/archief/2009/2009-regbevprognose-pbl-cbs.htm.

123 TK 29576, nr. 81, 1 december 2009.

124 Nico van Nimwegen en Liesbeth Heering (red.), *Bevolkingsvraagstukken in Nederland anno 2009. Van groei naar krimp. Een demografische omslag in beeld*, Nederlands interdisciplinair demografisch instituut, Amsterdam, 2009.

Kansenzones in alle Nederlandse steden

Door bedrijvigheid in de buurt te stimuleren, kunnen hele probleemwijken uit het slop worden gehaald. Dat is de gedachte achter het project Kansenzones, waarmee de gemeente Rotterdam in 2005 begon. De tijd is nu rijp om ondernemerschap in alle krachtwijken in Nederland te gaan promoten, vindt de Maasstad. In vier jaar tijd hebben zevenhonderd ondernemers de kans gegrepen zich te vestigen in een van de Rotterdamse krachtwijken, blijkt uit onderzoek naar het project Kansenzones dat Nicis Institute in 2009 publiceert¹²⁵. Met het nieuwe ondernemerschap in de wijken is geprobeerd om de verloedering van de wijken te stoppen en ten goede te keren. Uit de evaluatie blijkt dat er weliswaar geen directe effecten zijn vast te stellen, maar dat er wel indirect effect wordt gesorteerd, bijvoorbeeld op het gebied van leefbaarheid en de betrokkenheid van wijkbewoners bij hun leefomgeving.

De onderzoekers vonden geen aanwijzingen voor concurrentievervalsing of onwenselijke verplaatsingseffecten.

Ondernemers blijken vertrouwen te hebben in de toekomst van de wijk en investeren grif in hun bedrijf, concludeert het onderzoek dan ook.

Volgens de gemeente Rotterdam is de aanpak van de kansenzones zo succesvol dat die in het hele land kan worden ingevoerd. In de Maasstad wordt het project in ieder geval nog een aantal jaren voortgezet.

¹²⁵ Ruud Dorenbos, Koos van Dijken, Gilbert Isabella en Antoine Reijnders, *Doorzettingskracht in economische Kansenzones. Lessen uit Rotterdam*, Nicis Institute, Den Haag, september 2009.

houerboy
—
jongen
krachting
prostitutie
afpe
pooie
playe
gelo

8

20 TRENDS OP HET GEBIED VAN BESTUURLIJKE AANPAK

Bestuurlijke aanpak

Bureau Bibob behandelt meer adviesaanvragen

Bureau Bibob heeft in 2008 meer adviezen uitgebracht dan in 2007 en 2006. Het landelijke bureau, waar gemeenten advies kunnen krijgen over de integriteit van vergunningaanvragers in onder andere de horeca- en vastgoedsector, heeft daarmee vooral een flinke hoeveelheid achterstallig werk weggewerkt¹²⁶.

Volgens het jaarverslag van Bureau Bibob is het aantal aangevraagde adviezen in 2008 nauwelijks toegenomen ten opzichte van 2007. Er wordt aangenomen dat gemeenten inmiddels vaker zelf een Bibob-procedure afwickelen en dat de toepassing van de Wet Bibob bovendien een preventief effect heeft. Het extra werk dat Bureau Bibob in 2008 verzet heeft, heeft dan ook vooral geleid tot een reductie van de voorraad adviesaanvragen die nog op de plank lag.

Toch heeft Bureau Bibob in 2008 in slechts 22 procent van de gevallen binnen de termijn een advies uitgebracht. Dat leidt tot gemor vanuit het veld, want hoe langer de advisering duurt, hoe minder tijd de gemeente nog over heeft om over een vergunningaanvraag te beslissen.

De beleidsdoelstelling is om in het jaar 2011 te komen tot 500 afgehandelde adviesaanvragen per jaar. Via onder andere de RIEC's wil de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit intensiveren. Het gebruik van de Wet Bibob – en dus de inspanningen van Bureau Bibob – maken daar onderdeel van uit.

Kleine gemeenten hebben moeite met Bibob

Te tijdrovend, te ingewikkeld of onnodig. Dat zegt een aantal Nederlandse gemeenten over het gebruik van de Wet Bibob. Vooral kleinere gemeenten hebben moeite met toepassing van de wet waarin de toetsing van de integriteit van ondernemers is geregeld. Dat blijkt uit onderzoek onder alle 441 Nederlandse gemeenten dat *Trouw*, *Binnenlands Bestuur* en onderzoeksbureau UZ3 in 2009 uitvoeren¹²⁷.

Gemeenten maken maar mondjesmaat gebruik van de Wet Bibob, stelt het onderzoek. Twee derde van de bevroegde gemeenten – waaronder met name kleinere gemeenten – doet niet of nauwelijks onderzoek naar de integriteit van ondernemers die een vergunning aanvragen. Volgens *Trouw* kunnen de verschillen in de toepassing van de wet tot waterbedeffecten leiden als malafide bedrijven zich vestigen in gemeenten die geen (of een lichtere) toets hanteren. Zo komt uit het onderzoek naar voren dat de gemeente Amsterdam zeer actief is op het gebied van de Bibob-toets, terwijl het nabijgelegen Amstelveen de wet amper gebruikt.

126 www.minbzk.nl/actueel/kamerstukken/116924/brief-aan-de-tweede_5.

127 www.binnenlandsbestuur.nl/nieuws/2009/08/twee-van-drie-gemeenten-laten-bibob-links-liggen.126573.lynkx.

Trouw vindt het te vroeg om te concluderen dat de Wet Bibob faalt¹²⁸. Zo kan de uitvoeringspraktijk geholpen worden met uitbreiding en kwaliteitsverbetering van het landelijke Bureau Bibob, zodat adviezen sneller en bruikbaar worden. De VNG toont zich hier in 2009 ook een groot voorstander van¹²⁹.

Meer discussie over de Wet Bibob

Ondanks de veelgehoorde klacht over de beperkte reikwijdte van de Bibob – die niet van toepassing is op onder andere growshops, belwinkels of woningbemiddelingsbureaus – staan niet alle gemeenten te springen om meer bevoegdheden op dit terrein. Uit een ledenpeiling van de VNG blijkt dat een meerderheid van de gemeenten geen behoefte heeft aan uitbreiding van het toepassingsbereik van de wet. Mocht de uitbreiding er – als gevolg van het wetsvoorstel dat in 2010 door de Tweede Kamer wordt behandeld – toch komen, dan zien de respondenten het meeste in het onder het bereik van de Bibob brengen van belwinkels. Een aantal grote gemeenten, die tot de veelgebruikers van het Bibob-instrumentarium behoren, uit zich ondertussen kritisch over de tijdrovende, administratieve rompslomp die komt kijken bij de procedure. De verwachting is dat hiermee rekening wordt gehouden bij de voorgestelde aanpassing van de wet, die ook wil voorzien in een landelijk register met alle Bibob-onderzoeken van de laatste jaren.

¹²⁸ www.trouw.nl/opinie/commentaar/article2849922.ece/Voor_de_conclusie_dat_de_wet_Bibob_heeft_gefaald_is_het_te_vroeg_.html.

¹²⁹ www.binnenlandsbestuur.nl/nieuws/2009/09/vng-landelijk-bureau-bibob-moet-uitbreiden.127385.lynkx.

Gemeenten geven liever strafbeschikking dan boete

Gemeenten kunnen sinds 2009 zelf boetes opleggen voor overtredingen van de Algemene Plaatselijke Verordening. Met de boetes voor onder meer hondenpoep op straat, illegaal vuilnis storten en graffiti spuiten kan de gemeentekas gespekt worden. Toch gebruiken gemeenten de boetebevoegdheid nog maar nauwelijks, blijkt in 2009 uit een rondgang van *Binnenlands Bestuur*¹³⁰.

Gemeenten vinden de nieuwe boetebevoegdheid te ingewikkeld, te duur en te beperkt, concludeert *Binnenlands Bestuur* op basis van gesprekken met de gemeenten Berkelland, Hoorn en Hillegom. Zo geven gemeenten aan dat voor de afhandeling van de boetes een nieuwe administratie – inclusief incassoafdeling en klachtenloket – opgezet zou moeten worden. Ook is extra inzet van buitengewone opsporingsambtenaren nodig.

De gemeenten zien, ondanks de handreiking over de bestuurlijke boete die de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in juli 2009 publiceren met de VNG, meer in de bestuurlijke strafbeschikking, die in 2010 mogelijk zal worden. Bij die regeling kunnen gemeenten zelf een beschikking aankondigen, maar wordt de incasso geregeld door het Centraal Justitieel Incasso Bureau. Volgens recent onderzoek is de bestuurlijke strafbeschikking een welkome aanvulling op het instrumentarium waarmee de gemeente regie voert over het tegengaan van kleine ergernissen in de openbare ruimte, maar is wel een goede inbedding in het handhavingsbeleid vereist¹³¹. Daarmee is het alternatief voor de bestuurlijke boete misschien wel leuker, maar zeker niet makkelijker.

¹³⁰ www.binnenlandsbestuur.nl/nieuws/2009/05/bestuurlijke-boete-doodgeboren-kindje.116319.lynkx.

¹³¹ Laura Huntjens en André Oostdijk, 'De gemeente aanzet. Bestuurlijke strafbeschikking tegen overlast en verloedering', in: *SECONDANT*, jaargang 23, nummer 6, december 2009, p. 42-45.

Nieuwe instrumenten voor de aanpak van zware criminaliteit

Justitieminister Hirsch Ballin wil met een reisverbod voorkomen dat criminelen na het uitzitten van een straf in het buitenland kunnen genieten van de winsten uit hun louche zaakjes. Ook zou binnen de Europese Unie het beslagleggen op crimineel vermogen vereenvoudigd moeten worden. Een wetsvoorstel dat dit regelt, is in juni 2009 voor advies naar de Raad van State gestuurd.

Ondertussen vinden in een aantal politie-regio's – onder andere Flevoland, Hollands-Midden en Kennemerland – proeven plaats waarmee de politie financieel rechercheren verbetert om zo criminelen beter te kunnen plukken. Het doel is om meer conservatoire beslagen te leggen en om meer criminelen geld te ontnemen. In 2008 wist het Openbaar Ministerie al 23 miljoen euro aan crimineel vermogen af te pakken – een ruime verdubbeling van het geld dat vijf jaar eerder werd binnen-gehaald.

Met de nieuwe strategie en doelstellingen sluit de Nederlandse aanpak van georganiseerde criminaliteit steeds meer aan bij de Engelse benadering, die als de meest verfijnde ter wereld geldt. In 2009 werd in Groot-Brittannië nog eens een extra pakket aan maatregelen aangekondigd, waar- onder het instellen van *regional asset recovery teams* die in het hele land beslag gaan leggen en verdachte Britse investeringen in het buitenland onderzoeken ¹³².

Vastgoedfraude hoger op de agenda

De ministers van Justitie en Financiën hebben een Nationale Regiegroep Aanpak Misbruik Vastgoed ingesteld om ervoor te zorgen dat de georganiseerde criminaliteit minder grip krijgt op de vastgoedsector¹³³. De regiegroep, waarin onder andere Openbaar Ministerie, politie, de Autoriteit Financiële Markten en de Nederlandsche Bank zitting hebben, zal de bestrijding van vastgoedfraude landelijk coördineren. Ook doet de groep aanbevelingen voor de aanpak van de problematiek en voor de wettelijke verankering van de opsporing. Het Kadaster ontwikkelt inmiddels een geautomatiseerd programma dat een piepsignaal afgeeft bij verdachte huizen-transacties. Het gaat bijvoorbeeld om gevallen waarin huizen binnen een zeer korte tijd voor de tweede keer en met enorme prijsstijgingen van de hand worden gedaan. Notarissen kunnen met behulp van het watchdogsysteem, dat in een pilot in Rotterdam word getest, op de hoogte worden gesteld van de zwendel.

¹³² www.homeoffice.gov.uk/about-us/news/new-strategy-organised-crime.

¹³³ www.minfin.nl/Actueel/Nieuwsberichten/2009/03/Landelijke_regie_aanpak_vastgoedfraude.

Minder georganiseerde criminaliteit in de taxibranche

De taxibranche raakt in 2009 in opspraak nadat een klant overlijdt na een vechtpartij met een taxichauffeur op het Amsterdamse Leidseplein. De gemeente zet na het incident onder andere extra toezichthouders in, die toezien op de doorstroming van de taxi's en op behoorlijk gedrag van de chauffeurs.

Het incident op het Leidseplein staat niet op zichzelf. Burgemeester Cohen maakt in de zomer van 2009 bekend dat de hoofdstad met het nodige geweld van taxichauffeurs te maken heeft. Tussen juli 2007 en juni 2009 registreerde de politie ruim 300 incidenten. Zo'n 20 procent van deze zaken betrof geweld. Ook fraude, beledigingen en opzettelijke aanrijdingen kwamen voor.

Uit een doorlichting van de Nederlandse taxibranche blijkt bovendien dat criminaliteit in de sector geen uitzondering is¹³⁴. Zo laat het onderzoek zien dat grofweg een kwart van de taxichauffeurs in de afgelopen tien jaar onderwerp is geweest van politieonderzoek. Bijna 7 procent van de totale populatie van taxichauffeurs is wel eens veroordeeld voor een misdrijf.

Daarbij lijkt vooral een harde kern de boosdoener. Zo'n 350 chauffeurs (een krappe 1 procent van het totale aantal chauffeurs in de taxibranche) zijn verantwoordelijk voor bijna 6 000 strafzaken. Lichtpuntje is dat ernstige vormen van georganiseerde criminaliteit in de taxibranche – zoals verpachting van vergunningen, oneigenlijk gebruik van procuratiehouders, handel in vergunningen en fraude met taximeters – de afgelopen drie jaar zijn afgenomen. Volgens het al genoemde onderzoek heeft de afname te maken met de terugloop van verdiensten, een restrictievere vergunningverlening en een strakkere handhaving. Om de hardnekkige criminaliteit in de taxibranche – waaronder met name rijden onder invloed en rijden zonder WA-verzekering – terug te dringen, beveelt de studie aan om een landelijk klachtenmeldpunt voor consumenten in te richten. Ook zouden gemeenten gebaat zijn bij een uitbreiding van bevoegdheden, bijvoorbeeld wat betreft standplaatsen en vergunningen.

¹³⁴ Guido Brummelkamp, *Preventieve doorlichting van de taxibranche. Een analyse van de kwetsbaarheid van de taxibranche voor georganiseerde criminaliteit*, EIM, Zoetermeer, juli 2008.

Meer aandacht voor slachtoffers van fraude

Financieel-economische delicten zoals identiteitsfraude, beleggingsfraude en Nigeriaanse fraude leiden tot aanzienlijke schade voor de slachtoffers. De schade ligt niet alleen op financieel vlak, maar ook op emotioneel gebied, blijkt uit onderzoek dat de Universiteit van Tilburg in opdracht van het politieprogramma Financieel-economische Criminaliteit uitvoerde¹³⁵. Slachtoffers ondervinden als gevolg van de gebeurtenissen psychische problemen (zoals een gebrek aan vertrouwen in andere mensen) en een negatief zelfbeeld (zoals het gevoel dom te zijn). Ook ervaren ze onvoldoende steun van partijen zoals de politie, bijvoorbeeld bij het doen van aangifte. Er is volgens de onderzoekers dan ook meer aandacht nodig voor slachtoffers van financieel-economische criminaliteit. In zijn reactie op het onderzoek geeft de minister van Justitie aan de positie van fraudeslachtoffers te gaan versterken¹³⁶. Hij wil zich inzetten voor een verbetering van het intakeproces bij de politie en voor een helpdesk voor slachtoffers van financieel-economische criminaliteit. Doel is de weerbaarheid van burgers en bedrijven te vergroten en hen bewuster te maken van het voorkomen van de slinkse wijze van oplichting.

¹³⁵ M.J.J. Kunst en J.J.M. van Dijk, *Slachtofferschap fraude: een explorerend onderzoek naar de impact van diverse vormen van financieel-economische criminaliteit*, International Victimology Institute Tilburg, Tilburg, 2009.

¹³⁶ TK 29911, nr. 35, 3 november 2009.

Drugs

Meer zorgen over de softdrugswereld

Het paddoverbod houdt, ondanks rechtszaken en protestacties en in tegenstelling tot het rookverbod, moedig stand. Dat is slecht nieuws voor de smartshops, die hun omzetten zien dalen en steeds vaker te maken krijgen met faillissementen. Voor tegenstanders van de hallucinogene paddenstoelen is het verbod, dat in 2008 werd ingevoerd, een opluchting. Zij maakten zich zorgen over de gezondheidsrisico's van de paddo's, die sinds 2007 met enige regelmaat negatief in het nieuws kwamen.

Gezien de creativiteit van de drugssector is het de vraag of het verbod op de veelbesproken paddenstoelen geen druppel op de gloeiende plaat is. Zo blijkt de tripknol (die de noemer 'redding van de smartshops' krijgt) al snel in trek als alternatief voor de paddo. En in Nederland doen zich in 2009 allerlei risico's voor die niet onderdoen voor de gevaren die met paddo's worden geassocieerd: van vervuilde xtc en cannabisdrankjes tot en met wietplanten die met illegale pesticiden zijn behandeld. Ook het toenemende aantal ongevallen als gevolg van GHB-gebruik, de handel in nepdope en een groeiende instroom van aan cannabis verslaafde jongeren in de verslavingszorg doen de wenkbrauwen fronsen. Vooralsnog is aan deze ontwikkelingen weinig aandacht besteed in het vernieuwde Nederlandse drugsbeleid en richten de pijlen van politie en justitie zich vooral op de harde aanpak van hennepkwekerijen, thuistelers en de georganiseerde criminaliteit die is verbonden met de wietwereld.

Wietteelt en drugstoerisme verplaatsen zich

Het aantal hennepkwekerijen dat in Rotterdam wordt ontmanteld, neemt voor het eerst sinds tijden af, meldt onderzoek van de gemeente in 2009. Tegelijkertijd worden er steeds meer hennepkwekers in de randgemeenten van het bed gelicht. Criminelen wijken uit naar de regio omdat de controle daar nu nog beperkt is, vermoedt de havenstad.

Ook aan het andere uiteinde van de hennepketen – bij de coffeeshops – lijken in 2009 verplaatsingseffecten op te treden. Er zijn signalen dat de sluiting van Checkpoint in Terneuzen en van coffeeshops in Bergen op Zoom en Roosendaal de Belgische en Franse drugstoeristen doet uitwijken naar nabijgelegen steden zoals Goes, Breda en Tilburg.

Volgens een rondgang van *Binnenlands Bestuur* langs bestuurders van de steden die met de waterbedeffecten kampen, valt de toename van de overlast door drugstoeristen en drugsrunners wel mee. Zo melden Breda en Goes een lichte stijging van het aantal drugstoeristen, maar zijn Middelburg en Vlissingen niet in populariteit gestegen. De geruststellende situatie leidt ertoe dat een journalist van *Binnenlands Bestuur* de prangende vraag stelt: waar zijn de duizenden drugstoeristen gebleven die voorheen in de grensgemeenten kwamen shoppen¹³⁷?

¹³⁷ www.binnenlandsbestuur.nl/nieuws/2009/10/duizenden-drugstoeristen-zoek-na-coffeeshop-verbod.135212.lynkx.

Nieuwe afstand tussen coffeeshops en scholen

250 meter. Dat is de minimale afstand die in principe tussen een school voor voortgezet onderwijs en een coffeeshop moet liggen. Dit afstandscriterium is geen officiële rechtsregel, maar veel gemeenten passen het wel toe in hun coffeeshop-beleid. En het is – als gevolg van het Bestuursakkoord tussen Rijk en gemeenten – de bedoeling dat uiterlijk in 2011 alle gemeenten de minimumafstand hanteren.

Gemeenten kunnen van de standaard 250 meter afwijken als ze aantonen waarom deze afstand om praktische redenen niet mogelijk is én aangeven welke alternatieve drempelverhogende maatregelen er genomen worden.

De VNG is geen ondubbelzinnig voorstander van het afstandscriterium¹³⁸. De belangenbehartiger van de gemeenten heeft lange tijd gepleit voor aandacht voor alternatieve maatregelen om het druggebruik onder jongeren terug te dringen. Te denken valt aan het beperken van de openingstijden van de coffeeshops, zodat deze alleen in uren open zijn waarop de scholen gesloten zijn. De strikte toepassing van het afstandscriterium leidt ertoe dat coffeeshops die te dicht in de buurt van middelbare scholen staan permanent de deuren moeten sluiten. En dat kan uiteindelijk leiden tot een drastische vermindering van het aantal coffeeshops in een gemeente, plus de daarmee gepaard gaande toename van overlast en drugshandel op straat.

¹³⁸ www.vng.nl/smartsite.dws?id=85833.

Prostitutie

Minder bankrekeningen voor coffeeshops

Banken zijn de laatste jaren steeds terughoudender geworden bij het openen van rekeningen van uitbaters van coffeeshops. Als gevolg van wetten zoals de Wet op het financieel toezicht en Wet ter voorkoming van witwassen en het financieren van terrorisme, zijn de financiële instellingen er huiverig voor om een bancaire voorziening te leveren aan ondernemers die integriteitsrisico's met zich mee kunnen brengen. Coffeeshops, die er in de beeldvorming zonder uitzondering witwas- en fraudepraktijken op nahouden, merken daar de gevolgen van: zij kunnen geen rekening openen of hun bestaande rekening wordt opgezegd.

Minister van Financiën Wouter Bos maakt zich in 2009 sterk voor de financiële dienstverlening aan coffeeshophouders¹³⁹. Hij wil voorkomen dat alle coffeeshops van iedere vorm van bancaire dienstverlening worden uitgesloten, want dat zou witwaspraktijken alleen maar in de hand werken. De minister pleit er bij de Nederlandse Vereniging van Banken voor dat de financiële instellingen in ieder geval een pakket aan primaire betaaldiensten aan coffeeshops aanbieden. Aangezien banken geen wettelijke verplichting hebben om een bancaire relatie met klanten aan te gaan of te continueren, blijft het pleidooi van Bos – net als bij de toepassing van de Balkenendenorm – beperkt tot een moreel appel. Voor coffeeshops die zitten te springen om een bankrekening, is een gang naar de rechter het enige alternatief.

Sluiten van prostitutiezones levert niet méér criminaliteit op

Steeds meer raamprostitutees in Amsterdam moeten op zoek naar nieuwe werkruimte, omdat de gemeente een groot aantal peeskamers in het centrum sluit. Amsterdam wordt zo één grote tippelzone, zegt De Rode Draad, de belangenvereniging voor prostitutees¹⁴⁰. Maar bureau Beke, dat in opdracht van de gemeente de effecten van de sluiting onderzocht, heeft geen aanwijzingen dat prostitutees massaal in de ondergrondse illegale prostitutie of in de escortbranche terecht komen.

Illegaliteit is er wel in de Chinese massage-salons in Amsterdam, meldt *Trouw* in 2009¹⁴¹. De masseuses bieden klanten seks aan, ook al bezit het bedrijf geen prostitutievergunning, zegt de krant op basis van eigen onderzoek in drie salons op de Wallen. Ook de uiterst mobiele escortbranche, die onder de huidige Prostitutiewet niet vergunningplichtig is en alleen met behulp van inventieve acties in bijvoorbeeld hotelkamers lijkt te kunnen worden opgespoord, kost menige gemeente hoofdbrekens.

De nieuwe Prostitutiewet, die in 2009 naar de Tweede Kamer is gestuurd, zou een deel van de problemen moeten gaan oplossen. Bijvoorbeeld door de vergunningplicht uit te breiden naar onder andere de escortbranche en door gemeenten de mogelijkheid te geven de vestiging van bordelen te weigeren.

¹³⁹ Kamervragen 1857, ingezonden 10 februari 2009, en Kamervragen 1858, ingezonden 10 februari 2009.

¹⁴⁰ www.republic.nl/nieuws/2009/14/-Prostituees-niet-ondergronds-na-sluiten-ramen-.htm.

¹⁴¹ www.trouw.nl/nieuws/nederland/article2824633.ece.

Utrecht toont zich ondertussen al voorstander van een uitgebreid registratiesysteem voor prostituees. Op de tippelzone is hiermee goede ervaring opgedaan, blijkt uit de evaluatie van het prostitutiebeleid van de stad. Het systeem werd ingevoerd om het aantal prostituees op de tippelzone beheersbaar te maken en om slachtoffers van mensenhandel te weren. Om illegale praktijken ook in andere sectoren, zoals bij thuiswerkers, raamprostituees en escorts, tegen te gaan, wil de gemeente het systeem breder invoeren.

Meer slachtoffers van loverboys

RTL Nieuws meldt in de zomer van 2009 dat steeds vaker licht verstandelijk gehandicapte meisjes slachtoffer worden van loverboys. Doordat deze meiden, die hun handicap vaak met een grote mond en de nodige straattaal verbloemen, moeilijk nee zeggen, vormen ze een dankbare prooi voor loverboys. Maar de stijging van het aantal slachtoffers van loverboys is niet beperkt tot deze kwetsbare groep. Uit het jaarverslag van de Onderwijsinspectie blijkt dat een aanzienlijk deel van de middelbare scholen te maken heeft met loverboys. Het gaat om een kwart van de vmbo-scholen en 11 procent van de havo- en vwo-opleidingen.

Daarnaast wordt in 2009 bekend dat zich de afgelopen jaren steeds meer slachtoffers van mensenhandel – waaronder die van loverboys – melden bij Comensha, het landelijke Coördinatiecentrum Mensenhandel. Volgens de minister van Justitie is deze toename (deels) een gevolg van toegenomen aandacht voor het fenomeen mensenhandel in Nederland¹⁴². Toch blijkt uit onderzoek van de Utrechtse afdeling van de jongerenpartij van de SP, ROOD, dat het aangifteproces bij loverboyzaken niet bepaald soepel verloopt. Slachtoffers worden niet altijd serieus genomen als ze met hun verhaal bij de politie komen en sommigen worden zonder dat er aangifte is opgenomen weggestuurd, concludeert het onderzoek op basis van interviews met 21 slachtoffers.

¹⁴² TK 28638, nr. 45, 30 september 2009.

ROOD pleit er onder andere voor dat balie-medewerkers van het politiebureau getraind worden in de omgang met slachtoffers van mensenhandel.

Specialistische opvang voor voormalige slachtoffers van loverboys, die doorgaans in de jeugdzorg, crisisopvang of een blijf-van-mijn-lijfhuis terechtkomen, bestaat pas sinds kort. In Friesland is een speciale opvangvoorziening, maar er zijn meer opvangplaatsen nodig, erkent de minister van Justitie in 2009. Vooralsnog komt innovatieve opvang voor loverboyslachtoffers met name in het buitenland op gang. Bijvoorbeeld in een rustieke boerderij op het verlaten Franse platteland, waar meisjes hun weerbaarheid vergroten en werken aan een nieuw leven.

Hardere aanpak van loverboys

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport start in 2010 een campagne om jongeren ‘seksueel weerbaarder’ te maken. Als jongeren weerbaar zijn en hebben geleerd respectvol met elkaar om te gaan, is de kans dat ze slachtoffer worden van seksuele dwang – waaronder die van loverboys – kleiner, is de gedachte. Maar tegen loverboys wordt ook repressief opgetreden. Zo wordt een verhoging van de strafmaat voor mensenhandel wettelijk geregeld, waarvan ook bij de aanpak van loverboys gebruik kan worden gemaakt. Bijvoorbeeld door op te treden tegen strafbare voorbereidingen van mensenhandel en door bredere toepassing van voorlopige hechtenis. Movisie pleit daarnaast voor een verhoging van de minimum prostitutieleeftijd van 18 naar 21 jaar, zodat jonge meiden extra tijd hebben om weerbaarder te worden. Ondertussen worden politie en justitie al via de Aanwijzing mensenhandel aangeemoedigd om de bankrekeningen van veroordeelde loverboys, die vaak in criminele samenwerkingsverbanden werken en niet alleen bij mensen- maar ook bij drugshandel betrokken zijn, leeg te halen. De Rotterdamse recherche boekt in samenwerking met het Openbaar Ministerie in 2009 haar eerste succes op dit terrein. In Marokko is een bankrekening met 58 000 euro leeggehaald van een veroordeelde bendeleider die vrouwen uitbuitte in de prostitutie en hennep teelt. Rotterdam is sowieso druk met de loverboyproblematiek.

Cameratoezicht

De gemeente maakt in 2009 een top tien van meest gezochte loverboys. En de Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond rondt een project af dat de problematiek in moslimkringen onder de aandacht brengt.

Camera's doen steeds meer

De ontwikkelingen op cameragebied staan nog altijd niet stil. Zo zijn er webcams weggewerkt in digitale fotolijstjes en mobiele telefoons met een telescoop en kunnen we binnenkort – als Apple het werk even doorzet – in een beeldscherm met tweerichtingverkeer loeren. En TNO werkt aan een camerasysteem waarmee kan worden gedetecteerd of mensen op straat zich prettig voelen.

Terwijl de cameratechnologie steeds meer James Bondachtige trekjes krijgt, zit er weinig schot in de debatten over de zin en onzin van camera's op straat. Gemeenten deinzen er – ondanks de recessie – niet voor terug om de portemonnee te trekken voor de installatie van een hightech-camerasysteem. Tegelijkertijd roepen onderzoekers dat het allemaal niet zo makkelijk werkt.

Om een willekeurig voorbeeld te noemen: een onderzoek van particuliere beveiligingsorganisatie Trigion laat zien dat cameratoezicht in het openbare domein wel effect heeft op veiligheidsgevoelens, maar niet helpt bij het voorkomen van winkelovervallen. Britse onderzoekers, die in 2009 becijferen dat de 1000 camera's in Londen elk niet meer dan één incident per jaar helpen oplossen, komen tot een vergelijkbare conclusie.

Om de situatie er voor veiligheidsprofessionals een beetje makkelijker op te maken, publiceert het CCV een nieuwe versie van de *Handreiking Cameratoezicht* uit 2006. In de *Wegwijzer Cameratoezicht* staan onder andere wettelijke vereisten ten aanzien van publiek, privaat en publiek-privaat cameratoezicht en wordt op een rij gezet op welke manier het toezicht – waarvan dus vooral de positieve impact op veiligheidsgevoelens vaststaat – effectief kan worden ingezet.

Camera's kijken steeds verder

Winkeliers en andere ondernemers die camera's gebruiken om hun panden te beveiligen, mogen daarbij ook de openbare weg en de gebouwen en terreinen van anderen in beeld brengen. Voorwaarde is wel dat het gluren onvermijdelijk en noodzakelijk is voor het beveiligen van het eigen pand. Dat maken de ministers Ter Horst en Hirsch Ballin in de zomer van 2009 bekend¹⁴³.

Op grond van de privacyregels konden winkeliers voorheen alleen opnames maken in hun eigen zaak. Dat maakte het voor winkeliers lastiger om overvallers af te schrikken. Het Platform Detailhandel is dan ook blij met het besluit van de bewindslieden. Vooral omdat de brancheorganisatie verwacht dat winkellovervallen, mede naarmate de economische crisis voortsleept, blijven toenemen.

¹⁴³ www.minbzk.nl/actueel/120453/cameras-van.

Meer camera's bij hulpdiensten en politie

In 2009 is een pilot met beveiligings-camera's op ambulances van start gegaan¹⁴⁴. Met de pilot wordt onderzocht in hoeverre de camera's onveiligheid voorkomen en welke bijdrage camerabeelden leveren aan de opsporing, vervolging en veroordeling van agressie en geweld tegen ambulancepersoneel en -materieel. Ook wordt verwacht dat de veiligheidsbeleving van ambulancepersoneel verbetert.

De camera's op ambulances worden ingezet vanuit de subsidie voor technische hulpmiddelen uit het programma Veilige Publieke Taak. De financiële steun is ook beschikbaar voor camera's op brandweervoertuigen en voor camerahelmen voor de politie, waarmee in Haarlem, Limburg en Twente wordt geëxperimenteerd. Bij een positieve evaluatie van de politiepilots kan een landelijke uitrol volgen.

In Gouda heeft de politie al een surveillancewagen met een *dome* camera op het dak ingezet, die onder andere criminele groepen in kaart brengt, geweld tegen agenten registreert en personeel ondersteunt bij wapengevaarlijke aanhoudingen. Maar over de effectiviteit van deze innovatieve toepassingen is, net als bij camera's op straat, nog weinig bekend.

Burgemeester wordt steeds meer een veiligheidsbaas

Met de invoering van de Wet Maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast, krijgen burgemeesters nieuwe bevoegdheden om op te treden tegen openlijke geweldpleging en overlast. Met de wet in de hand kan de burgemeester bijvoorbeeld een gebiedsverbod opleggen aan hangjongeren die een buurt terroriseren en aan hooligans die zich rond een wedstrijd misdragen.

De nieuwe burgemeestersbevoegdheid is de zoveelste aanvulling op het veiligheidsinstrumentarium van de gemeentebestuurder. De burgemeester kon immers al (onder andere) plegers van huiselijk geweld tijdelijk uit huis plaatsen, overtredingen van de APV beboeten, een avondklok instellen en een gebied aanwijzen voor preventieve fouilleeracties. De ministers Ter Horst, Rouvoet en Klink werken bovendien aan een wetsvoorstel om burgemeesters de mogelijkheid te geven om de verkoop van alcohol aan jongeren tijdelijk te verbieden. Als het aan de bewindslieden ligt, wordt de sanctie straks ook opgelegd aan winkels die binnen een jaar drie keer worden betrapt bij de verkoop van bier, wijn en mixdrankjes aan jongeren onder de zestien.

¹⁴⁴ www.minbzk.nl/actueel/116421/pilot-camera's-op.

Om de burgemeester in zijn functie als veiligheidsbaas een handje te helpen, publiceert het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in 2009 een notitie waarin de veiligheidstaken en bevoegdheden van de burgemeester op een rij worden gezet. De notitie bevat, tegen de trend in, geen voorstellen voor nieuwe bevoegdheden.

Hoewel creatieve burgemeesters nog roepen om bevoegdheden om bijvoorbeeld een vervoerverbod op alcohol of een verbod op alcoholverkoop tijdens evenementen in te stellen, laten critici steeds vaker een tegengeluid horen. Juristen en Kamerleden wijzen op de gebrekkige rechtsbescherming van jongeren aan wie een gebiedsverbod is opgelegd en vrezen dat de burgervader steeds meer een onofficiële hulpsheriff wordt. En de VNG is van mening dat 'terughoudend moet worden omgegaan met het steeds maar stapelen van bevoegdheden voor de burgemeester, zeker als deze incidentgestuurd zijn'¹⁴⁵.

De politie zit steeds vaker in de lucht

De vloot van de luchtvaartpolitie van het KLPD is in 2009 uitgebreid naar acht helikopters. De politie zet in de strijd tegen overvallers, straatrovers en inbrekers dan ook steeds vaker luchtvaartuigen in. De heli's komen vooral in actie om bij acute incidenten vluchtende daders op te sporen, maar volgens het KLPD kan van de patrouille vanuit de lucht ook een preventieve werking uitgaan.

Om hennepcontroles uit te voeren, kan de politie ook gebruik maken van een speciale miniheli, de canachopper. De cana-chopper kan door middel van geur- en beelddetectie vanuit de lucht hennepvelden en in pandige hennepkwekerijen traceren. Het onbemande toestel vliegt een paar uur door de lucht en verstuurt van daaruit direct camerabeelden van verdachte locaties naar een politiepost. Vervolgens kunnen politie en justitie besluiten tot een inval bij een schuur, zolder of maïsveld.

¹⁴⁵ www.vng.nl/eCache/DEF/86/971.html.

NABESCHOUWING

Als de honderd trends in dit Trendsignalement één ding duidelijk maken, dan is het wel dat criminaliteitspreventie een vanzelfsprekendheid is geworden. Er zijn weinig veiligheidskwesties, overlastproblemen, hotspots of risicogroepen waarvoor géén preventieve aanpak is uitgedacht. Preventie is niet langer beperkt tot veelvoorkomende criminaliteit zoals inbraak, diefstal en vandalisme – ook op het gebied van supermarktovervallen, graffiti, woonfraude, veiligheid op school, skimmen, drugsoverlast en bedreiging van personeel van hulpverleningsdiensten worden preventieve maatregelen ingezet. En radicale dierenrechtenactivisten, 12-minners, verslaafde daklozen, zeil-snijders, comazuipende jongeren, gewelddadige stappers, hooligans, kinderen die met vuur spelen, jeugdige veelplegers, loverboys, illegale prostituees en criminele taxichauffeurs komen steeds vaker vroegtijdig in beeld bij veiligheidsprofessionals.

Alle inzet op preventie heeft resultaten geboekt, laat het Trendsignalement 2010 ook zien. De criminaliteitscijfers dalen de laatste jaren gestaag en de recidivepercentages nemen voor het eerst sinds ruim een decennium af. Bovendien is er steeds meer bekend over de effectiviteit van preventieve instrumenten. Zo beschikken we inmiddels over bruikbare inzichten in het voorkomen van alcoholgerelateerd geweld, de problematiek van vrijplaatsen in woonwagencentra, burenoverlast in huurflats, polarisatie, sociale onrust, overlast van Oost-Europese arbeidsmigranten, bovenmatig drugstoerisme, inbraakgevoelige studentenwoningen en brandgevaarlijke feestballonnen.

De populariteit van preventie brengt één groot risico met zich mee, dat in sommige passages in dit Trendsignalement al naar voren is gekomen. Toegepast in zijn meest extreme vorm kan het motto ‘voorkomen is beter dan genezen’ namelijk onaangename neveneffecten hebben. ‘De positieve klank van preventie zet de deur wijd open voor allerlei controlerende technologieën die misschien wel repressiever zijn dan het strafrecht’, zei Hans Boutellier vorig jaar nog in een interview met *SECONDANT*¹⁴⁶. Met andere woorden: een samenleving waarin het voorzorgsprincipe de boventoon voert, komt gevaarlijk dicht in de buurt van een controlestaat.

¹⁴⁶ Yvonne van der Heijden, ‘Kijk altijd naar het effect van een veiligheidsmaatregel op de samenleving’, in: *SECONDANT*, jaargang 23, nummer 3-4, juli-augustus 2009, p. 16-21.

Boutellier is niet de enige die zich zorgen maakt. Er wordt door steeds meer deskundigen aandacht gevraagd voor de rechtstatelijke grenzen van nieuwe bevoegdheden en aanpakken. De zorgwekkende voorbeelden liggen voor het oprapen. Denk alleen al eens aan het almaar uitbreiden van burgemeestersbevoegdheden om risicjongeren in hun bewegingsvrijheid te beknotten, het gebruik van de Mosquito om hangjeugd te verjagen, het weekendarrangement waarmee verdachten van geweldpleging achter tralies worden gezet, het uitwisselen van vertrouwelijke informatie tussen partijen die betrokken zijn bij een Bibob-procedure en het stimuleren van klikgedrag bij burgers.

Hoe bruikbaar dit soort maatregelen ook kan zijn in de strijd tegen criminaliteit en onveiligheidsgevoelens, een overenthousiaste of ongebreidelde toepassing zal waarschijnlijk meer kwaad dan goed doen. Zo bestaat het gevaar dat iedereen die afwijkt van de norm, als risicoburger wordt bestempeld. En dat kan, wanneer er inschattings- of uitvoeringsfouten worden gemaakt, schadelijke gevolgen hebben voor de levenskansen van onschuldige individuen¹⁴⁷. Denk aan onterechte uithuisplaatsingen, gezinsinterventies, vergunningweigeringen, verdachtmakingen of gebiedsverboden. Een tweede reden om preventie niet te beschouwen als onschuldige probleembenadering heeft te maken met de onzekerheidsintolerantie die er mee gepaard kan gaan. Hoewel het maakbaarheidsgeloof al decennia geleden als mythe is afgeserveerd, verwachten we op veiligheidsgebied nog altijd dat de overheid ons voor alle kwaad behoedt¹⁴⁸. Dat blijkt wel uit de publieke verontwaardiging over geweld in het busvervoer, het bewonersverzet tegen de komst van hostels in woonbuurten en de schuttingtaal waarmee nogal eens over Marokkaanse probleemjongeren wordt gesproken. Onze onwil om een zekere mate van onzekerheid en onveiligheid te accepteren is begrijpelijk en bij wijlen uitermate productief, maar kan ook negatieve effecten hebben op ons vermogen om alert en verstandig te reageren. Zo kunnen gebeurtenissen zoals in Hoek van Holland en Apeldoorn leiden tot een buitenproportionele regulering van grootschalige, publieke evenementen. En de roep om meer toezicht op risicosectoren en -locaties heeft inmiddels al geleid tot een groeiend aantal inspectiediensten die met een uitgebreid, gedifferentieerd pakket aan bevoegdheden en interventies aan het werk gaan¹⁴⁹. Dat leidt vervolgens tot wrevel over administratieve lasten en een bovenmatige interventiemacht.

¹⁴⁷ Herman van Gunsteren, 'Risicoburgers. Veranderende opvattingen over burgerschap en veiligheid', in: Hans Boutellier en Ronald van Steeden (red.), *Veiligheid en burgerschap in een netwerksamenleving*, Boom, Den Haag, 2008.

¹⁴⁸ Marjolein van Asselt, *Dromen van maakbaarheid: Tijd om wakker te worden*, Verwey Jonker/SER-lezing 2009.

¹⁴⁹ Frank Willemsen, Frans Leeuw en Bastiaan Leeuw, Toezicht en inspectie in maten en soorten, in: *Tijdschrift voor Criminologie*, jaargang 50, nummer 2, 2008, p. 96-113.

Het CCV richt de pijlen dan ook niet uitsluitend op het voorkomen van criminaliteit en het vermijden van veiligheidsrisico's. Vanuit zijn taak om maatschappelijke veiligheid te vergroten, zoekt het CCV naar een breed palet van effectieve aanpakken. Niet alleen omdat er praktische én morele grenzen aan preventie zijn, maar ook omdat een veilige, leefbare samenleving nu eenmaal alle hulp kan gebruiken.

CENTRUM VOOR CRIMINALITEITSPREVENTIE EN VEILIGHEID

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) draagt bij aan de maatschappelijke veiligheid door met partners integrale aanpakken te ontwikkelen en een brede implementatie van deze aanpakken te bevorderen. Het CCV zorgt voor ondersteuning en afstemming op maat, gericht op de lokale praktijk.

Het CCV heeft onder andere de volgende instrumenten in beheer:

- Keurmerk Veilig Ondernemen
- Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan
- Politiekeurmerk Veilig Wonen
- Buurtbemiddeling

COLOFON

Uitgave

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid
Jaarbeursplein 17, 3521 AN Utrecht
Postbus 14069, 3508 SC Utrecht
Informatiedesk (030) 751 67 77
info@hetccv.nl
www.hetccv.nl

Tekst

Lynsey Dubbeld, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid

Met dank aan

Rudolf Beijerman (Tactus Verslavingszorg Twente), Henk Boelens (gemeente Breda), Josca Boers (gemeente Amsterdam), Theo Custers (gemeente Venlo), Wim van den Eshof (gemeente Leiden), Anke van Gorp (Hogeschool Utrecht), Rolien Groeneveld (Gemeente Groningen), Michaël Hochheimer (CapGemini), Tineke Hoogervorst (politiekorps Hollands Midden), Yassir Houtch (Nicis Institute), Astrid Huygen (Verwey-Jonker Instituut), Therese Klok (politiekorps Hollands Midden), Francois Kloosterhuis (gemeente Assen), Laura Moerenhout (Korps Landelijke Politiediensten), Geert Munnichs (Rathenau Instituut), Lonneke van Noije (Sociaal en Cultureel Planbureau), Roy Oudeman (CapGemini) en Jacqueline Verdurmen (Trimbos-instituut).

Eindredactie

Alfred Hakkert, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid

Ontwerp en vormgeving

VormVijf, Den Haag

Fotografie

Inge van Mill, Den Haag

Druk

Artoos Communicatiegroep, Rijswijk

ISBN

978 90 77845 30 1

Oplage

2000 stuks

© het CCV, maart 2010

Stichting Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV)
draagt bij aan de maatschappelijke veiligheid door het stimuleren van
publiek-private samenwerking, actieve kennisdeling van de veiligheidspraktijk
en kwaliteitsontwikkeling van instrumenten en regelingen.